

PRIRUČNIK

Djeca bez roditeljske skrbi pronađena u drugoj državi članici EU-a

Vodič za bolju zaštitu djece
usmjeren na žrtve trgovanja ljudima

Prva verzija ovoga priručnika dovršena je u srpnju 2019.

Na internetu je dostupno mnogo informacija o Agenciji Europske unije za temeljna prava (FRA).
Možete im pristupiti na internetskim stranicama FRA-e na adresi fra.europa.eu.

Više informacija o Europskoj uniji dostupno je na internetu (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije, 2020.

Print	ISBN 978-92-9474-837-9	doi:10.2811/067384	TK-03-19-201-HR-C
PDF	ISBN 978-92-9474-801-0	doi:10.2811/428072	TK-03-19-201-HR-N

© Agencija Europske unije za temeljna prava i Europska unija, 2020.

Ilustracija na naslovnici: © FRA

Umnožavanje je dopušteno uz navođenje izvora.

Djeca bez roditeljske skrbi pronađena u drugoj državi članici EU-a

Vodič za bolju zaštitu djece
usmjeren na žrtve trgovanja ljudima

Predgovor

Djeca čine četvrtinu registriranih žrtava trgovanja ljudima u Europskoj uniji (EU). Djevojčicama i dječacima trguje se radi seksualnog iskorištavanja, uključujući izradu materijala o seksualnom iskorištavanju djece, prisilnog prošenja i obavljanja kaznenih radnji te za mnoge druge namjene. Djeca se dovode u EU te se njima trguje unutar EU-a, a često i unutar njihove države članice. Žrtve su velikom većinom djevojčice. U usporedbi s djecom koja nisu iz EU-a, broj registrirane djece žrtava koja dolaze iz EU-a dvostruko je veći.

EU i države članice moraju poštovati, štiti i promicati pravo djeteta „na zaštitu i brigu koja je potrebna za njihovu dobrobit“, kako se zahtijeva člankom 24. Povelje EU-a o temeljnim pravima. Djeca i dalje zauzimaju središnje mjesto u programu EU-a za rješavanje problema trgovanja ljudima. Pravom Unije uspostavlja se posebna zaštita za djecu žrtve trgovanja neovisno o njihovu državljanstvu ili statusu, uključujući prilagođeni pristup uslugama potpore i pojačanu zaštitu u kaznenim postupcima. Takav pristup prilagođen djetetu nastao je u okviru brojnih programa politika koje su usmjerene na bolju zaštitu i rehabilitaciju djece.

U svojoj Komunikaciji o jačanju mjera EU-a protiv trgovanja ljudima iz 2017. Europska komisija obvezala se podržati stručnjake i tijela u državama članicama EU-a u njihovu zajedničkom radu. Bliska suradnja na svim razinama, pa i nacionalnoj i transnacionalnoj, ključna je za zaštitu prava djeteta i osiguravanje pomoći i potpore koje odgovaraju njihovoj dobi i spolu, među ostalim u pogledu skrbi, zdravlja i obrazovanja.

Osigurati da se identificiraju sve žrtve te da su im dostupne odgovarajuća pomoć i zaštita prioritet je za EU, kako se ističe u Komunikaciji iz 2017. Međutim, krajnji je cilj, naravno, u potpunosti spriječiti kaznena djela. S tim je ciljem na umu važno uočavati i prepoznavati ono što se često prešućuje te o tome govoriti. Upravo tome namijenjen je ovaj vodič.

Djeca su posebno ranjiva. Međutim, ranjivost nije jedini razlog trgovanja ljudima. Trgovanje ljudima pokreću velika zarada koju ono donosi i potražnja za uslugama na čije su pružanje prisiljene žrtve. Danas u EU-u mnogi iskorištavaju djevojčice i dječake kao potrošnu robu, često naočigled svih. Na dobitku je cijeli niz aktera, kako u zakonitim tako i u nezakonitim sektorima. Stoga promjena ove zastrašujuće stvarnosti iziskuje borbu protiv kulture nekažnjavanja tako da se počinitelje, izrabljivače i korisnike/zlostavljače dovede pred lice pravde.

Agencija EU-a za temeljna prava osmislila je ovaj vodič u bliskoj suradnji s Europskom komisijom u okviru mandata koordinatorice EU-a za suzbijanje trgovine ljudima. Svrha je vodiča pridonijeti ostvarivanju ključnih ciljeva utvrđenih u komunikaciji iz 2017. o jačanju mjera EU-a protiv trgovanja ljudima u skladu s obvezama iz Zajedničke izjave agencija EU-a o obvezi suradnje u borbi protiv trgovanja ljudima iz 2018., koju je potpisalo deset agencija EU-a. Naše su ključne odgovornosti surađivati da bi se iskorijenio taj zločin i osigurati žrtvama ostvarenje njihovih prava. Dugujemo to žrtvama.

Dr. Myria Vassiliadou

Koordinatorica EU-a za
suzbijanje trgovine ljudima

Michael O'Flaherty

Direktor Agencije
Europske unije za temeljna prava

Sadržaj

PREGOVOR	3
KAKO SE KORISTITI OVIM VODIČEM	9
PODRUČJE PRIMJENE VODIČA	13
DIO 1.: PRAVNI OKVIR I OKVIR ZAŠTITE DJECE	23
1.1. Pravni okvir	23
1.2. Načela prava djeteta.....	30
1.3. Integrirani sustavi za zaštitu djece.....	31
DIO 2.: DESET POTREBNIH ZAŠTITNIH MJERA	35
Mjera 1.: Uočavanje, identifikacija i upućivanje djeteta	38
Mjera 2.: Imenovanje skrbnika	49
Mjera 3.: Saslušanje djeteta	52
Mjera 4.: Procjena djetetovih najboljih interesa	60
Mjera 5.: Koordinacija svih dionika unutar države članice	65
Mjera 6.: Odgovor na potrebu za zaštitom.....	72
Mjera 7.: Utvrđivanje nadležnosti i uspostavljanje transnacionalne suradnje	82
Mjera 8.: Potpora djetetu tijekom sudskog postupka	100
Mjera 9.: Utvrđivanje i provedba trajnih rješenja	109
Mjera 10.: Praćenje dobrobiti djeteta	115
PRILOG 1.: PRAVNA OSNOVA	119
PRILOG 2.: ODABRANA LITERATURA I SUDSKA PRAKSA	123
PRILOG 3.: PODACI ZA KONTAKT	130
PRILOG 4.: PREGLED ZADATAKA ODGOVORNIH TIJELA	131

Slike i tablice

Slika 1.:	Koju djecu obuhvaća vodič?.....	13
Slika 2.:	Broj registrirane djece žrtava trgovanja ljudima u razdoblju od 2015. do 2016., prvih pet država članica EU-a.....	18
Slika 3.:	Mogući rizici rutinskog premještanja djece u matične države članice EU-a	20
Slika 4.:	Relevantni instrumenti	24
Slika 5.:	Deset mjera za potporu djeci bez roditeljske skrbi kojoj je potrebna zaštita, uključujući žrtve trgovanja koje se nalaze u drugoj državi članici EU-a.....	36
Slika 6.:	Schengensko područje, situacija u ožujku 2019.	42
Slika 7.:	Mandat skrbnika	51
Slika 8.:	Informiranje djece i razmatranje njihova mišljenja pri provedbi svih deset mjera	53
Slika 9.:	Elementi koje je potrebno imati u vidu pri procjeni najboljih interesa	63
Slika 10.:	Pravila za utvrđivanje nadležnosti u slučajevima zaštite djece	84
Slika 11.:	Privremene mjere u skladu s člankom 20. Uredbe Bruxelles II.a	87
Slika 12.:	Ogledni primjeri privremenih i trajnih mjera	88
Slika 13.:	Skupine s kojima se može ostvariti domaća ili transnacionalna suradnja	89
Slika 14.:	Područje primjene Opće uredbe o zaštiti podataka i Direktive o izvršavanju zakonodavstva.....	98
Tablica 1.:	Načela prava djeteta u međunarodnim instrumentima i instrumentima EU-a.....	30
Tablica 2.:	Pravo na informiranje u relevantnom pravu Unije.....	53
Tablica 3.:	Izričito spominjanje spola u relevantnom pravu Unije	55
Tablica 4.:	Upućivanje u međunarodnim i regionalnim instrumentima te instrumentima EU-a.....	74

Tablica 5.: Mjere zaštite za djecu žrtve tijekom kaznenih postupaka u pravu Unije	101
--	-----

Kako se koristiti ovim vodičem

Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) osmislila je ovaj vodič u suradnji s Uredom koordinatorice EU-a za suzbijanje trgovine ljudima Europske komisije. Njime se provodi mjera navedena u [Komunikaciji o jačanju mjera EU-a protiv trgovanja ljudima](#) iz prosinca 2017., a temelji se na Zajedničkoj izjavi o borbi protiv trgovanja ljudima, koju je 2018. potpisalo deset agencija EU-a.

Agencija za temeljna prava utvrdila je prakse država članica EU-a i raspravila o rezultatima sa skupinom stručnjaka. Na temelju tih rasprava utvrđeno je koja bi ključna područja imala koristi od bolje strukturiranog skupa smjernica. FRA je zatim na temelju preporuka koje su predložili stručnjaci osmislila glavne elemente vodiča u nastavku. U studenome 2018. njegova je kvaliteta procijenjena na drugom sastanku stručnjaka koji je organizirao Eurojust u Haagu. Skupinu stručnjaka činili su suci, tužitelji i predstavnici središnjih tijela u skladu s Uredbom Bruxelles II.a te dionici iz civilnog društva, međunarodnih organizacija, Eurojusta, Europolu i Europske komisije. Tijekom procesa u obzir su uzeti i drugi doprinosi, među ostalim i u okviru ciljanog zahtjeva platformi i e-platfomi civilnog društva EU-a protiv trgovanja ljudima, te doprinosi dionika koji djeluju u području prava djeteta.

Vodič je namijenjen stručnim djelatnicima koji bi mogli doći u izravan dodir s djecom bez roditeljske skrbi koja trebaju zaštitu i pronađena su u drugoj državi članici Europske unije (EU) koja nije njihova matična država, uključujući djecu koja su žrtve trgovanja. Ta djeca u pravilu imaju državljanstvo države članice EU-a i samim time pravo na slobodno kretanje unutar Europske unije.

Stručni djelatnici koji bi mogli imati koristi od ovog vodiča uključuju tijela za provedbu zakona, socijalne radnike, zdravstvene djelatnike, službenike za zaštitu djece, skrbnike, suce, odvjetnike, organizacije civilnog društva koje djeluju u području zaštite djece, konzularno osoblje ili osoblje središnjih tijela imenovanih u skladu s Uredbom Bruxelles II.a (Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003) te druge osobe koje bi mogle doći u dodir s djecom žrtvama trgovanja. Ovaj vodič pruža potporu i relevantnim dionicima koji pripremaju zakone, postupke i protokole i/ili razvijaju okvire suradnje unutar jedne države članice ili između različitih država članica EU-a.

Ovaj vodič uzima u obzir zadatke i odgovornosti cijelog niza dionika. U njemu se nude prijedlozi za poboljšanje suradnje na području jedne države članice EU-a i među više različitih država članica EU-a. U njemu se utvrđuje i kakvu potporu mogu pružiti relevantne agencije EU-a.

Vodič je podijeljen u dva dijela. U uvodu se opisuju područje primjene i svrha vodiča.

- U **1. dijelu** iznosi se relevantni pravni okvir kojim se uređuje zaštita djece bez roditeljske skrbi i/ili djece koja trebaju zaštitu i pronađena su u drugoj državi članici EU-a, uključujući djecu koja su žrtve trgovanja. Sadržava popis četiriju temeljnih načela zaštite djece koja proizlaze iz Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Ističe se da mjere koje se poduzimaju za zaštitu djece obuhvaćene ovim vodičem moraju biti sastavni dio nacionalnog sustava zaštite djece. U 1. dijelu nude se opće smjernice na temelju kojih su osmišljene mjere navedene u 2. dijelu.
- U **2. dijelu** nalazi se glavni sadržaj ovog vodiča. U sklopu deset mjera navedenih u 2. dijelu predlažu se praktični primjeri postupanja s djecom koja trebaju zaštitu od trenutka kad se ih identificira do provedbe i praćenja trajnog rješenja.

U vodiču se nalazi niz tekstualnih okvira sa sljedećim sadržajem:

- Citati: uključuje citate pravnih dokumenata ili dokumenata o politikama.
- Za one koji žele znati više: uključuje materijale ili istraživanja za daljnje proučavanje.
- Praktični alati: uključuje praktične izvore kao što su priručnici, kontrolni popisi i slično.

Dodatne izvore, uključujući upućivanja, literaturu, podatke za kontakt i pregled odgovornosti različitih tijela i pojedinaca na razini države članice, možete pronaći u prilogima.

Ključni pojmovi

Dijete: dijete je „bilo koja osoba mlađa od 18 godina“.

Izvor: članak 2. stavak 6. Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima (2011/36/EU); vidjeti i članak 1. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta.

Pretpostavka djetinjstva: „Kada nije moguće utvrditi dob [žrtve], a postoje razlozi za vjerovanje da je osoba dijete, države članice osiguravaju da se osoba smatra djetetom kako bi dobila neposredni pristup pomoći, podršci i zaštiti“.

Izvor: članak 13. stavak 2. Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima (2011/36/EU).

Žrtva trgovanja ljudima: „žrtva trgovanja ljudima“ osoba je koja je podvrgnuta trgovanju ljudima kako je definirano u članku 2. *Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima* (2011/36/EU).

Trgovanje ljudima: *Direktiva EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima* (2011/36/EU) definira „trgovanje ljudima“ kao „vrbovanje, prijevoz, prevođenje, skrivanje ili primanje osoba, uključujući razmjenu ili prijenos kontrole nad tim osobama, korištenjem prijetnje, sile ili nekog drugog oblika prisile, otmicom, obmanom, prijevaram, zloporabom ovlasti ili položaja bespomoćnosti, davanjem ili primanjem plaćanja ili koristi da bi se postigla privola osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, a u svrhu izrabljivanja“.

Iskorištavanje: „iskorištavanje uključuje najmanje iskorištavanje prostitucije drugih ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, uključujući prošenje, ropstvo ili radnje slične ropstvu, služenje ili iskorištavanje kaznenih radnji ili odstranjivanje organa“.

Kada takvo postupanje „uključuje dijete, ono se smatra kaznenim djelom trgovanja ljudima i kada nije korištena niti jedna radnja navedena u stavku 1.“.

Izvor: članak 2. Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima (2011/36/EU).

Registrirane žrtve trgovanja ljudima: uključuju identificirane žrtve te navodne žrtve trgovanja ljudima.

„Identificirana žrtva“ znači osoba koju su relevantna službena tijela određene države članice formalno identificirala kao žrtvu trgovanja ljudima.

„Navodna“ ili „moguća“ žrtva trgovanja ljudima znači osoba koja ispunjava kriterije Direktive 2011/36/EU, ali je nadležna tijela nisu formalno identificirala kao žrtvu ili je ona odbila da je se službeno ili pravno identificira kao žrtvu trgovanja ljudima.

Izvor: Data collection on trafficking in human beings in the EU (Prikupljanje podataka o trgovanju ljudima u EU-u), Europska komisija, 2018., str. 13.

Dijete kojemu je potrebna zaštita: „dijete kojemu je privremeno ili trajno uskraćena obiteljska sredina, ili koje zbog svoje dobrobiti u njoj ne smije ostati, ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države“.

Izvor: članak 20. stavak 1. Konvencije o pravima djeteta.

Dijete bez roditeljske skrbi: svako dijete o kojem se svakodnevno tijekom noći ne skrbi barem jedan od roditelja, iz bilo kojeg razloga i pod bilo kojim uvjetima.

Izvor: Smjernice UN-a za alternativnu skrb o djeci, točka 29.

Skrbnik: neovisna osoba koja štiti djetetove najbolje interese i njegovu opću dobrobit i u tu svrhu dopunjuje djetetovu ograničenu pravnu sposobnost. Skrbnik djeluje kao zakonski zastupnik djeteta u svim postupcima isto kao što to čine roditelji.

Izvor: Odbor UN-a za prava djeteta, General Comment No 6 (Opća napomena br. 6), stavak 33.

Trajno rješenje: sveobuhvatno, sigurno i održivo rješenje ono je koje u najvećoj mogućoj mjeri osigurava najbolje dugoročne interese i dobrobit djeteta te je iz te perspektive održivo i sigurno. Pritom je svrha osigurati djetetu mogućnost da se razvije u odraslu osobu u okruženju koje ispunjava njegove potrebe i prava kako je definirano Konvencijom o pravima djeteta.

Izvor: Odbor UN-a za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji i Odbor UN-a za zaštitu prava djeteta, Zajednička Opća napomena br. 3 (2017.) i br. 22 (2017.) o općim načelima u pogledu ljudskih prava djece u kontekstu međunarodne migracije, stavak 32. točka (j).

Središnja tijela: tijela koja određuje svaka država članica EU-a za pomoć u koordinaciji provedbe Uredbe Bruxelles II.a.

Izvor: Uredba Bruxelles II.a (EZ) br. 2201/2003, članci od 53. do 55.

Ured koordinatore EU-a za suzbijanje trgovine ljudima Europske komisije sastavio je pristupačan popis pojmova koji se odnose na trgovanje ljudima. Za više informacija pogledati *Key concepts in a nutshell* (Kratak sažetak ključnih pojmova).

Područje primjene vodiča

U EU-u ne postoji jedinstven pristup kojim se rješava pitanje djece bez roditeljske skrbi koja trebaju zaštitu i pronađena su u drugoj državi članici EU-a, uključujući djecu žrtve trgovanja. Ovim praktičnim vodičem nastoji se pomoći stručnim djelatnicima:

- da uoče djecu bez roditeljske skrbi kojoj je potrebna zaštita;
- da osmisle potrebne mjere zaštite i potpore;
- da procijene najbolji interes djeteta; te
- da provedu trajno rješenje.

Kada donosi odluke o njihovoj zaštiti i skrbi, čitatelj treba razmotriti posebne potrebe djece na temelju, među ostalim, njihove dobi, spola i podrijetla. U vodiču se razmatra pitanje trgovanja djecom na temelju pristupa koji je rodno specifičan i prilagođen djeci, uzimajući u obzir posljedice specifične vrste iskorištavanja kojoj su žrtve podvrgnute.

Djeca obuhvaćena vodičem

Vodič se odnosi na djecu koja ispunjavaju **sva tri uvjeta** navedena na slici 1.

Slika 1.: Koju djecu obuhvaća vodič?

Napomene: EU = Europska unija; EGP = Europski gospodarski prostor.

Izvor: FRA, 2019.

Djeca u drugoj državi članici EU-a

Vodič se odnosi na djecu koja se nalaze u **drugoj državi članici EU-a**, koja nije njihova matična država. U većini slučajeva takva djeca imaju državljanstvo jedne od država članica EU-a. U nekim slučajevima imaju važeću boravišnu dozvolu u jednoj od država članica EU-a.

Djecom se može trgovati unutar jedne države članice EU-a bez prelaska granice, a mnoga načela i mjere u ovom vodiču odnose se i na tu djecu.

Djeca kojoj je potrebna zaštita, uključujući djecu žrtve trgovanja

Vodič se odnosi na djecu kojoj je **potrebna zaštita**. Svrha mu je podržati mjere za rješavanje i sprečavanje trgovanja djecom. Da bi se riješio problem trgovanja djecom, potrebno je promotriti širi kontekst. Stoga se ovaj vodič ne primjenjuje samo na djecu koja su identificirana kao žrtve ili navodne **žrtve trgovanja ljudima**, već i na djecu koja se nalaze u drugoj državi članici EU-a i koja su možda predmet trgovanja ljudima, ali nisu identificirana kao takva ili su izložena povećanoj opasnosti od trgovanja ljudima. U ovom ih se vodiču naziva djecom kojoj „je potrebna zaštita“.

Djeci koja su pronađena u drugoj državi članici EU-a „je potrebna zaštita“ ako ne postoje uvjeti za životni standard primjeren njihovom tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju, kako se zahtijeva u [Konvenciji o pravima djeteta](#) (članak 27.). Djeci može biti uskraćen pristup zdravstvenim službama ili školovanju, mogu raditi u neprimjerenim uvjetima, biti predmet seksualnog iskorištavanja ili prisiljeni na prošenje ili sitni kriminal. Mogu i postati beskućnici ili živjeti na ulici.

Djeca bez roditeljske skrbi

Ovaj je vodič usmjeren na **djecu bez roditeljske skrbi**. U načelu postoje dva različita scenarija u kojima djetetu može biti uskraćena njegova obiteljska sredina: (1) dijete nema roditelja, odnosno siročje je, roditelji su ga napustili, nema pratnju ili je odvojeno od roditelja i/ili zakonskih skrbnika u zemlji u kojoj je identificirano; (2) njegovi su roditelji spriječeni u izvršavanju roditeljskih odgovornosti zbog zlostavljanja ili zane-marivanja, primjerice, ako su uključeni u iskorištavanje djeteta ili trgovanje djetetom.

Ako su djeca u pratnji svojih roditelja, primjenjuju se samo određeni dijelovi ovog vodiča. Na primjer, nadležna tijela trebaju poduzeti mjere da bi identificirala dijete žrtvu, ustanovila djetetov identitet, saslušala ga i procijenila njegove najbolje interese. Nadležna tijela trebaju i utvrditi trajno rješenje, uzimajući u obzir ulogu roditelja u trgovanju, lokaciju roditelja i bilo koju sudsku odluku koja mijenja skrbništvo nad djetetom ili ograničava roditeljska prava.

Što ovaj vodič ne obuhvaća

U skladu s člankom 2. Konvencije o pravima djeteta države članice EU-a dužne su pružiti zaštitu djeci neovisno o njihovom statusu. [General Comment No 6](#) (Opća napomena br. 6) podsjeća da „dužnost država da štite djecu u okviru svoje nadležnosti nije ograničena na djecu koja su državljani države ugovornice te stoga mora biti, ako u Konvenciji nije drukčije navedeno, dostupna svoj djeci, uključujući djecu tražitelje azila, izbjeglice i migrante, neovisno o njihovom državljanstvu, statusu migranta ili statusu osobe bez državljanstva“. Iako se neke mjere i prijedlozi navedeni u ovoj publikaciji mogu primijeniti na različite kategorije djece koja trebaju zaštitu, vodič kao cjelina nije namijenjen sljedećim kategorijama djece:

Djeca u sukobu sa zakonom

S djecom koja su počinila kazneno djelo treba postupati u skladu s redovnim sustavom maloljetničkog pravosuđa u toj državi članici, koja je dužna poštovati jamstva predviđena [Direktivom o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima](#) (2016/800/EU).

Djeca koja traže azil ili su u postupku vraćanja, a nisu državljani jedne od država članica EU-a, Europskog gospodarskog prostora ili Švicarske

Pravna stečevina EU-a u području azila i vraćanja uređuje zaštitu djece bez pratnje koja traže međunarodnu zaštitu ili im je ona odobrena, ili djece bez pratnje koja su u postupku vraćanja. Sadržava niz pravila i zaštitnih mehanizama za pružanje neposredne zaštite i skrbi. Kad se podnositelji zahtjeva za azil sele iz jedne države članice EU-a u drugu, na temelju [Dublinske uredbe](#) (Uredba (EU) br. 604/2013) utvrđuje se koja je država članica EU-a odgovorna za ocjenu njihova zahtjeva te im se na taj način pruža potrebna zaštita i skrb. Zaštitne mjere predviđene pravom EU-a o migracijama i azilu u pravilu se ne primjenjuju na državljane EU-a.

 ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE**Priručnik o europskom pravu**

U suradnji s Europskim sudom za ljudska prava (ECtHR) Agencija za temeljna prava objavila je priručnik o europskom pravu u području azila, zaštite granica i imigracije. Priručnik je namijenjen stručnim djelatnicima u državama članicama EU-a. U njemu se na pristupačan način predstavljaju zakonodavstvo EU-a i sudska praksa Europskog suda za ljudska prava i Suda Europske unije. Jedno poglavlje priručnika posvećeno je osobama s posebnim potrebama, čime su obuhvaćena i djeca bez pratnje. Priručnik je dostupan na 25 jezika i u posebnom izdanju koje je prilagođeno švicarskom pravu.

Za više informacija pogledajte Priručnik o europskom pravu u području azila, zaštite granica i imigracije, 2014.

Zašto je potreban vodič za djecu iz država članica EU-a

Pravo Unije za zaštitu žrtava kaznenih djela te sprečavanje i suzbijanje trgovanja ljudima primjenjuje se na sve, neovisno o njihovu državljanstvu. Ne postoji jedinstven pristup za rješavanje pitanja djece bez roditeljske skrbi koja trebaju zaštitu i pronađena su u drugoj državi članici EU-a, uključujući djecu žrtve trgovanja.

Komunikacija o izvješćivanju o koracima poduzetima u pogledu Strategije EU-a za iskorjenjivanje trgovanja ljudima i utvrđivanju daljnjih konkretnih mjera (prosinac 2017.) obvezala je Europsku komisiju i Agenciju za temeljna prava da izrade „praktične smjernice za poticanje međuagencijske i transnacionalne suradnje čiji je cilj spriječiti trgovanje djecom u EU-u, osigurati zaštitu djece koja su žrtve, pronaći trajna rješenja i štiti prava koja imaju u skladu s međunarodnim pravom i pravom EU-a”.

Međutim, mnoge se druge mjere prava Unije koje štite djecu primjenjuju samo na osobe koje nisu državljani EU-a, državljani zemalja koje tvore Europski gospodarski prostor ili državljani Švicarske. Stoga dolazi do nesrazmjera. Tri su razloga za izradu posebnog vodiča o djeci iz EU-a:

1. Državljeni EU-a i brojni nositelji boravišnih dozvola mogu se slobodno kretati unutar EU-a

Državljeni EU-a uživaju pravo na slobodno kretanje unutar EU-a u skladu s člankom 3. stavkom 2. Ugovora o Europskoj uniji (UEU), člankom 20. stavkom 2. točkom (a) i člankom 21. te glavom IV. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) i člankom 45. Povelje Europske unije o temeljnim pravima. Državljeni EU-a imaju pravo na slobodno kretanje i boravište na području država članica EU-a, iako je ono podložno ograničenjima i uvjetima utvrđenima u pravu Unije. Zemljopisno područje slobodnog kretanja prošireno je na Island, Lihtenštajn, Norvešku i Švicarsku u skladu sa sporazumima s Europskim gospodarskim prostorom i Švicarskom. U skladu s [Direktivom o slobodnom kretanju](#) (2004/38/EZ), ako državljani EU-a borave u drugoj državi članici EU-a manje od tri mjeseca, od njih se ne zahtijeva da se prijave. U skladu s člankom 21. [Konvencije o provedbi Schengenskog sporazuma](#) (CISA), nositelji boravišne dozvole koju je izdala jedna od država članica EU-a mogu se najviše tri mjeseca slobodno kretati državnim područjem drugih država članica EU-a, što uključuje sve države članice EU-a i zemlje pridružene Schengenu, osim Irske i Ujedinjene Kraljevine. Budući da unutar schengenskog područja nema graničnih kontrola, a obveze prijave nisu

stroge, mala je vjerojatnost da će državljani EU-a i nositelji boravišne dozvole koju je izdala jedna od država članica EU-a stupiti u kontakt s nadležnim tijelima. Zbog toga je vjerojatnost identifikacije žrtava trgovanja ljudima ograničena. Osim toga, premještaj žrtava u njihovu matičnu državu članicu EU-a može biti brz u usporedbi sa zaštitnim mehanizmima koje podrazumijeva postupak vraćanja za osobe koje nisu državljani EU-a.

2. Zaštitne mjere većinom su osmišljene u okviru pravne stečevine EU-a u području azila i migracija

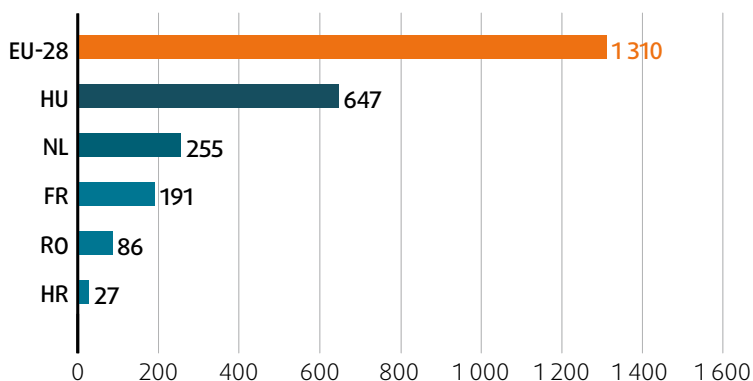
Zaštitne mjere utvrđene pravnom stečevinom EU-a o migracijama i azilu u pravilu se ne primjenjuju na državljane EU-a. U skladu s Protokolom br. 24 koji je priložen [Ugovoru o Europskoj uniji](#) i [Ugovoru o funkcioniranju Europske unije](#) o azilu za državljane država članica Europske unije, države članice EU-a moraju se smatrati sigurnim matičnim državama, odnosno, ako državljanin EU-a podnese zahtjev za međunarodnu zaštitu, taj se zahtjev mora (uz određene iznimke) proglasiti nedopuštenim. Zaštitne mjere iz članka 10. [Direktive o vraćanju](#) (Direktiva 2008/115/EZ) o vraćanju i udaljavanju djece bez pratnje primjenjuju se samo na osobe koje nisu državljani jedne od država članica EU-a, Europskog gospodarskog prostora ili Švicarske; kao i omogućivanje pritužbi u skladu s člancima 9. i 13. [Direktive o sankcijama za poslodavce](#) (Direktiva 2009/52/EZ) u slučaju nezakonitog zapošljavanja djece. Određeni alati razvijeni u kontekstu djece u migracijama osmišljeni su za djecu koja dolaze iz zemalja izvan EU-a i nisu primjenjivi na djecu koja dolaze iz EU-a, odnosno, primjenjivi su u ograničenoj mjeri.

3. Velikim brojem djece žrtava trguje se unutar EU-a

Dječaci i djevojčice i dalje su žrtve trgovanja unutar EU-a. Njima se trguje u svrhu seksualnog iskorištavanja, uključujući izradu materijala o seksualnom iskorištavanju djece (pogotovo djevojčica), prisilno prošenje ili počinjenje kaznenih radnji i drugog.

Prema [Drugom izvješću o napretku u borbi protiv trgovanja ljudima](#) (2018.) i studiji [Data collection on trafficking in human beings in the EU](#) (Prikupljanje podataka o trgovanju ljudima u EU-u) (2018.) (tablica 3.8.8.) Europske komisije, u razdoblju od 2015. do 2016. 23 % žrtava registriranih u EU-u bila su djeca. Od 2206 registriranih žrtava koje su djeca, njih 1310 bili su državljani EU-a, od kojih više od 84 % djevojčica. Prvih pet država članica EU-a s najvećim brojem registrirane djece žrtava bile su Mađarska (647), Nizozemska (255), Francuska (191), Rumunjska (86) i Hrvatska (27) ([slika 2.](#)). Podaci se odnose na one koji su bili u kontaktu s nadležnim tijelima i drugim organizacijama. Opravdano je smatrati da velik broj žrtava ostaje neotkriven.

Slika 2.: Broj registrirane djece žrtava trgovanja ljudima u razdoblju od 2015. do 2016., prvih pet država članica EU-a

Izvor: *Europska komisija, 2018. (Data collection on trafficking in human beings in the EU (Prikupljanje podataka o trgovanju ljudima u EU-u), tablica 3.8.8.)*

Iako Komisija nema raspoložive statističke podatke o žrtvama trgovanja na osnovi etničke pripadnosti, u izvješćima država članica EU-a ističe se povećana ranjivost pripadnika romskih zajednica, pogotovo žena i djece, zbog trgovaca ljudima koji iskorištavaju obiteljsko srodstvo. Europol, agencija Europske unije za izvršavanje zakonodavstva, u svojem Izvješću o stanju u vezi s kriminalnim mrežama uključenima u trgovanje ljudima i iskorištavanje maloljetnih žrtava u Europskoj uniji (*Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the EU*, 2018.) navodi da su djeca iz romskih zajednica posebno ranjiva. U Studiji Europske komisije o visokorizičnim skupinama izloženima trgovanju ljudima (*European Commission's study on high-risk groups for trafficking*) spominje se povećana učestalost dječjih brakova, čije žrtve i počinitelji uglavnom pripadaju određenim skupinama unutar romske zajednice. [Grupa eksperata za suzbijanje trgovanja ljudima \(GRETA\)](#), koja nadzire provedbu Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovine ljudima, isto tako izvješćuje o slučajevima trgovanja mladim Romkinjama u svrhu sklapanja prisilnih brakova.

Rizici brzog premještaja u djetetovu zemlju uobičajenog boravišta

Države članice EU-a nastoje slijediti jedan od sljedeća tri pristupa u postupanju s djecom za koju se smatra da dolaze iz EU-a, da su bez pratnje roditelja i da trebaju zaštitu:

1. Većina država članica EU-a provodi *ad hoc* rješenja za svaki pojedinačni slučaj, čiji je rezultat najčešće brz i rutinski premještaj djeteta natrag u državu članicu EU-a čije je dijete državljanin ili u kojoj ima uobičajeno boravište, a nakon početnog kontakta s konzularnim uredima.
2. Neke države članice EU-a provode sistematičnija rješenja na temelju okvira suradnje iz [Uredbe Bruxelles II.a](#) (Uredba (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću) popraćena detaljnijom procjenom situacije. Međutim, države članice EU-a smatraju da je taj mehanizam suviše spor.
3. Neke su države članice EU-a koristile bilateralne sporazume između dviju država članica EU-a da bi osigurale suradnju u premještaju djeteta.

Praksa većine država članica EU-a da se dijete brzo premjesti u državu članicu EU-a njegova uobičajenog boravišta temelji se na uvjerenju da je svaka država članica EU-a u načelu sigurna. Ova se praksa uglavnom temelji i na pravu djeteta na život s roditeljima, kada to nije u suprotnosti s djetetovim najboljim interesima, u skladu s člankom 9. [Konvencije o pravima djeteta](#).

Neovisno o važnosti prava djeteta na život sa svojim roditeljima, tijela se prvo trebaju pobrinuti da je povratak u obiteljsku sredinu siguran za dijete. Da bi se osigurala održivost mjera, a s ciljem pronalaska trajnih rješenja, sve se mjere moraju poduzimati nakon pojedinačne procjene specifičnih okolnosti u kojima se nalazi dijete, uključujući okolnosti zbog kojih je ostalo bez roditeljske skrbi i treba zaštitu. Potrebno je provesti i procjenu obitelji da bi se prosudilo je li vraćanje uopće primjereno u slučajevima u kojima postoji mogućnost da je obitelj odgovorna za situaciju, primjerice, ako su članovi obitelji dijete „ponudili“ trgovcima, fizički, psihički ili seksualno zlostavljali dijete ili ga izbacili iz obiteljskog doma.

U slučaju trgovanja unutar EU-a, Europol ističe da obitelj često ima aktivnu ulogu u iskorištavanju svoje djece. Dok se u nekim slučajevima trguje djecom koja su sama, u drugima su roditelji s njima, bilo kao žrtve trgovanja ili kao počinitelji.

Trgovanje djecom unutar EU-a: uključenost roditelja

„Uloga obitelji jedan je od najvažnijih aspekata ove pojave. Europol redovno prima obavještajne podatke koji otkrivaju da roditelji prodaju svoju djecu kriminalnim mrežama jer kriminalci iskorištavaju siromaštvo obitelji. U drugim su slučajevima roditelji uključeni u trgovanje i iskorištavanje vlastite djece.“

Izješće Europolu o stanju: Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the European Union (Kriminalne mreže uključene u trgovanje ljudima i iskorištavanje maloljetnih žrtava u Europskoj uniji), 2018., str. 8.

Automatski i brz premještaj bez primjerene procjene situacije može dovesti do drugih rizika, kako je prikazano na slici 3. Na primjer, postoji mogućnost da se djecu smjesti u okolinu u kojoj su bila žrtve zlostavljanja i trgovanja te time izloži opasnosti da ponovo postanu žrtve. Brz premještaj može ugroziti i prikupljanje dokaza o kaznenom djelu trgovanja ljudima, a samim time i kazneni progon počinitelja ili uskratiti djetetu primjerenu pomoć i zaštitu.

Da bi se osigurala održivost mjera, a s ciljem pronalaska trajnih rješenja, sve se mjere moraju poduzimati nakon pojedinačne procjene specifičnih okolnosti u kojima se nalazi dijete, uključujući okolnosti zbog kojih je ostalo bez roditeljske skrbi i/ili treba zaštitu.

Slika 3.: **Mogući rizici rutinskog premještaja djece u matične države članice EU-a**

Izvor: FRA, 2019.

Tijela trebaju spriječiti situacije u kojima djeca koja su vraćena u svoju matičnu državu članicu EU-a ponovo postanu žrtve trgovanja (bilo trgovanjem natrag u državu članicu EU-a u kojoj su pronađena ili u drugu državu članicu EU-a) te se tako ponovo nađu u okolnostima u kojima im je potrebna zaštita. Primjenom održivih mjera osigurava se i da se države članice EU-a učinkovito koriste javnim ljudskim i financijskim resursima.

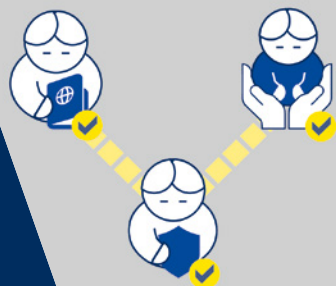
Ovaj je vodič usmjeren na procjenu najboljih interesa djeteta u ranoj fazi te mu je svrha podržati mjere koje su održivije i primjerenije za dijete.

→ *Prilog 2. sadržava okvirni popis izvješća s informacijama o djeci koja su žrtve trgovanja ljudima ili ih na drugi način iskorištavaju kriminalne skupine.*

Dio 1.: Pravni okvir i okvir zaštite djece

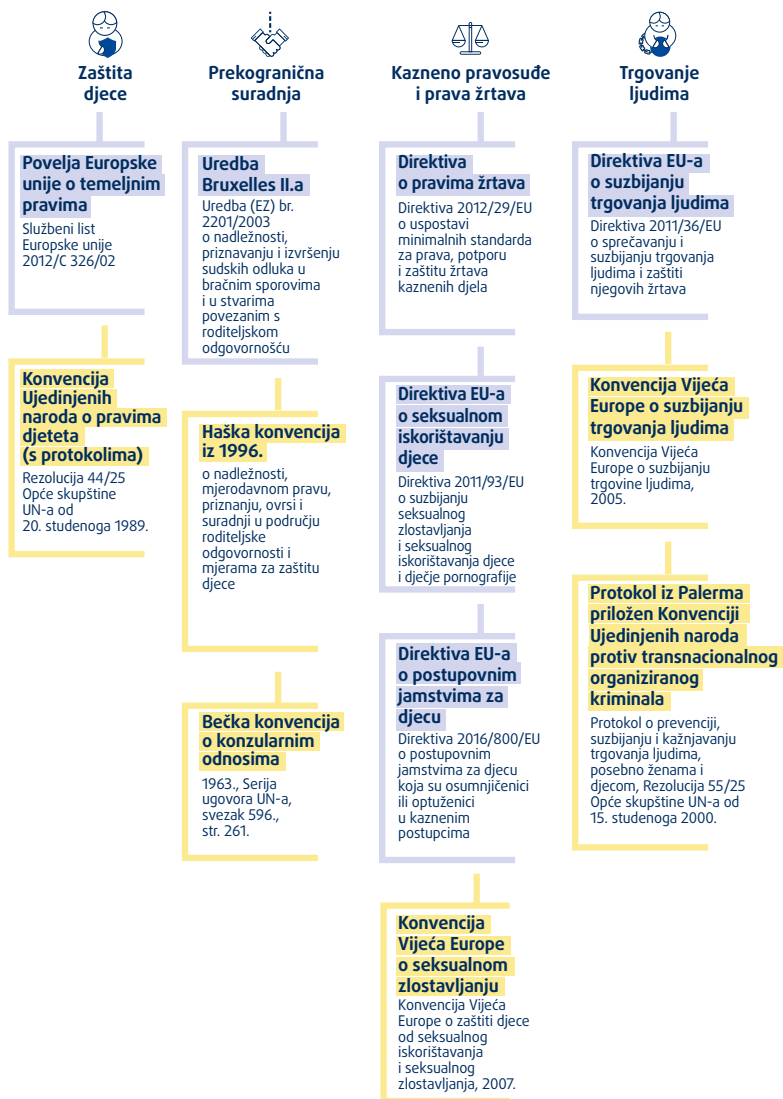

U 1. dijelu utvrđuju se relevantni pravni okvir i načela zaštite djece na kojima se temelji ovaj vodič. Nekoliko se međunarodnih i europskih instrumenata bavi zaštitom djece bez roditeljske skrbi i djece koja trebaju zaštitu i pronađena su u drugoj državi članici EU-a. Čitatelj bi se tijekom provedbe mjera predloženih u 2. dijelu trebao voditi četirima načelima zaštite djece utvrđenima [Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta](#). Mjere poduzete za zaštitu djeteta moraju biti sastavni dio nacionalnog integriranog sustava zaštite djece.

1.1. Pravni okvir

U ovom su odjeljku ukratko predstavljene najvažniji pravni instrumenti na kojima se temelje savjeti pruženi u ovom vodiču. Osim općih odredbi o zaštiti djece, u prekograničnim predmetima zaštite djece primjenjuju se različita područja prava. Mogu se podijeliti u tri kategorije: instrumenti za promicanje prekogranične suradnje, instrumenti za zaštitu žrtava kaznenih djela i instrumenti za borbu protiv trgovanja ljudima. Ti su instrumenti prikazani na [slici 4](#).

Slika 4.: Relevantni instrumenti

Napomene: Pravni instrumenti EU-a označeni su plavom bojom. Uredba Bruxelles II.a u postupku je revizije te je moguć novi tekst 2019.

Izvor: FRA, 2019.

→ Za cjeloviti popis relevantnih obvezujućih i neobvezujućih instrumenata vidjeti Prilog 1.: Pravne osnove.

1. Opći instrumenti za zaštitu djece

Povelja EU-a o temeljnim pravima i Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta dva su glavna dokumenta koja sadržavaju opća pravila o zaštiti djece.

- U članku 24. [Povelje EU-a o temeljnim pravima](#) navode se pravo djece na zaštitu i brigu koje su potrebne za njihovu dobrobit te pravo da slobodno izražavaju svoje mišljenje (njihova se mišljenja uzimaju u obzir u skladu s njihovom dobi i zrelosti (članak 24. stavak 1.)), pravo djeteta da se prednost da njegovu najboljem interesu u svim mjerama koje se na njega odnose (članak 24. stavak 2.) i pravo djeteta na održavanje redovitog osobnog odnosa i na izravan kontakt s oba roditelja (članak 24. stavak 3.). Člankom 5. stavkom 3. zabranjeno je trgovanje ljudima.
- [Konvencija o pravima djeteta](#), koju su ratificirale sve države članice EU-a, jamči širok raspon građanskih, kulturnih, ekonomskih, političkih i socijalnih prava djece. Konvencijom se utvrđuje obveza država članica EU-a da štite djecu od nasilja, zlorabe, zanemarivanja, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje (članak 19.). Člankom 20. jamče se posebna zaštita i pomoć djeci kojoj je privremeno ili trajno uskraćena obiteljska sredina. Konvencijom se predviđaju i zaštita od izrabljivanja, uključujući seksualno izrabljivanje (članci od 34. do 36.), i obveza promicanja fizičkog i duševnog oporavka i vraćanja u društvo djeteta koje je žrtva izrabljivanja, zlostavljanja ili zapostavljanja (članak 39.). Ta se prava primjenjuju na svako dijete u nadležnosti države ugovornice. U [Fakultativnom protokolu o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji](#) navode se dodatne definicije i mjere zaštite.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Smjernice UN-a o djeci bez pratnje

Odbor Ujedinjenih naroda za prava djeteta, nadzorno tijelo uspostavljeno Konvencijom o pravima djeteta, pripremio je smjernice o postupanju s djecom bez pratnje u Općoj napomeni br. 6. U smjernicama se razmatra pitanje njihovih posebnih potreba, kao što su početna procjena, dodjela skrbnika, spajanje obitelji, trajna rješenja i mjere za sprečavanje ponovnog trgovanja. Iako nisu zakonski obvezujuće, opće napomene Odbora pružaju smjernice za tumačenje odredbi Konvencije.

Za više informacija vidjeti [General Comment No 6 on the treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin](#) (Opću napomenu br. 6 o postupanju s djecom bez pratnje i djecom odvojenom od roditelja izvan njihovih matičnih država), 2005.

2. Instrumenti za promicanje prekogranične suradnje

Uredbom Bruxelles II.a (Uredba (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću) uspostavlja se zajedničko pravosudno područje unutar EU-a. Uredba se primjenjuje u svim građanskim stvarima koje se odnose na „dodjelu, izvršavanje, prijenos, ograničenje ili oduzimanje roditeljske odgovornosti“ (članak 1. točka (b)). U skladu s uvodnom izjavom 5., Uredbom su obuhvaćene sve odluke o roditeljskoj odgovornosti, uključujući mjere za zaštitu djeteta. Uredbom su, dakle, obuhvaćena pitanja kao što su pravo na skrb, skrbništvo i zaštita djece u pogledu imovine te smještaj kod udomitelja ili u ustanovu. U skladu s tumačenjem Suda Europske unije (SEU), „građanske stvari“ uključuju mjere na koje se, s gledišta prava države članice, primjenjuje javno pravo, kao što je odluka o udomljavanju djeteta izvan njegova prvobitnog doma (C-435/06). Uredba nije ograničena na odluke koje donose sudovi, već se primjenjuje na bilo koju odluku tijela nadležnog u pitanjima koje Uredba obuhvaća, kao što su tijela za socijalnu zaštitu i zaštitu djece.

U skladu s člankom 2. stavkom 3. Uredba se primjenjuje na sve države članice EU-a osim Danske. Uredbom se nalaže da se sve odluke koje izdaju nadležna tijela unutar EU-a priznaju i provode prema zajedničkim pravilima. Stoga ta Uredba ima ključnu ulogu u zaštiti djece unutar EU-a kad postoji element koji uključuje više država članica.

U skladu s člankom 1. stavkom 3. točkom (g) i uvodnom izjavom 10., **Uredba Bruxelles II.a** ne primjenjuje se na mjere poduzete zbog kaznenih djela koja su počinila djeca. Kako ističe SEU, Uredba se ne primjenjuje na „mjere zadržavanja djece koje su izrečene kao kazna za počinjenje kaznenog djela“, ali se primjenjuje na prekogranični smještaj djeteta u centru u kojem je djetetu uskraćena sloboda u svrhu terapije ili odgoja i obrazovanja (vidjeti SEU, C-92/12 PPU, točke od 65. do 66.).

Sve su države članice EU-a stranke **Haške konvencije iz 1996.** o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u području roditeljske odgovornosti i mjerama za zaštitu djece (Haška konvencija iz 1996.).

U Europskoj uniji **Uredba Bruxelles II.a** ima prednost pred **Haškom konvencijom iz 1996.** ako je uobičajeno boravište predmetnog djeteta na državnom području države članice EU-a i ako se predmet odnosi na pitanje koje Uredba obuhvaća. Za razliku od toga, ako se ne može utvrditi da je uobičajeno boravište djeteta u državi članici EU-a, ali se ono nalazi na državnom području države članice EU-a, iz toga slijedi da je primjenjiva Haška

konvencija iz 1996. Uredba uvijek ima prednost u pogledu priznavanja i izvršenja sudskih odluka iz drugih država članica EU-a (članak 61. Uredbe).

Glavna je razlika između [Uredbe Bruxelles II.a](#) i [Haške konvencije iz 1996.](#) to što Bruxelles II.a ne uključuje pravila o primjenjivom pravu, dok ih Haška konvencija iz 1996. uključuje. Dakle, ako postoje dvojbe o primjenjivom pravu, primjenjuje se Konvencija (članci od 15. do 22.).

Postupak revizije [Uredbe Bruxelles II.a](#) započeo je 2016., a bit će dovršen do ljeta 2019. Ažurirani tekst dodatno će ojačati određene odredbe na koje upućuje ovaj praktični vodič.

Naposlijetku, [Bečkom konvencijom o konzularnim odnosima](#) nalaže se da države stranke putem svojeg konzularnog predstavništva pruže pomoć djeci iz predmetne države koja se nalaze u drugoj državi. Na primjer, obvezuje ih da djetetu koje je zadržano zbog počinjenog kaznenog djela pruže pravnu pomoć i druge vrste pomoći (članak 36. točka (c)) ili da štite interese djeteta, osobito po pitanju skrbništva (članak 5.).

3. Instrumenti u području kaznenog pravosuđa i zaštite žrtava

Zahvaljujući [Direktivi o pravima žrtava](#) (Direktiva 2012/29/EU), na sve žrtve kaznenih djela, uključujući djecu, primjenjuje se niz zaštitnih mehanizama nakon pokretanja kaznenog postupka. Osim toga, članci 22. i 24. sadržavaju posebna jamstva za djecu tijekom kaznenih postupaka.

[Direktivom o seksualnom iskorištavanju djece](#) (Direktiva 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije) utvrđuje se niz jamstava i zaštitnih mjera za djecu žrtve seksualnog zlostavljanja ili seksualnog iskorištavanja. Osim toga, u Direktivi se navode definicije različitih vrsta seksualnih kaznenih djela i utvrđuju kazne, otegotne okolnosti i preventivne mjere.

Sve države članice EU-a osim Irske ratificirale su [Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja](#) (Konvencija iz Lanzarotea).

Seksualno iskorištavanje djece na internetu kao najpotresniji aspekt kiberkriminaliteta

„Seksualno iskorištavanje djece (SID) na internetu i dalje je najpotresniji aspekt kiberkriminaliteta. Iako je seksualno zlostavljanje djece postojalo prije pojave interneta, internetska dimenzija ovog kaznenog djela omogućila je počiniteljima da se putem interneta

povežu s drugim počiniteljima i izmjenjuju materijal o seksualnom iskorištavanju djece (MSID) u razmjeru koji je prije deset godina bio nepojmljiv. Rastući broj sve mlađe djece kojoj su dostupni uređaji s pristupom internetu i društvenim mrežama omogućuju počiniteljima da uspostave kontakt s djecom na načine koji su jednostavno nemogući izvan internetskog okruženja. Taj trend značajno utječe na načine djelovanja u pogledu seksualnog iskorištavanja djece na internetu.”

Europol, Internet Organised Crime Threat Assessment (Procjena prijetnje organiziranog kriminaliteta na internetu) (IOCTA), 2018., poglavlje 5.

Osim toga, u [Direktivi o postupovnim jamstvima za djecu](#) nudi se niz postupovnih jamstava za djecu koja su osumnjičeni ili optuženici u kaznenim postupcima. Svrha je te direktive osigurati da djeca mogu razumjeti i pratiti taj postupak te ostvarivati pravo na pošteno suđenje, ali i spriječiti djecu da ponove kazneno djelo te potaknuti njihovu društvenu integraciju. Države članice EU-a moraju prenijeti Direktivu u svoje nacionalno zakonodavstvo do lipnja 2019.

4. Instrumenti za zaštitu žrtava trgovanja ljudima

[Direktiva EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) (Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava) glavni je pravni instrument EU-a kojim se štite žrtve trgovanja ljudima.

Žrtve trgovanja ljudima nositelji su prava. Imaju prava prije, tijekom i nakon kaznenih postupaka, a njihovo pravo na pomoć i potporu nije podređeno njihovu sudjelovanju u postupcima. Tijekom kaznenih postupaka žrtve imaju pravo na informacije, smještaj, materijalnu pomoć, liječničku i psihološku potporu, pravnu pomoć i zaštitu. Nekim žrtvama može biti potrebna posebna zaštita s obzirom na specifične okolnosti, uključujući trudnoću, zdravstveno stanje, invaliditet, duševne ili psihičke smetnje ili druge teške oblike psihološkog, fizičkog ili seksualnog nasilja koje je žrtva možda pretrpjela. Članak 11. stavak 7. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) i članak 22. Direktive o pravima žrtava nalažu državama članicama da ih razmatraju na temelju pojedinačne procjene.

Pravni i politički okvir EU-a za rješavanje problema trgovanja ljudima rodno je specifičan i prilagođen djeci te se njime uzima u obzir to da je ključno osigurati da se u slučaju djece žrtava trgovanja uzimaju u obzir njihova dob, spol i posebne potrebe, među ostalim u pogledu skrbi, zdravstvenog stanja i obrazovanja.

Člancima od 13. do 16. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) utvrđuju se dodatne mjere zaštite za djecu žrtve trgovanja, uključujući pretpostavku djetinjstva, skrbništvo za djecu bez pratnje, prilagođen pristup uslugama potpore i pojačanu

zaštitu u kaznenim postupcima. U provedbi Direktive prije svega valja poštovati najbolje interese djeteta, u skladu s [Poveljom EU-a o temeljnim pravima](#) i [Konvencijom o pravima djeteta](#).

Posebna pravila o boravišnim dozvolama za žrtve trgovanja ljudima koje surađuju s nadležnim tijelima utvrđena su u [Direktivi Vijeća 2004/81/EZ](#).

Trgovanje djecom: preostali nedostaci u prenošenju prava Unije

„Ovaj pregled pokazuje da su države članice poduzele značajne napore kako bi prenijele [Direktivu EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima]. Ipak, i dalje ostaje značajan prostor za poboljšanje, posebice vezano uz: posebne mjere zaštite djece, pretpostavku djetinjstva i procjenu godina starosti djeteta, zaštitu prije i tijekom kaznenih postupaka, pristup bezuvjetnoj pomoći, naknade, nekažnjavanje, pomoć i podršku članovima obitelji djeteta žrtve, kao i uz sprečavanje.”

Izvjешće Europske komisije iz 2016. u kojem se ocjenjuje u kojoj su mjeri države članice poduzele mjere potrebne za usklađivanje s Direktivom 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njihovih žrtava, u skladu s člankom 23. stavkom 1., str. 17.

Bitni su i dodatni instrumenti na međunarodnoj i regionalnoj razini: [Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta](#) i njoj priložen [Protokol iz Palerma](#) za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebice ženama i djecom te [Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovine ljudima](#). Sve su države članice EU-a ratificirale oba instrumenta.

Jednostavan vodič o pravima žrtava trgovanja

Europska komisija objavila je vodič „Prava žrtava trgovanja ljudima na temelju zakonodavstva EU-a” na svim službenim jezicima EU-a, a u njemu se nudi praktičan i sveobuhvatan pregled prava žrtava trgovanja na temelju Povelje Europske unije o temeljnim pravima, zakonodavstva EU-a i sudske prakse Europskog suda za ljudska prava.

Za više informacija pogledajte [The EU rights of victims of trafficking](#) (Prava žrtava trgovanja na temelju zakonodavstva EU-a), [Europska komisija](#), 2013.

1.2. Načela prava djeteta

U Konvenciji o pravima djeteta utvrđena su četiri ključna načela za usmjeravanje država stranaka u provedbi i tumačenju prava propisanih Konvencijom. Ona uključuju:

- dužnost da se u svim odlukama i mjerama koje se tiču djeteta prvenstveno vodi računa o interesima djeteta;
- obvezu uvažavanja djetetovih mišljenja na temelju njegove dobi, zrelosti i razvojne sposobnosti;
- prava djeteta na život, opstanak i razvoj; te
- nediskriminaciju.

U tablici 1. prikazano je na koji se način ta načela odražavaju u relevantnim međunarodnim instrumentima i instrumentima EU-a.

Tablica 1.: Načela prava djeteta u međunarodnim instrumentima i instrumentima EU-a

Instrument	Načelo			
	Najbolji interes	Pravo na saslušanje	Pravo na život i razvoj	Nediskriminacija
Međunarodni instrumenti				
Konvencija o pravima djeteta	Članak 3.	Članak 12.	Članak 6.	Članak 2.
Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima	Članci 10., 14., 16., 28.	–	–	Članak 3.
Konvencija iz Lanzarotea Vijeća Europe	Preambula, članak 14. stavak 3., članak 30. stavak 1. i članak 31. stavak 1.	Članak 9. stavak 1., članak 31. stavak 1. točka (c), članak 35. stavak 1., članak 36. stavak 2.	–	Članak 2.
Haška konvencija o zaštiti djece	Preambula, članci 8. i 9.	Članak 23. stavak 2. točka (b)	–	–
Instrumenti EU-a				
Povelja EU-a o temeljnim pravima	Članak 24. stavak 2.	Članak 24. stavak 1.	Članak 2.	Članak 21.

Direktiva EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima	Uvodna izjava 8., članak 13.	Članak 14.	–	–
Direktiva o pravima žrtava	Uvodna izjava 14., članak 1. stavak 2.	Uvodne izjave 41. i 42., članak 10.	Uvodna izjava 66.	Uvodne izjave 9. i 66.
Direktiva o seksualnom iskorištavanju djece	Uvodne izjave 2., 6. i 30., članak 18.	–	–	–
Uredba Bruxelles II.a	Uvodna izjava 12., članci 12., 15. i 23.	Uvodna izjava 19., članak 11. stavak 2., članak 23. točke (b) i (d), članak 41. stavak 2. točka (c), članak 42. stavak 2. točka (a)	–	Članak 59.

Napomena: – = ne primjenjuje se.

Izvor: FRA, 2019.

Čitatelj se mora voditi ovim četirima načelima tijekom provedbe deset mjera utvrđenih u 2. dijelu. Mjere 3. i 4. u 2. dijelu opisuju na koji se način primjenjuju načelo vođenja računa o najboljim interesima i obveza uvažavanja djetetovih mišljenja. Pravo na život i razvoj nalaže državama strankama da, u najvećoj mogućoj mjeri, osiguraju opstanak i razvoj djeteta. U ovom slučaju tumačenje pojma „razvoj“ obuhvaća djetetov tjelesni, duševni, duhovni, moralni, psihički i društveni razvoj. Načelo nediskriminacije obvezuje države na poštovanje prava navedenih u [Konvenciji o pravima djeteta](#) i osiguravanje tih prava svakom djetetu unutar njihove nadležnosti, bez ikakve diskriminacije. Usluge podrške potrebno je pružati neovisno o statusu djeteta ili roditelja/zakonskih skrbnika, uključujući njihovu nacionalnu, etničku ili društvenu pripadnost.

1.3. Integrirani sustavi za zaštitu djece

Članak 19. stavak 1. [Konvencije o pravima djeteta](#) obvezuje države članice na zaštitu djece od bilo kojeg oblika nasilja, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, poduzimanjem zakonodavnih, upravnih, socijalnih i prosvjetnih mjera.

U članku 19. stavku 2. Konvencije utvrđuje se i da bi te mjere zaštite trebale uključivati socijalne programe za pružanje podrške djeci te za druge oblike prevencije i utvrđivanja, izvješćivanja, ukazivanja, istrage, postupanja i uključivanja suda. Cjelovit sustav za zaštitu djece iziskuje stavljanje na raspolaganje sveobuhvatnih i integriranih

mjera koje se temelje na onima utvrđenima u članku 19. stavku 2., u skladu s *General Comment No 13* (Općom napomenom br. 13) Odbora za prava djeteta.

Integrirani sustav za zaštitu djece usmjeren je na dijete. Njime se osigurava da svi ključni pojedinci, organizacije i sustavi, kao što su obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb, pravosuđe, civilno društvo, zajednica i obitelj, surađuju u zaštiti djeteta.

Europska komisija definirala je *Deset načela za integrirane sustave za zaštitu djece* da bi pružila smjernice za reformu sustava za zaštitu djece u državama članicama EU-a. Riječ je o sljedećim načelima:

1. Svako se dijete priznaje, poštuje i štiti kao nositelja prava, uključujući prava na zaštitu o kojima se ne pregovara.
2. Nijedno se dijete ne diskriminira.
3. Sustavi za zaštitu djece uključuju preventivne mjere.
4. Obitelji se podržava u njihovoj ulozi primarnih pružatelja skrbi.
5. Društva su upoznata s djetetovim pravom na zaštitu od svih oblika nasilja i podržavaju to pravo.
6. Sustavi za zaštitu djece osiguravaju primjerenu skrb, u skladu s međunarodnim standardima: *Smjernice UN-a za alternativnu skrb o djeci*.
7. Sustavi za zaštitu djece imaju uspostavljene transnacionalne i prekogranične mehanizme.
8. Djetetu se pruža podrška i zaštita.
9. Provode se obuke o prepoznavanju rizika.
10. Uspostavljeni su sigurni, povjerljivi i pristupačni mehanizmi prijavljivanja s kojima je javnost dobro upoznata.

Načelo 3. odnosi se na prevenciju. Iznimno je važno uočiti i razmotriti glavne uzroke koji dovode djecu i mlade u opasnosti. Čimbenici ranjivosti mogu biti ekonomski, društveni ili kulturni ili specifični za pojedince. Ranjivost stoga može ovisiti o osobnim okolnostima djeteta, obiteljskoj i ekonomskoj situaciji te potražnji za određenom vrstom iskorištavanja. Tijela za zaštitu djece trebaju razmotriti sve te čimbenike rizika u okviru preventivnih mjera, a to trebaju učiniti i druga nacionalna i lokalna tijela odgovorna za obrazovanje, zdravlje, integraciju, zapošljavanje itd.

Djeca su posebno ranjiva skupina u pogledu trgovanja ljudima, iako sama ranjivost nije ono što dovodi djecu u opasnost. Trgovanje ljudima iznimno je unosan oblik organiziranog kriminala zbog rastuće potražnje koja potiče iskorištavanje. Trgovci iskorištavaju svaku priliku, uključujući rupe u zakonu i sve slabe točke, kako strukturne

tako i situacijske, a meta su im, među ostalim, žene i djeca, romska zajednica i osobe s invaliditetom.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Grupa eksperata za suzbijanje trgovanja ljudima (GRETA) objavila je u svojem izvješću da je romska zajednica u vrlo velikoj opasnosti od trgovanja ljudima zbog strukturiranih oblika etničke i rodne diskriminacije, siromaštva i društvene isključenosti, koji dovode do loših obrazovnih postignuća, visoke razine nezaposlenosti, obiteljskog nasilja i teških životnih uvjeta koji većinom utječu na žene i djecu. Neprijavljena djeca izložena su većoj opasnosti od trgovanja.

*Za više informacija pogledajte izvješće *Trafficking in children. Thematic chapter from the 6th general report* (Trgovanje djecom. Tematsko poglavlje iz 6. općeg izvješća), GRETA, 2018., na [internetskoj stranici Vijeća Europe](#).*

Jačanje obitelji koje se teško brinu za svoju djecu ujedno je i način prevencije. To je iznimno važno kad postoji mogućnost da je obitelj uključena u trgovanje djecom ili iskorištavanje, kad obitelj zatraži od djeteta da napusti dom i pomogne s financijskom situacijom ili kada dijete napusti obiteljski dom da bi pobjeglo od nasilja. Djeca u bijegu od navedenih situacija mogu postati meta trgovaca ljudima i podložna su njihovim obećanjima. Sveobuhvatni skup mjera za sprečavanje zlostavljanja ili iskorištavanja može uključivati, na primjer, opće intervencije socijalnih radnika, tečajeve roditeljstva, potporu u domu, socijalnu pomoć, programe za zapošljavanje odraslih i mladih te obrazovanje za obitelji o razmjeru opasnosti od trgovanja ljudima s kojom se djeca suočavaju kad su odvojena od svojih obitelji ili kad traže mogućnosti zapošljavanja ili obrazovanja u inozemstvu.

Kad ukupni okvir za zaštitu ne uključuje mjere usmjerene na specifične probleme ili specifične skupine djece, sustav za zaštitu djece postaje fragmentiran. Djeca su često suočena s više problema koji se tiču njihove zaštite, a zbog fragmentacije im se neće pružiti sveobuhvatna pomoć ili sveobuhvatno rješenje.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Mapiranje sustava za zaštitu djece

Agencija za temeljna prava provela je istraživanje za mapiranje nacionalnih sustava za zaštitu djece u 28 država članica EU-a. Prikupljene informacije obuhvaćaju pet područja: zakonodavni okvir, odgovorna nacionalna tijela, ljudske i financijske resurse, postupke identifikacije i prijavljivanja te postupke za smještaj djece u alternativnu skrb i sustave za praćenje. Mapiranje je pokazalo da fragmentacija okvira nacionalnog zakonodavstva određenim skupinama djece koja se suočavaju s posebnim izazovima onemogućuje

ostvarivanje nekih prava i primanje primjerenih i kvalitetnih usluga, a to su djeca s invaliditetom, djeca koja pripadaju etničkim manjinama, djeca u sustavu pravosuđa za maloljetnike, nezakoniti migranti te djeca bez pratnje i odvojena djeca. [Mapiranje](#) je pokazalo i da je samo 13 država članica EU-a uspostavilo specifičnu nacionalnu politiku ili strategiju za zaštitu djece.

Više informacija potražite u dokumentima Agencije za temeljna prava [Mapping child protection systems in the EU](#) (Mapiranje sustava za zaštitu djece) i [National policy framework \(action plan or strategy\)](#) (Okvir nacionalne politike (akcijski plan ili strategija)) na internetskim stranicama Agencije.

Neke su države članice EU-a uspostavile standardne operativne postupke i protokole za postupanje u slučajevima kad se sumnja da je dijete žrtva trgovanja. Tim se postupcima i protokolima nastoji osigurati lakša suradnja i jasna raspodjela uloga i odgovornosti unutar svake države članice. Osim toga, posebne postupke razvijene za djecu žrtve trgovanja ljudima ne bi trebalo provoditi usporedno, nego bi ih trebalo uključiti u sveukupni nacionalni sustav za zaštitu djece.

Rješavanje problema trgovanja ljudima trebalo bi biti uključeno u rad redovitih službi za zaštitu djece. Integriranom sustavu za zaštitu djece i dalje su potrebni ciljana stručnost i ciljani odgovori, ali ih je potrebno uspostaviti u kontekstu cjelokupnog sustava. Pomoću takvog integriranog sustava može se reagirati na niz situacija u kojima se neko dijete može naći. On odgovara na potrebe djece, uključujući žrtve trgovanja ljudima, unutar države čije državljanstvo imaju, kao i u drugim državama.

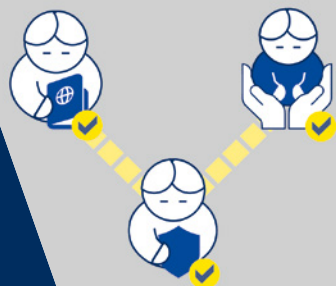

Mjere Europske komisije poduzete u pogledu Strategije EU-a za iskorjenjivanje trgovanja ljudima

„Komisija će poduprijeti države članice u uspostavi sveobuhvatne i pristupačne zaštite i pomoći u integraciji žrtava trgovanja uzimajući u obzir posebne, rodno uvjetovane potrebe. Usto će pratiti kako se na nacionalnoj razini provode usluge prilagođene djeci, što uključuje skrb, zdravstvenu skrb i obrazovanje za žrtve trgovanja, vodeći računa o rodu, dobi i posebnim potrebama pojedinačnog djeteta, te će pružati savjete u tom pogledu. Naposljetku, promicat će provedbu [deset načela EU-a za integrirane sustave za zaštitu djece](#).“

Europska komisija (2017.), [Komunikacija o izvješćivanju o koracima poduzetima u pogledu Strategije EU-a za iskorjenjivanje trgovanja ljudima i utvrđivanju daljnjih konkretnih mjera](#), str. 5.

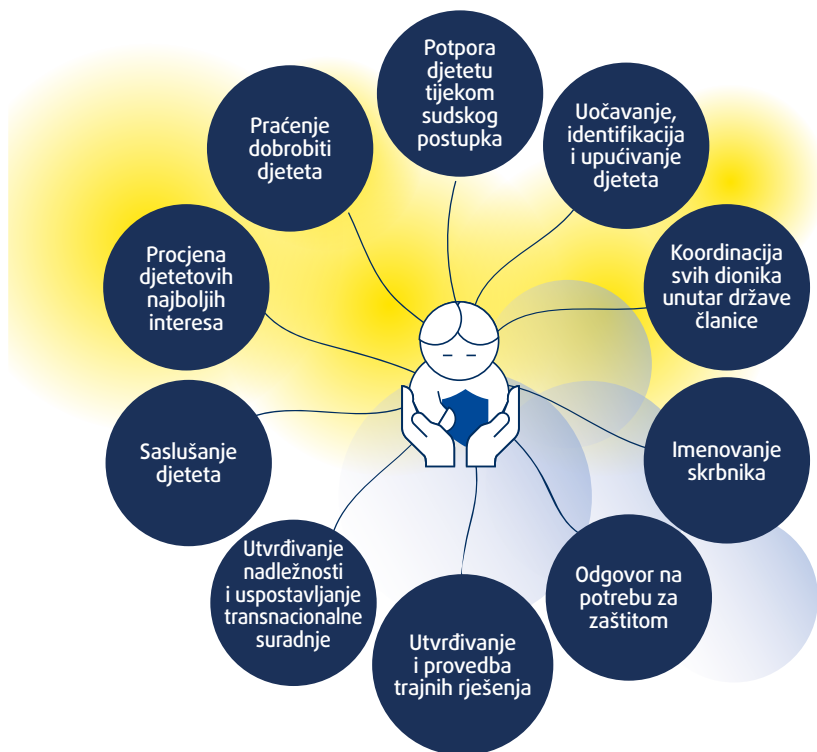
Dio 2.: Deset potrebnih zaštitnih mjera

U 2. dijelu ovog vodiča opisuje se deset mjera za zaštitu djece bez roditeljske skrbi koja trebaju zaštitu i pronađena su u drugoj državi članici EU-a.

Na slici 5. prikazane su mjere koje je potrebno razmotriti od trenutka identifikacije djeteta do pronalaska i provedbe trajnog rješenja. Ne postoji strogi kronološki slijed za provedbu tih deset mjera. Pojedine su mjere važne tijekom cijelog procesa, primjerice, saslušanje djeteta. Ovisno o pojedinačnom predmetu, nacionalnom referalnom mehanizmu i različitim tijelima uključenima na nacionalnoj ili lokalnoj razini, neke se mjere mogu provoditi usporedno ili različitim redoslijedom.

Slika 5.: Deset mjera za potporu djeci bez roditeljske skrbi kojoj je potrebna zaštita, uključujući žrtve trgovanja koje se nalaze u drugoj državi članici EU-a

Izvor: FRA, 2019.

Za primjenu tih deset mjera čitatelj bi trebao uzeti u obzir sljedeća četiri zahtjeva koja se odnose na sve mjere:

Prevenција: sve osobe u doticaju s djecom trebale bi spriječiti sve oblike nasilja. Mjere prevencije sastavni su dio mjera za zaštitu koje su države članice dužne provoditi prema članku 19. Konvencije o pravima djeteta. Prevencija može uključivati mjere za smanjenje rizika povezanih s ranjivosti žrtava i uklanjanje čimbenika koji je potiču. Prevencija trgovanja višeslojno je pitanje i mora biti usmjerena na brojne organizacije i pojedince u lancu trgovanja ljudima. Posebnu je pažnju potrebno obratiti na određene skupine ranjivih dječaka i djevojčica te pratiti situaciju dok se njihove okolnosti mijenjaju da bi se moglo pravodobno intervenirati. Strukturirani oblici spolne

i etničke diskriminacije osobito pogađaju djevojčice i djecu iz romske zajednice. Neka od te djece pretrpjela su zlostavljanje, žive na ulici ili u udomiteljskim domovima i ustanovama. Mjere prevencije ne podrazumijevaju samo ranu intervenciju u pojedinačnim slučajevima, već i razvoj mehanizama za potporu obiteljima, intervencije socijalnih radnika, programe za zapošljavanje, alternativne oblike institucijske skrbi i šire mjere politike.

Mjere za zaštitu djece i provjera osoblja: organizacije koje rade izravno s djecom trebaju imati sustav koji sprečava njihovo osoblje u kršenju prava djeteta. On treba uključivati mjere kao što su politike o načinu reagiranja na navodno zlostavljanje djece, mehanizmi za pritužbe koji su prilagođeni djeci i uvid u kaznene evidencije da bi se utvrdilo jesu li osobe koje rade s djecom osuđivane za zlostavljanje djece prije zapošljavanja. U članku 10. [Direktive o seksualnom iskorištavanju djece](#) utvrđuje se obveza država članica EU-a da poduzmu potrebne mjere da bi osobe osuđene za seksualna kaznena djela spriječile u obavljanju profesionalnih aktivnosti koje uključuju doticaj s djecom. Direktivom se državama članicama nalaže i da se međusobno obavješćuju o osuđujućim kaznenim presudama i zabranama rada s djecom, u skladu s [Okvirnom odlukom Vijeća 2009/315/PUP](#). Te provjere ne bi trebalo provoditi samo u postupku zapošljavanja, već bi trebale biti redovne. Europski informacijski sustav kaznene evidencije (ECRIS) omogućuje provjeru kaznene evidencije bilo kojeg građanina EU-a.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Standardi za politike zaštite djece u organizacijama

Agencija za temeljna prava prikupila je podatke o sustavima za zaštitu djece u 28 zemalja EU-a, među ostalim i o tome kako se provodi certifikacija i akreditacija stručnih djelatnika te provjerava li se osoblje.

Postupci za akreditaciju i izdavanje dozvola za stručne djelatnike radi zaštite djece ne postoje u svim državama članicama EU-a. Ako i postoje, ne uključuju uvijek postupak provjere osoblja. Provjere osoblja većinom se provode prije zapošljavanja. Postupci akreditacije i izdavanja dozvola ne uključuju uvijek obvezno osposobljavanje (početno ili trajno) za stručne djelatnike koji rade s djecom, uključujući administrativno osoblje i osoblje koje se svakodnevno brine za djecu u ustanovama.

Za više informacija proučite *Certification and accreditation procedures for professionals* (Postupci certifikacije i akreditacije stručnih djelatnika), *Agencija za temeljna prava, 2015.*

Kvalifikacije osoblja: osoblje koje radi s djecom mora biti kvalificirano i držati se visokih profesionalnih standarda. Osoblje treba pohađati dostatnu i redovnu obuku da bi se osigurala visoka kvaliteta usluga. Obuka treba obuhvaćati pitanja kao što su: trgovanje ljudima, uključujući njegove rodne specifičnosti, prava djece s posebnim naglaskom na sudjelovanje djece, relevantni pravni i administrativni okvir, komunikacija s djecom, razmatranje rodni i kulturnih aspekata, problemi povezani sa sigurnosti, nacionalni referalni mehanizmi za trgovanje djecom, uloga središnjih tijela uspostavljenih na temelju [Uredbe Bruxelles II.a](#) te način procjene najboljeg interesa djeteta za utvrđivanje trajnog rješenja. Određeni pojedinci, kao što su osoblje središnjih tijela, trebali bi se povezati s kolegama iz drugih država članica, a od koristi bi im bile i jezične poduke. Posebno je učinkovito zajedničko osposobljavanje s različitim stručnim grupama te ga stoga treba olakšati.

Pravodobnost: djeci se brzo mora pružiti brza podrška. Hitne mjere moraju se poduzimati bez odgode. Međutim, osiguravanje najboljih interesa djeteta pri utvrđivanju trajnog rješenja iziskuje primjerenu pojedinačnu procjenu posebnih okolnosti svakog pojedinačnog djeteta žrtve, a to se ne smije požurivati. Potrebno je pronaći odgovarajuću ravnotežu između pravodobnosti i primjerene zaštite. Valja razmotriti iskustva svakog pojedinog djeteta, a pomoć je potrebno prilagoditi svakom pojedinačnom slučaju, uzimajući u obzir djetetovu dob i spol te posljedice specifičnog oblika iskorištavanja kojem je dijete podvrgnuto. Dijete žrtva trgovanja ili traumatizirano dijete koje nema primjerenu obiteljsku okolinu možda će trebati više vremena da se oporavi od traumatičnog iskustva i bude sposobno razmišljati o svojoj budućnosti.

Mjera 1.: Uočavanje, identifikacija i upućivanje djeteta

Uočavanje djeteta

Kao polazište je potrebno uspostaviti učinkovite mehanizme za uočavanje djece bez roditeljske skrbi i kojoj je potrebna zaštita, uključujući djecu žrtve trgovanja ljudima. Učinkovito i rano uočavanje djece kojoj je potrebna zaštita prvi je korak prema osiguravanju da se s djecom postupa kao s nositeljima prava i da primaju primjerenu pomoć i zaštitu.

Prema članku 19. Konvencije o pravima djeteta države stranke moraju poduzeti mjere za zaštitu djece od svih oblika nasilja ili iskorištavanja, uključujući mjere za identifikaciju

slučajeva zlostavljanja djeteta. To zahtijeva učinkovite mehanizme za uočavanje djece koja su podvrgnuta bilo kojem obliku zanemarivanja, iskorištavanja ili zlostavljanja. Ako se rano ne uoče, djeca žrtve neće moći učinkovito ostvarivati svoja prava.

Uočiti je li djetetu potrebna zaštita može biti teško. Svako dijete može na drukčiji način reagirati na zlostavljanje ili iskorištavanje: na nekoj djeci mogu biti vidljivi fizički znakovi zlostavljanja, dok druga mogu imati poteškoće u ponašanju, osjećati se depresivno, osjećati krivnju ili pak ne pokazivati nikakve znakove emocija. Djeca često ne shvaćaju da su zlostavljana jer se kod njih razvije privrženost i ne smatraju se žrtvom. Moguće je da su izrabljivači ili druge odrasle osobe uputili djecu kako se trebaju ponašati da ne privuku pažnju odraslih osoba ili državnih službenika. Djeca kojoj je potrebna zaštita, primjerice djeca koja su pobjegla od kuće, možda ne žele stupiti u kontakt s tijelima jer strahuju da će ih poslati kući.

Djeca su jedna od najranjivijih ciljanih skupina trgovaca ljudima. Ekonomski ugrožene obitelji najčešća su meta mreža trgovaca ljudima. Ta djeca često ne smatraju da su izrabljivana, već svoju situaciju vide kao odanost obitelji.

U slučaju žrtava trgovanja ljudima, člankom 11. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) državama članicama nalaže se da poduzmu potrebne mjere za uspostavljanje odgovarajućih mehanizama za rano otkrivanje žrtava trgovanja ljudima. Člankom 18. Direktive državama članicama nalaže se da promiču redovno osposobljavanje službenika koji će vjerojatno dolaziti u kontakt sa žrtvama ili mogućim žrtvama trgovanja ljudima, uključujući policijske službenike na terenu.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Istraživanje o identifikaciji žrtava trgovanja ljudima

Prema studiji Europske komisije o visokorizičnim skupinama izloženima trgovanju ljudima, veliku prepreku identifikaciji slučajeva trgovanja djecom predstavlja činjenica da djeca nemaju kontrolu nad svojom situacijom i da postoji mogućnost da nisu svjesna razmjera manjka te kontrole. U nekim slučajevima, osobito u slučajevima seksualnog iskorištavanja, mreže organiziranog kriminala pobrinu se da se djecu često seli unutar zemlje ili u druge zemlje. Njihovi su ciljevi spriječiti djecu da uspostave odnose koji bi mogli dovesti do otkrivanja njihove situacije, povećati profit i izbjeći uočavanje.

Vidjeti *Study on high-risk groups for trafficking in human beings* (Studija o visokorizičnim skupinama izloženima trgovanju ljudima), *Europska komisija, 2015.*

Izvjешća država članica EU-a pokazuju da trgovci ljudima sada primjenjuju manje vidljive oblike prisile, koji donekle dopuštaju mogućnost kretanja te manje očite oblike zastrašivanja, odnosno prijetnje. Uočen je i zaokret prema psihičkom nasilju i zlostavljanju

žrtvinih uzdržavanika. Države članice smatraju da je postignut napredak u pogledu identifikacije žrtava, pogotovo zahvaljujući pojačanoj suradnji među različitim uključenim tijelima i sektorima unutar zemalja, ali i na prekograničnoj razini.

Vidjeti Staff working document of the Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (Radni dokument službe Komisije uz Drugo izvješće o napretku u borbi protiv trgovanja ljudima), Europska komisija, 2018.

Prema Europolu, postoje izvješća o obiteljskim klanovima koji iskorištavaju djecu za prisilno počinjenje kaznenih djela i prošenje. Europol ima spoznaje o međunarodnim istragama o obiteljskim klanovima koji imaju državljanstvo EU-a, a koji iskorištavaju vlastitu djecu, djecu rodbine ili djecu koje se vlastita obitelj odrekla. Djecom se trgovalo radi počinjenja nekoliko vrsta kaznenih djela protiv imovine i/ili prisilnog prošenja, a ponekad i traženja donacija u lažne dobrotvorne svrhe.

Vidjeti Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the European Union (Kriminalne mreže uključene u trgovanje ljudima i iskorištavanje maloljetnih žrtava u Europskoj uniji), Europol, 2018.

Svaka osoba dužna je prijaviti nadležnim tijelima bilo kakvu sumnju na zlostavljanje djeteta. Razni će pojedinci vjerojatno dolaziti u doticaj s djecom bez roditeljske skrbi kojoj treba zaštita. Trebaju biti pripravn i proaktivni da bi uočili dijete kojemu je potrebna zaštita. To mogu biti, primjerice, policajci, suci, odvjetnici, socijalni radnici, osoblje nevladinih organizacija, liječnici, učitelji ili osoblje koje radi na graničnim prijelazima.

Djeca koja trebaju zaštitu mogu se nalaziti na brojnim lokacijama: na ulici, u bolnici ili na graničnim prijelazima. Stručni djelatnici trebaju biti svjesni ključnih rizika.

Stručni djelatnici koji stupaju u kontakt s djecom ne smiju se oslanjati na pretpostavke i moraju biti oprezni da na njih ne bi utjecale moguće predrasude na temelju pretpostavljene kulturne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, spola ili drugih značajki djeteta ili odrasle osobe u pratnji.

Vodič FRA-e o nezakonitom profiliranju

FRA je 2010. izdala, a 2018. ažurirala praktični vodič za službenike za izvršavanje zakonodavstva i službenike graničnog nadzora, u kojem se na temelju studija slučaja iznose dokazi o situacijama u kojima se profiliranje može pokazati korisnim i u kojima može biti nezakonito i/ili kontraproduktivno.

Za više informacija pogledajte Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide (Sprečavanje nezakonitog profiliranja danas i u budućnosti: vodič), Agencija za temeljna prava, 2018.

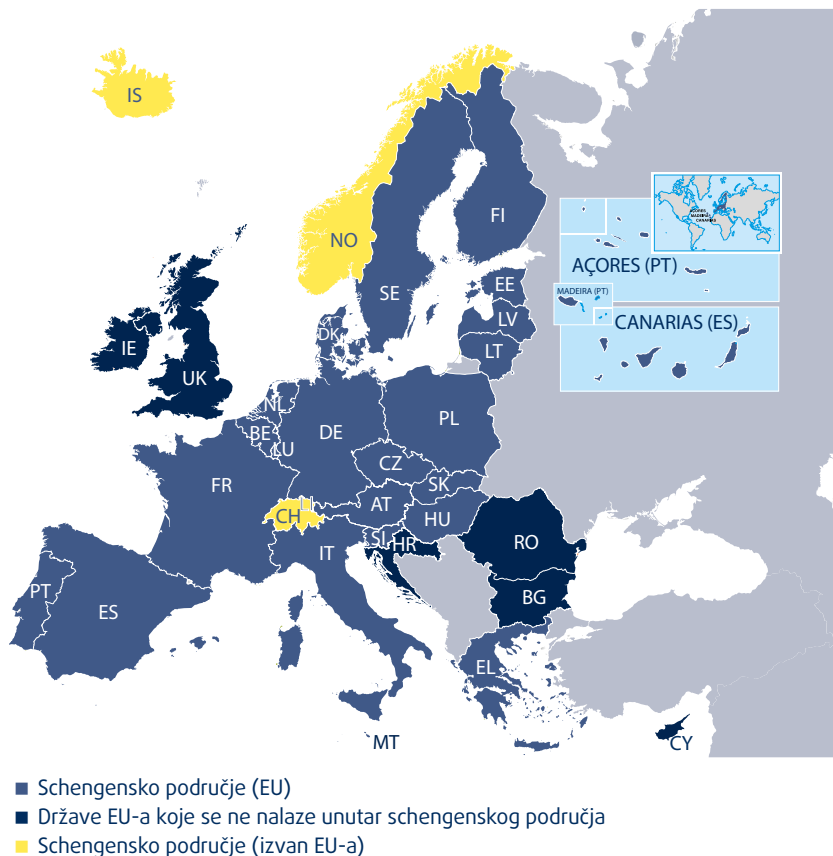
Mjerom 1. uočavanje se razmatra u dva šira konteksta. Prvi dio obuhvaća češću situaciju kad su iskorištavana, zlostavljana ili zanemarena djeca uočena unutar državnog područja države članice. Drugi dio obuhvaća uočavanje na unutarnjim granicama kad je dijete na putu prema drugoj državi članici EU-a. Međutim, proces identifikacije ne sastoji se od samo jednog koraka. Žrtve ne uobičajuju progovoriti tijekom prvog susreta s pružateljima pomoći ili tijelima za izvršavanje zakonodavstva. Pokušaji identifikacije ne bi se trebali usmjeriti samo na točke ulaska, već i na visokorizične sektore.

Uočavanje unutar državnog područja države članice EU-a

U skladu s [Direktivom o slobodnom kretanju \(2004/38/EZ\)](#) građani EU-a imaju pravo na boravak u drugoj državi članici do tri mjeseca. Slično tome, nositelji boravišne dozvole koju je izdala jedna od država članica EU-a mogu se najviše tri mjeseca slobodno kretati državnim područjima drugih ugovornih stranaka Schengenskog sporazuma, što uključuje sve države članice EU-a i zemlje pridružene Schengenu, osim Irske i Ujedinjene Kraljevine.

[Schengensko područje](#) uključuje sve države članice EU-a osim Bugarske, Cipra, Hrvatske, Irske, Rumunjske i Ujedinjene Kraljevine. Uključuje i Island, Lihtenštajn, Norvešku i Švicarsku, kako je prikazano na [slici 6](#). Neke su države članice uspostavile privremene granične kontrole za slučajeve ozbiljne prijetnje. Europska komisija redovno objavljuje ažurirani popis [Obavijesti o privremenom ponovnom uvođenju graničnih kontrola](#).

Slika 6.: Schengensko područje, situacija u ožujku 2019.

Izvor: Europska komisija, 2019.

Nakon tri mjeseca država članica domaćin može utvrditi određene uvjete za boravak u vidu dokaza o visini dohotka (ili upisa u obrazovnu ustanovu) i zdravstvenom osiguranju ili statusa člana obitelji osobe koja ima pravo na boravišnu dozvolu (članak 7. [Direktive o slobodnom kretanju](#)). Nakon tromjesečnog boravka državljani EU-a možda će se trebati prijaviti nadležnim tijelima (članak 8.). Međutim, u praksi će djeca kojoj je potrebna zaštita, uključujući djecu žrtve trgovanja, vjerojatno ostati u državi članici EU-a bez prijave.

Kad se dijete nalazi u drugoj državi članici, različiti stručni djelatnici i organizacije unutar države, kao što su policajci, socijalni radnici, učitelji, zdravstveni djelatnici ili civilno društvo, trebaju biti proaktivni da bi uočili dijete kojemu je potrebna zaštita.

Mogu se navesti brojne situacije, pojedinačne priče i okolnosti, ali postojeća istraživanja upućuju na određene općenite primjere:

- dijete, najčešće djevojčica, seksualno se iskorištava na ulici, u javnim kućama, salonima za masažu ili privatnom smještaju;
- dijete obvezne školske dobi živi kao radnik u kućanstvu u neprimjerenim radnim uvjetima s članovima obitelji s kojima nije u krvnom srodstvu i ne pohađa školu;
- dijete krade predmete kao što su kozmetički proizvodi, telefoni, USB priključci, GPS sustavi i drugi elektronički uređaji ili krade kupcima ručne torbe;
- dijete satima prosi na ulici, neovisno o vremenskim uvjetima i preživljava hraneći se preostalom hranom iz restorana;
- dijete uzgaja ili prodaje kanabis ili druge nezakonite tvari;
- dijete živi na ulici i postoji mogućnost da ima problema s duševnim zdravljem ili da konzumira droge;
- dijete se skiće ulicama i ne pohađa školu.

Ovisno o situaciji u kojoj se dijete nalazi, određene osobe će ga primijetiti, za razliku od nekih drugih. Osjetljivost pojedinaca koji mogu identificirati ranjivo dijete ključna je značajka u omogućivanju ranog uočavanja i upućivanja djeteta koje treba zaštitu.

Uočavanje na granici pri ulasku ili izlasku

Zbog nepostojanja graničnih kontrola unutar schengenskog područja, na granicama se rijetko uočava djecu kojoj je potrebna zaštita. U slučajevima u kojima se unutar EU-a i dalje provode granične kontrole, bilo zato što osoba putuje iz države koja se ne nalazi unutar schengenskog područja ili u nju ili zato što je država koja je dio schengenskog područja ponovo privremeno uspostavila granične kontrole, one omogućuju uočavanje djece koja možda trebaju zaštitu.

Schengenski informacijski sustav (SIS) iz Uredbe (EU) 2018/1862 pruža koristan alat za identificiranje nestale djece i sprečavanje daljnjeg putovanja djeteta ako se smatra da bi roditelj, član obitelji ili skrbnik mogao silom odvesti dijete. Unošenje upozorenja da je neko dijete izloženo riziku u SIS može pomoći u identifikaciji djece koja su

u opasnosti da postanu žrtve trgovanja, prisilnog braka, sakaćenja ženskih genitalija ili drugih oblika rodno uvjetovanog nasilja. Pomaže i u zaštiti djece od mogućnosti da postanu žrtve ili sudjeluju u kaznenim djelima terorizma, među ostalim, da ih se unovači u oružane skupine ili ih se prisili na aktivno sudjelovanje u sukobima. Da bi se točnije identificirale osobe o kojima su upozorenja unesena u SIS, moguće je upotrebljavati alfanumeričke i biometrijske provjere, čime se omogućuje bolja zaštita ranjivih osoba. Pri uporabi SIS-a na prvom mjestu mora biti najbolji interes djeteta.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Agencija Europske unije za operativno upravljanje opsežnim informacijskim sustavima (eu-LISA)

eu-LISA, Agencija Europske unije za operativno upravljanje opsežnim informacijskim sustavima u području slobode, sigurnosti i pravde, tijelo je odgovorno za operativno upravljanje najvećim centraliziranim informacijskim sustavima EU-a u području pravosuđa i unutarnjih poslova. To uključuje Schengenski informacijski sustav i nekoliko drugih baza podataka u kojima su većinom pohranjeni podaci o državljanima trećih zemalja. Informacijski sustavi kojima na središnjoj razini upravlja eu-LISA koristan su alat za nacionalna nadležna tijela jer im u stvarnom vremenu pružaju najtočnije informacije i na taj način pomažu unaprijediti borbu protiv trgovanja djecom. Ovisno o svrsi, sustavima se mogu služiti službenici graničnog nadzora i policije, tijela nadležna za vize, migraciju i azil te pravosuđna i carinska tijela.

Za više informacija posjetite [internetske stranice agencije eu-LISA](#).

Širok raspon dionika može doći u doticaj s djecom bez roditeljske skrbi kojoj treba zaštita, uključujući djecu žrtve trgovanja, kao što su zaposlenici zračnih prijevoznika i osoblje zračne luke te službenici graničnog nadzora. Oni bi trebali:

- ✓ biti upoznati s nacionalnim administrativnim zahtjevima za djecu koja ulaze u zemlju i napuštaju je (npr. suglasnost roditelja ili ovjerena izjava)
- ✓ biti upoznati s najnovijim podacima proizašlima iz analize rizika o trgovanju ljudima, uključujući rodne specifičnosti takvog kaznenog djela, obrasce i trendove
- ✓ primijetiti neuobičajeno ponašanje, fizičke ili emocionalne znakove na djetetu ili odraslim osobama u pratnji
- ✓ obratiti posebnu pažnju kad je odrasla osoba koja nije roditelj u pratnji ne samo jednog djeteta, već skupine djece ili različite djece u različitim trenucima

- ✓ pažljivo proučiti dokumente odraslih osoba u pratnji ako nisu roditelji ili zastupnici djeteta
- ✓ pretražiti Schengenski informacijski sustav (SIS II) da bi provjerili je li prijavljen nestanak djeteta
- ✓ uputiti predmetne osobe na drugu razinu kontrole („kontrolu druge linije“) u slučaju ikakve sumnje. Time se omogućuje savjetovanje s tijelima u mjestu podrijetla o odrasloj osobi u pratnji i djetetu. Svrha i zadaci druge razine kontrole trebaju odražavati smjernice [Frontexova VEGA priručnika](#)
- ✓ biti upućeni u mogućnosti međunarodne suradnje, transnacionalne komunikacijske alate i kanale koji su im dostupni, uključujući usporedbu i analizu informacija putem Europsola
- ✓ obratiti se službama za zaštitu djece ako se ništa ne utvrdi, ali i dalje postoje sumnje o dobrobiti djeteta. Informacije o predmetu treba podijeliti sa službama za zaštitu djece u mjestu odredišta da bi se osigurali posjet i poduzimanje potrebnih mjera. Međutim, postoji opasnost da dijete nestane prije poduzimanja potrebnih mjera ili da ga socijalne službe ne mogu pronaći. To se, primjerice, može dogoditi ako predmetni pojedinci promijene mjesto stanovanja ili pruže netočne podatke za kontakt.

Prema članku 23. [Zakonika o schengenskim granicama](#) (Uredba (EU) 2016/399) države članice EU-a imaju pravo provoditi kontrole unutar državnog područja ako ne dosežu razinu graničnih kontrola. Te nasumične policijske provjere isto mogu pomoći u uočavanju djeteta u opasnosti. Većina navedenih točaka, kao što je upoznatost s informacijama proizašlima iz analize rizika o trgovanju djecom, može poslužiti kao pomoć u identifikaciji djece u opasnosti tijekom takvih policijskih provjera.

Smjernice Europske komisije za identifikaciju

Europska komisija razvila je smjernice za identifikaciju žrtava trgovanja ljudima koje su posebno namijenjene konzularnim službama i službenicima graničnog nadzora.

Za više informacija pogledajte [Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings](#) (Smjernice za identifikaciju žrtava trgovanja ljudima), Europska komisija, 2013.

Frontexov priručnik o djeci u zračnim lukama (VEGA)

Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex) izradila je priručnik sa smjernicama za službenike graničnog nadzora radi zaštite djece u zračnim lukama. VEGA priručnik sadržava praktične savjete, primjerice, na što treba obratiti pažnju na graničnim prijelazima, pitanja koja se mogu postaviti djeci, provjere prve i druge razine te upućivanja. Agencija izrađuje sličan priručnik za kopnene i morske granice.

Za više informacija pogledajte *VEGA priručnik: Djeca u zračnim lukama, Djeca kojoj prijeti rizik u pokretu, Priručnik za granične policajce, Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu, 2015.*

Studija Europske komisije o visokorizičnim skupinama izloženima trgovanju ljudima

Izvrješće Europske komisije sadržava odjeljak „Skupine djece izložene najvećem riziku od trgovanja ljudima: tipologija na temelju profila rizičnosti“.

Za više informacija pogledajte *Study on high-risk groups for trafficking in human beings (Studija o visokorizičnim skupinama izloženima trgovanju ljudima), Europska komisija, 2015.*

Dijete koje putuje samo ili s odraslom osobom koja nije djetetov roditelj ili zakonski skrbnik treba imati valjanu putovnicu ili identifikacijsku ispravu i određeni dodatni službeni dokument, kako je utvrđeno nacionalnim zakonodavstvom. Navedeni dodatni dokumenti potpisuju njegovi roditelji ili zakonski skrbnik, a u nekim slučajevima javni bilježnik, a njime se odobrava putovanje djeteta izvan države članice EU-a u kojoj dijete boravi. Na razini EU-a ne postoje zajednička pravila o tom pitanju i svaka država članica EU-a odlučuje o tome treba li dijete takve dokumente i koji su to dokumenti. Neke države članice zahtijevaju dokaz suglasnosti roditelja da dijete napusti zemlju samo ili s drugom odraslom osobom koja nije njegov roditelj (ovjerena izjava). Međutim, to samo po sebi nije dovoljno da bi se spriječilo trgovanje djecom.

Standardizirani obrazac suglasnosti za putovanje

U dijelu III. Vodiča za dobru praksu o preventivnim mjerama Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu države se pozivaju da razmotre donošenje standardiziranog obrasca suglasnosti za putovanje kojim se može dokazati postojanje suglasnosti, ako je potrebno, prije nego što se djetetu dopusti da napusti jurisdikciju (vidjeti odjeljak 1.2.2. Vodiča). Uporabom obrasca suglasnosti za putovanje mogu se osigurati jasnoća i ublažavanje rizika koji proizlaze iz raznovrsnosti obrazaca suglasnosti koje zahtijevaju države članice EU-a. Države koje žele izraditi vlastiti obrazac slobodno mogu razmotriti informacije navedene na [internetskim stranicama Haške konferencije](#).

Za više informacija pogledajte dio III. (Preventivne mjere) *Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III, Preventive Measures* (Vodič za dobru praksu, Haška konvencija od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece Haške konferencije o međunarodnome privatnom pravu), 2005.

Utvrđivanje identiteta

Kad tijela smatraju da dijete treba zaštitu, njihov prvi doticaj s djetetom usmjeren je na utvrđivanje djetetova identiteta. Poduzimanje svih mjera za identifikaciju i upućivanje djeteta relevantnim tijelima radi poduzimanja daljnjih koraka mora se voditi načelom najboljeg interesa djeteta utvrđenim u članku 3. [Konvencije o pravima djeteta](#) i relevantnim pravnim instrumentima EU-a (vidjeti tablicu 1.).

To podrazumijeva i da tijekom prvog doticaja tijela trebaju izbjegavati dugačke razgovore s djetetom o njegovim okolnostima, životnim uvjetima i podrijetlu. Prvi doticaj s djetetom trebao bi biti kratak i ograničen na identifikaciju, utvrđivanje osnovnih podataka, kao što je lokacija roditelja, i prikupljanje osnovnih podataka koji su potrebni za osiguravanje neposredne sigurnosti i dobrobiti djeteta. Dodatnu procjenu trebaju naknadno provesti službe za zaštitu djece.

Tijekom faze identifikacije s djetetom treba postupati s poštovanjem i na način koji je primjeren njegovoj dobi te mu je potrebno omogućiti usmenog prevoditelja ako ne govori lokalni jezik. Tijela trebaju na razumljiv način djeci dati ključne informacije, kao što su mogućnost traženja podrške konzularnog ureda, zašto tijela trebaju utvrditi identitet, razlozi obrade otisaka prstiju i koji su sljedeći koraci za osiguravanje njihove zaštite.

→ *Više informacija o tome kako razgovarati s djetetom, slušati ga i informirati možete pronaći i u [mjeri 3.](#): Saslušanje djeteta.*

Utvrđivanje identiteta djeteta često je odgovornost policije. Ovisno o okolnostima, možda će biti potrebno poduzeti neke ili sve sljedeće radnje:

- provjera dokumenata, ako su dostupni, kao što su identifikacijske isprave ili putovnice, radi utvrđivanja djetetova imena, državljanstva, dobi itd;
- uzimanje otisaka prstiju (u slučaju starije djece, ako je to dopušteno nacionalnim pravom) i fotografiranje djeteta;
- provjera nacionalnih baza podataka da bi se utvrdilo je li dijete već bilo u doticaju s policijom i zašto;
- pretraživanje Schengenskog informacijskog sustava (SIS II) da bi se provjerilo je li prijavljen nestanak djeteta;

- savjetovanje s Europolom u slučaju teškog i organiziranog kriminala uz zahtjev za provjeru baza podataka, operativnu analizu i podršku u istražnim i operativnim radnjama;
- obavješćivanje konzularnog ureda države članice koje je dijete državljanin ili u kojoj ima uobičajeno boravište.

U slučajevima trgovanja ljudima trgovci mogu uputiti djecu da se predstavljaju kao odrasle osobe da bi izbjegla pomnije praćenje. Djeca mogu biti i prisiljena da putuju s lažnom putovnicom odrasle osobe.

Ako se i dalje ne može sa sigurnošću utvrditi dob, ali postoje razlozi za vjerovanje da je osoba dijete, tada prema [Direktivi EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) (članak 13. stavak 2.), [Direktivi o seksualnom iskorištavanju djece](#) (članak 18.) i [Direktivi o postupnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženici](#) (članak 3.) te prema [Konvenciji Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima](#) (članak 10.) tijela trebaju pretpostaviti da je osoba dijete dok se dodatno ne procijeni njena dob. Slučajevi starijih adolescenata mogu predstavljati problem.

Kad se, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, dijete mora uputiti na procjenu dobi, trebalo bi primjenjivati metode kojima se najmanje zadire u privatnost i dopustiti djetetu da iskoristi svoje pravo na saslušanje i podršku skrbnika. Za pregled primjenjivog zakonodavstva, potrebnih jamstava i postojećih metoda procjene dobi pogledajte vodič Europskog potpornog ureda za azil (EASO).

EASO-ov vodič za procjenu dobi

Europski potporni ured za azil (EASO) izradio je praktični vodič za procjenu dobi osoba koje ne raspolažu dokumentima kojima bi je mogle dokazati. U vodiču se nudi pregled postojećih metoda, njihove pozitivne i negativne značajke te jamstva koja treba uspostaviti. Iako je EASO-ova publikacija pripremljena u kontekstu međunarodnih postupaka zaštite, vodič je relevantan i u slučaju djece koja dolaze iz EU-a.

*Za više informacija pogledajte [EASO Practical Guide on age assessment](#) (EASO-ov praktični vodič za procjenu dobi), *Europski potporni ured za azil, 2018.**

Upućivanje

Djecu bez roditeljske skrbi koja trebaju zaštitu i pronađena su u drugoj državi članici EU-a potrebno je uputiti relevantnim nacionalnim tijelima koja su zadužena za zaštitu djece. Ona će, u suradnji s drugim relevantnim tijelima, morati poduzeti neposredne

mjere da bi se djetetu osigurala sigurnost i sklonište te ispunile njegove osnovne potrebe. Tijela za zaštitu djece dodatno će procijeniti predmet.

Ako je utvrđeno da je dijete žrtva trgovanja ljudima ili se na to sumnja, policija će predmet uputiti i specijaliziranim policijskim jedinicama, nacionalnom referalnom mehanizmu ili tijelima odgovornima za suzbijanje trgovanja ljudima da bi službeno mogli identificirati dijete kao žrtvu trgovanja.

Mjera 2.: Imenovanje skrbnika

U međunarodnom pravu i pravu Unije važnost imenovanja skrbnika uzima se u obzir u slučaju djece bez roditeljske skrbi da bi se zaštitio djetetov najbolji interes i poboljšala njegova dobrobit. Brojna upućivanja na „zakonskog skrbnika“ u Konvenciji o pravima djeteta pokazuju da su zakonski skrbnici ključan element sustava za zaštitu djece kojoj je privremeno ili trajno uskraćena obiteljska sredina i čiji roditelji ne mogu zastupati njihove interese (vidjeti i *General Comment No 6* (Opću napomenu br. 6), stavak 33. Odbora UN-a za prava djeteta).

U slučaju djece žrtava trgovanja ljudima pravom Unije propisuje se obveza imenovanja skrbnika ili zastupnika u članku 14. stavku 2. *Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima* od trenutka kad tijela otkriju dijete ako su, prema nacionalnom pravu, nositelji roditeljske odgovornosti zbog sukoba interesa između njih i djeteta žrtve spriječeni u osiguravanju najboljeg interesa djeteta i/ili njegovu zastupanju. Člankom 16. stavkom 3. ta se obveza proširuje na djecu bez pratnje koja su žrtve trgovanja. Osim toga, kad je dijete uključeno u kaznene istrage i postupke, člankom 15. zahtijeva se da nadležna tijela imenuju zastupnika za dijete ako su, prema nacionalnom pravu, nositelji roditeljske odgovornosti spriječeni u zastupanju djeteta zbog sukoba interesa između njih i djeteta žrtve.

Isto tako, člankom 20. *Direktive o seksualnom iskorištavanju djece* zahtijeva se da nadležna tijela imenuju posebnog predstavnika za dijete koje je žrtva ako su, prema nacionalnom pravu, nositelji roditeljske odgovornosti isključeni od zastupanja djeteta zbog sukoba interesa između roditelja i djeteta žrtve ili ako dijete nema pratnju ili je odvojeno od svoje obitelji.

Imenovanje privremenog skrbnika hitna je mjera propisana člankom 20. *Uredbe Bruxelles II.a*. Odluku o privremenom skrbništvu donosi država članica EU-a u kojoj dijete boravi, čak i ako druga država članica ima nadležnost. Odgovornosti privremenog

skrbnika prestaju kada nadležni sud preuzme predmet i imenuje novog skrbnika ili poduzme druge dugoročne mjere.

Premještanjem u zemlju uobičajenog boravišta prije imenovanja privremenog skrbnika zanemaruje se važnost temeljite procjene situacije djeteta, odnosno, procjene obiteljske sredine i uvjeta koji bi dijete ondje dočekali. Brz premještaj može dovesti do toga da se djetetom ponovo trguje ili da ponovo postane žrtva zlostavljanja. Da bi se osigurao najbolji interes djeteta i spriječilo buduće zlostavljanje, tijela trebaju vremena za procjenu svih okolnosti. U tom je razdoblju imenovanje skrbnika iznimno važno. Skrbnik, kao osoba od povjerenja, može pridonijeti boljoj procjeni situacije djeteta i obitelji te osigurati da donesene odluke budu trajne i u najboljem interesu djeteta.

Kako je prikazano na [slici 7.](#), odgovornost je skrbnika osigurati djetetovu opću dobrobit, zaštititi djetetove najbolje interese i djelovati kao zakonski zastupnik te dopuniti ograničenu pravnu sposobnost djeteta. Skrbnik bi trebala biti osoba koja ima najcjelovitiji uvid u djetetove potrebe. Skrbniku pripada jedinstvena uloga povezivanja različitih tijela i djeteta. Skrbnik može djelovati kao veza između djeteta i stručnjaka koji djetetu pružaju njegu i pomoć, kao što su odvjetnici, zdravstveni djelatnici, djelatnici u školama i smještajnim objektima, službe za zaštitu djece, policija i službe za potporu žrtvama.

Skrbnici imaju važnu ulogu i u prekograničnim radnjama u određenom predmetu. Primjerice, mogu pomoći djetetu ponovo uspostaviti kontakt s obitelji, povezati se s djetetovim roditeljima ili širom obitelji u drugoj državi članici EU-a ili pratiti dijete u slučaju njegova premještaja u drugu zemlju.

Slika 7.: Mandat skrbnika

Izvor: FRA i Europska komisija, 2014. (*Guardianship for children deprived of parental care* (Skrbništvo nad djecom kojoj je uskraćena roditeljska skrb), str. 15.)

Sveobuhvatni pregled uloga i odgovornosti skrbnika i načina funkcioniranja sustava skrbništva možete pronaći u [priručniku o skrbništvu](#) FRA-e i Europske komisije. Čitatelju se preporučuje da u priručniku potraži dodatne pojedinosti o ulogama i odgovornostima skrbnika, upravljanju sustavom skrbništva ili specifičnim zadacima skrbnika.

Priručnik o skrbništvu nad djecom kojoj je uskraćena roditeljska skrb: posebne potrebe djece žrtava trgovanja ljudima

FRA i Europska komisija objavile su priručnik radi poboljšavanja sustava skrbništva i da bi se osiguralo da ti sustavi budu spremniji za suočavanje s posebnim potrebama djece žrtava trgovanja ljudima. U Priručniku se državama članicama EU-a pružaju smjernice i preporuke te utvrđuju temeljna načela i struktura sustava skrbništva te upravljanje njima. Priručnik je dostupan na svim jezicima EU-a.

Za više informacija pogledajte priručnik *Guardianship for children deprived of parental care* (Skrbništvo nad djecom kojoj je uskraćena roditeljska skrb), s posebnim naglaskom na njihovu ulogu u postupanju kod trgovanja djecom, FRA, 2015.

Mjera 3.: Saslušanje djeteta

Jedno od ključnih načela zaštite djece na međunarodnoj i europskoj razini pravo je djeteta da slobodno izražava svoje mišljenje o svim pitanjima koja se odnose na njega. Djetetova se mišljenja moraju uzimati u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelosti, kako je propisano člankom 24. [Povelje](#) i člankom 12. [Konvencije o pravima djeteta](#).

→ *Više informacija o tome kako saslušati dijete u kaznenim postupcima možete pronaći u [mjeri 8.](#): Potpora djetetu tijekom sudskog postupka.*

Mišljenja djece moraju se ozbiljno uzimati u obzir u skladu sa zrelosti svakog pojedinog djeteta, specifičnom situacijom i mogućnostima koje su dostupne u tom kontekstu. Na primjer, mišljenje djeteta može utjecati na odluku treba li skrbnik biti muškarac ili žena ili je li spajanje obitelji najbolji izbor. Savjetovanje i ozbiljno razmatranje mišljenja djeteta nije samo pravna obveza, već će pozitivno utjecati i na proces zaštite djeteta. Dijete će lakše steći povjerenje u tijela i biti otvorenije za suradnju. Time se mogu spriječiti i slučajevi bijega i ponovnog trgovanja te osigurati da su poduzete mjere održive, a uporaba javnih resursa učinkovita.

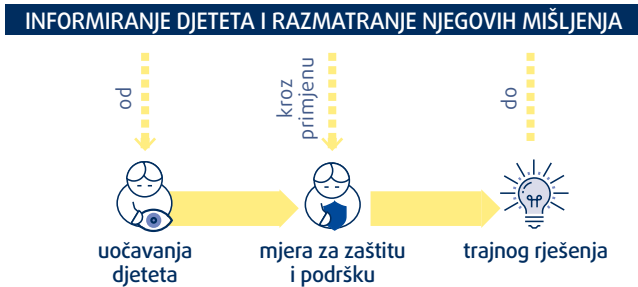
Osnaživanje djece putem sudjelovanja

Budući da je iskustvo nasilja suštinski obeshrabrujuće, mjere kojima se osigurava da se djeci pažljivo omogući sudjelovanje kako ih intervencije za zaštitu djece ne bi dodatno obeshrabrile, već pozitivno pridonosile njihovoj oporavku i reintegraciji, moraju biti prilagođene njima. Odbor napominje da se osobito marginalizirane i/ili diskriminirane skupine suočavaju s preprekama sudjelovanju. Uklanjanje tih prepreka posebno je važno za zaštitu djece jer su ta djeca najčešće među onima koji su najviše pogođeni nasiljem.

Vidjeti [General Comment No 13](#) (Opća napomena br. 13), stavak 63., Odbor UN-a za prava djeteta, 2011.

Informiranje i slušanje djeteta te razmatranje njegovih mišljenja nije jednokratni postupak pri prvom susretu s djetetom. Naprotiv, ključno je da dijete bude uključeno u sve mjere opisane u ovom praktičnom vodiču, kako je prikazano na [slici 8.](#), od trenutka pronalaska djeteta kojem je potrebna zaštita do provedbe trajnog rješenja. Ovisno o specifičnim okolnostima predmeta, djeca mogu imati pravo glasa u pogledu sigurnosti, skrbi, spajanja obitelji, imenovanja skrbnika, najboljeg trajnog rješenja i mnogih drugih odluka koje se odnose na njih.

Slika 8.: Informiranje djece i razmatranje njihova mišljenja pri provedbi svih deset mjera

Izvor: FRA, 2019.

Primjerene informacije

Da bi dijete moglo izraziti svoja mišljenja, potrebno mu je pružiti sveobuhvatne i razumljive informacije o tome što se događa, koji su sljedeći koraci i koje su mogućnosti dostupne. Djecu je potrebno pitati koje su im opcije draže. Pravo na informiranje i pravo na saslušanje povezani su te idu ruku pod ruku.

Pružanje primjerenih i razumljivih informacija ključan je element slušanja djeteta i izgradnje povjerenja. Ako dijete ne raspolaže s dovoljno informacija ili ne razumije određenu situaciju, njegove mogućnosti izražavanja mišljenja, odlučivanja ili čak postavljanja pitanja bit će ograničene. Tablica 2. prikazuje upućivanja na pravo na informiranje koje je uključeno u odabrane pravne instrumente EU-a. Iz nje je vidljivo da Direktiva o pravima žrtava sadržava najpodrobnije odredbe.

Tablica 2.: Pravo na informiranje u relevantnom pravu Unije

Aspekti prava na informiranje koji se izričito spominju	Instrument		
	Direktiva EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima	Direktiva o pravima žrtava	Direktiva o seksualnom iskorištavanju djece
Opće upućivanje na pravo na informiranje	Uvodne izjave 19. i 21., članak 11. stavak 5.	Članak 1.	Uvodna izjava 50.
Naknada troškova	–	Uvodna izjava 23., članak 14.	–
Usmeno prevođenje	Članak 11.	Uvodne izjave 34., 35. i 36. i članak 7.	–

Sredstva i sadržaj komunikacije sa žrtvom	Članak 11. stavak 6.	Uvodne izjave 26., 27., 29., 31., 32., 33. i 40., članci 4. i 6. i članak 11. stavak 3.	-
Informacije za žrtve s posebnim potrebama	Članak 11.	Uvodna izjava 38., članak 9.	-
Uporaba jednostavnog i razumljivog jezika, uzimajući u obzir i posebne potrebe žrtve	-	Uvodna izjava 21., članci 3. i 7.	-

Napomena: - = ne primjenjuje se.

Izvor: FRA, 2019.

Djeca koja su bolje informirana mogu lakše sudjelovati u sudskim postupcima. Time se postiže bolja suradnja s tijelima i djeca stječu osjećaj poštovanja i uvažavanja. Pružanje dostatnih informacija stoga je korisno svima.

Usmeni prevoditelji

Postoji mogućnost da dijete ne govori lokalni jezik ili da ga vrlo malo poznaje. Kad je to potrebno, trebalo bi angažirati kvalificiranog usmenog prevoditelja, osposobljenog za komunikaciju s djecom, da bi se osigurala primjerena komunikacija. Prevoditelji trebaju biti nezavisni, tijelima poznati i pouzdani. Prevoditelj ne smije biti osoba koja tvrdi da je prijatelj ili član obitelji djeteta. Ako se raspravlja o vrlo osjetljivim pitanjima, dijete može odabrati prevođenje putem telefona. EASO je izradio [novi modul programa osposobljavanja za usmeno prevođenje u kontekstu azila](#) kojem se može pristupiti na zahtjev. Iako je usmjeren na azil, neke tehnike prevođenja mogu biti korisne za prevođenje razgovora s djecom koja dolaze iz EU-a.

Kontrolni popis za usmene prevoditelje koji rade s djecom

- ✓ Budite profesionalni, topli i srdačni.
- ✓ Ne pokazujte osjećaje, kao što su neslaganje ili čuđenje, koliko god šokantno bilo ono što slušate.
- ✓ Ne sudite djetetu.
- ✓ Ne kontrolirajte dijete i ne pokušavajte utjecati na njega.
- ✓ Prevedite točne riječi djeteta, bez dodavanja i skraćivanja.
- ✓ Ne mijenjajte djetetove riječi da biste, primjerice, ispravili gramatiku ili dodali neki detalj.
- ✓ Ne upotrebljavajte žargon ili stručne termine pod pretpostavkom da su jasni.
- ✓ Budite neutralni.
- ✓ Ne postavljajte pitanja sami.
- ✓ Čuvajte povjerljivost i ne otkrivajte podatke o djetetu niti njegove podatke za kontakt.

Rodna perspektiva

Stručni djelatnici trebaju biti spremni ako se pokaže potreba za prilagodbom komunikacije zbog spola djeteta. [Tablica 3.](#) prikazuje kako se to pitanje očituje u dvama od triju najvažnijih pravnih instrumenata EU-a.

Tablica 3.: Izričito spominjanje spola u relevantnom pravu Unije

Pitanje	Instrument		
	Direktiva EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima	Direktiva o pravima žrtava	Direktiva o seksualnom iskorištavanju djece
Spol	Uvodne izjave 3., 12. i 25., članak 1.	Uvodne izjave 9., 17., 56., 57., 61. i 64., članak 9. stavak 3. točka (b), članak 22. stavak 3., članak 23. stavak 2. točka (d), članak 26. stavak 2.	-

Napomena: - = ne primjenjuje se.

Izvor: FRA, 2019.

Da bi se u obzir uzela rodna perspektiva, važno je uzeti u obzir sljedeća pitanja:

- **Spol uključenih stručnih djelatnika:** dijete treba pitati je li mu draže komunicirati sa stručnim djelatnicima istog ili suprotnog spola. Iako to nije uvijek moguće, trebalo bi ozbiljno razmotriti koje su mogućnosti dostupne. Važno je razmotriti pitanje spola i pri zapošljavanju osoblja da bi bilo dostupno dovoljno osoblja ženskog i muškog spola. To bi barem trebalo pomno razmotriti kad se odabire skrbnik, jedna od ključnih osoba koje su dužne saslušati dijete i s njime komunicirati.
- **Stereotipi o dječacima i djevojčicama:** stručni djelatnici i sama djeca mogli bi imati određeno poimanje i unaprijed stvorena mišljenja o uobičajenom ponašanju dječaka i djevojčica. Neravnopravnost spolova i strukturirani oblici etničke diskriminacije i diskriminacije na temelju spola mogu utjecati na, primjerice, djetetovo samopoimanje i očekivanja, njegovo samopouzdanje i sliku o vlastitom tijelu. Sve navedeno može utjecati na način na koji se nose s iskustvom iskorištavanja ili zlostavljanja te na način na koji odluče otkriti što im se dogodilo. Njihovo iskustvo može znatno utjecati i na njihov oporavak.
- **Otkrivanje seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja:** djevojčicama može biti teže priznati da su žrtve seksualnog zlostavljanja jer to može biti povezano s osjećajima krivnje i srama. Moguće je da ni dječaci ne otkriju da su žrtve seksualnog zlostavljanja jer svoje zlostavljanje mogu povezati s idejom da „nisu pravi muškarci“ ili da „nisu dovoljno snažni“.
- **Rodna dimenzija trgovanja ljudima:** ženama, djevojčicama, muškarcima i dječacima uglavnom se trguje radi različitih oblika iskorištavanja, s time da se ženama i djevojčicama pretežno trguje u svrhu seksualnog iskorištavanja. Negativne posljedice ove vrste iskorištavanja ozbiljne su i brutalne te dugoročno utječu na fizičko, ginekološko i duševno zdravlje specifično za spol. Mjere za borbu protiv trgovanja ljudima koje se odnose na specifične situacije žena i djevojčica trebaju biti usklađene sa širim strategijama borbe protiv nasilja nad ženama.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Mjere u borbi protiv trgovanja ljudima prilagođene spolu

Potvrđujući da žene ili djevojčice čine 95 % registriranih žrtava trgovanja u svrhu seksualnog iskorištavanja u EU-u, u ovom se izvješću analiziraju odredbe Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima i Direktive o pravima žrtava iz rodne perspektive. U izvješću se državama članicama pružaju smjernice o mjerama prilagođenima spolu u svrhu bolje identifikacije, pomoći i podrške žrtvama trgovanja ljudima.

Za više informacija pogledajte [Gender-specific measures in anti-trafficking actions: report](#) (Mjere u borbi protiv trgovanja ljudima prilagođene spolu: izvješće), [Europski institut za ravnopravnost spolova \(EIGE\)](#), 2018.

Komunikacija prilagođena djetetu

Od trenutka identifikacije djeteta do utvrđivanja trajnog rješenja i zaključivanja predmeta, različiti će stručni djelatnici uspostaviti odnos i komunikaciju s djetetom u različitim ulogama. Bit će razvijene različite vrste komunikacije i odnosi s djetetom, primjerice, svakodnevna interakcija s osobljem skloništa, prvi kontakt s policijom nakon identifikacije, povjerljivi razgovor sa skrbnikom, detaljni forenzički intervju ili dubinska procjena najboljih interesa djeteta u svrhu utvrđivanja trajnog rješenja.

Komunikacija s djecom, posebice onom kojoj je potrebna zaštita, što uključuje djecu žrtve trgovanja ljudima, zahtijeva znatne vještine. Djeca su možda pretrpjela traumatična iskustva, nemaju povjerenja u odrasle osobe ili nisu uopće sklona razgovoru. Osoblje koje izravno radi s djecom mora biti stručno i redovito se osposobljavati u najboljim načinima komunikacije s djecom svih dobi, uzimajući pritom u obzir njihov spol i kulturu te izbjegavajući ponovne traume. Moraju razumjeti tjelesni i psihički učinak stresa i traume na dijete. Traumatična iskustva mogu negativno utjecati na djetetovo ponašanje. Primjerice, dijete možda nema povjerenja u odrasle osobe ili službena tijela, a i način na koji dijete prepričava ili se prisjeća svoje priče može znatno ovisiti o traumi. Neke od ovih obrazaca ponašanja lako je moguće protumačiti kao djetetove proturječne izjave.

Stoga osoblje u tim slučajevima mora biti dovoljno osposobljeno i imati potrebne vještine da bi obavilo iskren i učinkovit razgovor s djecom žrtvama trgovanja ljudima, zlostavljanja ili zanemarivanja. Stručne djelatnike potrebno je obučiti u sljedećim područjima: posljedicama traume, strukturiranju razgovora, uporabi otvorenih, konkretnih i zatvorenih pitanja, rješavanju prepreka u komunikaciji, vještinama slušanja i komunikaciji s određenim skupinama, kao što su djevojčice, dječaci, adolescenti, djeca s invaliditetom, romska djeca ili djeca žrtve trgovanja ljudima, uzimajući u obzir rodnu dimenziju kaznenog djela te posebne posljedice oblika iskorištavanja kojem su bila izložena.

Pri obavješćivanju djeteta i komunikaciji s njim stručnjaci bi trebali obratiti pažnju na sljedeće elemente:

- **Mišljenja djeteta:** obveza saslušanja djece i razmatranja njihova mišljenja u skladu s njihovom dobi i zrelosti nije isprazna. Stručni djelatnici trebaju ozbiljno razmotriti mišljenja djeteta. Ako je njegova mišljenja moguće uzeti u obzir samo djelomično ili to uopće nije moguće, djetetu treba dati obrazloženje i dokumentirati ga.
- **Sposobnost djelovanja djeteta:** stručni djelatnici trebaju promatrati dijete kao osobu sa sposobnostima, a ne samo kao žrtvu. Da bi se moglo udaljiti od trgovaca ljudima ili rodbine uključene u zlostavljanje ili iskorištavanje, dijete mora imati priliku da ga se doživi kao pojedinca s vlastitim vještinama i sposobnostima. Službe bi trebale utvrditi djetetove vještine, sposobnosti i interese te djelovati u skladu s njima.
- **Privatnost i povjerljivost:** dijete koje je bilo iskorištavano ili zlostavljano možda će morati govoriti o jako osjetljivim pitanjima. Stoga se mora osigurati privatnost sa što manje prisutnih osoba. Dijete treba razumjeti kako će se pružene informacije upotrebljavati, tko će ih saznati i koje su granice povjerljivosti.
- **Dostupnost djetetu:** neki od stručnih djelatnika, kao što je skrbnik, trebaju djetetu biti pristupačni i lako dostupni. To se može postići davanjem telefonskog broja ili adrese e-pošte, ponudom termina za sastanke koji su prilagođeni djetetovu rasporedu (npr. prije ili poslije škole) i omogućivanjem da im se dijete obrati u bilo koje vrijeme ako je potrebno.
- **Kulturno posredovanje:** u radu s djecom koja pripadaju drugoj kulturi ili religiji stručni djelatnici moraju biti obučeni da bi stekli kulturno osjetljive kompetencije, stavove i vještine te da bi se time osigurala međukulturna komunikacija bez osuđivanja i stereotipizacije. To bi trebalo uključivati znanje o učinku kulture na vjerovanja i ponašanje. Osoblje bi trebalo biti svjesno i vlastitih kulturnih karakteristika koje mogu utjecati na njihove pretpostavke i postupanje. Kada je to potrebno, stručni djelatnici mogu se koristiti uslugama kulturnog posrednika, odnosno osobe s kojom djeca dijele istu kulturu. Time bi se poboljšali međusobno razumijevanje kulturnih konteksta i komunikacija s djetetom. Primjerice, u radu s romskom djecom bio bi koristan stručni posrednik romskog podrijetla.
- **Pravodobno pružanje informacija i njihov sadržaj:** uključeno osoblje trebalo bi pažljivo prosuditi i koji bi bio najbolji trenutak za informiranje djeteta. To uključuje i sposobnost da se prosudi koja bi se pitanja trebala raspraviti u kojem trenutku. Primjerice, možda ne bi bilo učinkovito objasniti sve postupke već na početku jer

bi dijete moglo biti preopterećeno i teško se nositi s količinom informacija. Važno je voditi računa i o tome da će određene informacije koje su djetetu objašnjene na početku biti potrebno nekoliko puta ponovo pojašnjavati tijekom postupka. Ovisno o emocionalnom stanju djeteta, moguće je da nije razumjelo informacije ili ih je zaboravilo. Stoga je potrebno informacije pružati i kasnije u postupku. Dijete treba jasno obavijestiti i kad se predmet smatra zaključenim.

- **Jezik razumljiv djeci:** sve informacije treba iznositi jasnim i jednostavnim jezikom. Trebalo bi izbjegavati stručni žargon. Osoblje ne bi smjelo pretpostaviti da će dijete automatski razumjeti specifične pojmove kao što su „skrbnik“, „pravna pomoć“ ili „procjena“. Svi se pojmovi moraju objasniti.
- **Prilagodba informacija različitim skupinama:** informacije treba prilagoditi različitim starosnim skupinama i razinama zrelosti. Na primjer, način na koji se informacije predstavljaju desetogodišnjaku mora se razlikovati od načina na koji se ista informacija priopćuje šesnaestogodišnjaku. Starija djeca s kojom se razgovaralo u okviru [istraživanja FRA-e](#) napomenula su da ponekad osjećaju kao da policajci ili pravosudni službenici s njima postupaju kao s malom djecom, zbog čega se osjećaju podcijenjeno ili omalovaženo. Osim toga, stručni djelatnici trebali bi prilagoditi informacije različitim razinama razumijevanja jer u nekim slučajevima djeca mogu imati psihosocijalne poteškoće. U tim slučajevima možda će biti potrebno angažirati specijalizirano osoblje.
- **Provjera razumijevanja:** [istraživanje FRA-e](#) pokazalo je da nadležna tijela često smatraju da su dobro informirala djecu pod svojom skrbi. Međutim, mnoga djeca zapravo nisu razumjela informacije, ali se nisu usudila pitati za dodatna pojašnjenja. Stoga je važno da se osoblje uvjeri da su djeca razumjela sve informacije. Osoblje bi trebalo svakom djetetu posvetiti dovoljno vremena i dopustiti mu da postavi koliko god je pitanja potrebno.
- **Materijali prilagođeni djetetu:** pisani ili audiovizualni materijali na različitim jezicima mogu biti vrlo učinkoviti kad se djetetu iznose informacije.

Više od 300 djece s kojom se razgovaralo u okviru [istraživanja FRA-e](#) opisalo je stručne djelatnike koji se ponašaju prilagođeno djeci kao osobe:

- ✓ koje se smiju, prijateljski su nastrojene, pristojne, vedre, empatične i pažljive
- ✓ koje ozbiljno shvaćaju dijete i njegovu situaciju
- ✓ koje vode saslušanja kao razgovor između dviju jednako vrijednih osoba
- ✓ koje prilagođavaju svoj pristup i izražavanje djetetovoj dobi, a ne postupaju s njime kao s odraslom osobom

- ✓ koje govore dovoljno jasno da ih djeca mogu dobro čuti
- ✓ koje pažljivo slušaju
- ✓ koje imaju neformalan stav i stvaraju opuštenu atmosferu
- ✓ koje čavrljaju s djecom da bi se osjećala opušteno
- ✓ koje su mirne i strpljive te ne podižu glas na djecu niti ih požuruju
- ✓ koje ispituju djecu mlađu od deset godina kroz igru
- ✓ koje daju vremena za pauzu
- ✓ koje stavljaju na raspolaganje hranu, vodu i slatkiše
- ✓ koje ne nose uniforme ili službene vlasulje i toge
- ✓ koje upotrebljavaju materijal prilagođen djetetu
- ✓ koje imaju iskustva u radu s djecom i obučene su za njega
- ✓ koje su iskreno zainteresirane, uključuju djecu u postupak te su im dostupne i djeca im se mogu obratiti u bilo kojem trenutku tijekom postupka.

UNICEF-ov vodič *Let's Talk* (Razgovarajmo)

UNICEF je izradio praktičan vodič za učinkovitu komunikaciju s djecom žrtvama zlostavljanja i trgovanja ljudima. U njemu se opisuje svaki korak procesa razgovora te njegova svrha, priprema, tijek i privođenje kraju, prepreke u komunikaciji i drugi važni aspekti.

*Za više informacija pogledajte UNICEF-ov vodič *Let's Talk*, 2014.*

***Poslušaj!* Stvaranje uvjeta u kojima se dijete može izraziti i biti saslušano**

Vijeće baltičkih država objavilo je 2019. smjernice za stvaranje uvjeta u kojima stručni djelatnici mogu razgovarati s djecom izloženom riziku od iskorištavanja i trgovanja ljudima i saslušati ih. Tijekom izrade vodiča provedeno je savjetovanje s djecom i mladim osobama koje su iskusile iskorištavanje i trgovanje ljudima.

*Za više informacija pogledajte dokument *Listen up! Creating conditions for children to speak and be heard* (Poslušaj! Stvaranje uvjeta u kojima se dijete može izraziti i biti saslušano), Vijeće baltičkih država (CBSS), 2019.*

Alati za prikupljanje djetetova mišljenja o skrbniku

U okviru projekta koji je financirao EU razvijen je niz praktičnih alata. Među njima je i koristan obrazac za ocjenjivanje pomoću kojeg se prikupljaju djetetova mišljenja o skrbniku po završetku skrbištva.

Za više informacija pogledajte „CONNECT Tools“ (Alati Connect) iz 2014. na internetskim stranicama Connecta.

Mjera 4.: Procjena djetetovih najboljih interesa

Osiguravanje djetetovih najboljih interesa ključno je u svim postupanjima s djecom. Najbolji interesi djeteta temeljno su načelo zaštite djece. To je utvrđeno u članku 24. Povelje i članku 3. *Konvencije o pravima djeteta* te u relevantnim pravnim instrumentima EU-a kako je prikazano u *tablici 1*. Najbolje interese djeteta treba redovno procjenjivati. Svrha je procjene najboljih interesa djeteta pronaći najbolju mogućnost za određeno dijete pri svakom koraku donošenja odluka koje utječu na dijete, na primjer, pri odlučivanju kakvu pomoć mu treba pružiti. Procjena najboljih interesa obično nije službeni postupak.

U članku 16. stavku 2. *Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima* navodi se da „[d]ržave članice poduzimaju potrebne mjere s ciljem pronalaženja trajnog rješenja na temelju pojedinačne ocjene najboljih interesa djeteta“. U skladu s člankom 14. stavkom 1. pojedinačnom procjenom treba se uzeti „u obzir mišljenja djeteta, potrebe i zabrinutosti s ciljem pronalaženja trajnog rješenja za dijete“. Riječ je o službenijem postupku koji je potrebno dokumentirati i obvezan je kad tijela trebaju donijeti odluku o trajnom rješenju. Ne postoji jedno rješenje koje je primjenjivo u svakoj situaciji. Najprimjerenije trajno rješenje ovisi o djetetovoj priči, okolnostima predmeta, specifičnoj vrsti iskorištavanja i obiteljskom kontekstu.

Procjena najboljih interesa s ciljem pronalaženja trajnog rješenja na koju se upućuje u Direktivi EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima korisna je mjera za zaštitu djece koja nisu identificirana kao žrtve trgovanja ljudima. Provedba *ad hoc* rješenja da bi se osigurao brz premještaj djeteta natrag u državu članicu EU-a uobičajenog boravišta, bez primjerene procjene osobnih okolnosti djeteta, dovodi do brojnih rizika. Na primjer, tijela mogu premjestiti dijete prije utvrđivanja dokaza kaznenog djela, čime bi djetetu žrtvi mogla biti uskraćena primjerena podrška i spriječen progon počinitelja ili bi dijete moglo biti premješteno u obiteljsku sredinu u kojoj je postalo žrtvom zlostavljanja ili trgovanja, što dovodi do opasnosti od ponovne viktimizacije.

Što podrazumijeva utvrđivanje najboljih interesa za potrebe pronalaženja trajnog rješenja

Kad instrumenti EU-a upućuju na „načelo najboljih interesa“, uglavnom ne razjašnjavaju koje bi elemente to načelo trebalo uključivati. Ne postoji samo jedna metodologija za utvrđivanje najboljih interesa kad se nastoji pronaći trajno rješenje. U različitim državama članicama EU-a i u različitim područjima zaštite djece primjenjuju se različiti pristupi.

U ovom praktičnom vodiču navedeno je nekoliko vodećih načela koja odgovaraju na pitanja „tko“, „kada“ i „kako“ u predmetima koji uključuju djecu koja se sele unutar EU-a i kojoj je potrebna zaštita, uključujući žrtve trgovanja ljudima. U njemu se pomno prate savjeti Odbora za prava djeteta.

Smjernice UN-a o najboljim interesima

Odbor Ujedinjenih naroda za prava djeteta izradio je smjernice za procjenu najboljih interesa, koristan vodič za nacionalna tijela.

Za više informacija pogledajte [General Comment No 14 \(2013\) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration](#) (Opću napomenu br. 14 (2013.) o pravu djeteta da njegov ili njezin najbolji interes bude od primarne važnosti), 29. svibnja 2013., [CRC/C/GC/14, odjeljak V. točka A, Odbor UN-a za prava djeteta](#).

Tko?

Transnacionalna suradnja bit će ključna u prikupljanju svih informacija potrebnih za utvrđivanje najboljih interesa djeteta. Tijela za zaštitu djeteta dviju ili više država članica EU-a u mnogim će se slučajevima morati uključiti u donošenje odluka o najboljim interesima djeteta. To su obično tijela države članice EU-a u kojoj se dijete nalazi i tijela države članice EU-a djetetova uobičajenog boravišta (koja je obično nadležna za predmet). U nekim će se slučajevima možda morati uključiti i neka druga država članica EU-a. Do toga može doći ako se, primjerice, obitelj preseli i tijela na novoj lokaciji trebaju procijeniti obiteljski kontekst. Svi potrebni kontakti između nadležnih tijela u različitim državama članicama EU-a u mnogim se slučajevima mogu uspostaviti putem središnjih tijela određenih u skladu s [Uredbom Bruxelles II.a](#).

→ *Vidjeti i [mjeru 7.](#): Utvrđivanje nadležnosti i uspostavljanje transnacionalne suradnje.*

Procjenu najboljih interesa s ciljem pronalaženja trajnog rješenja obično provodi multidisciplinarni tim sastavljen od osposobljenog osoblja pod stručnim vodstvom stručnjaka za zaštitu djece. Tijela trebaju smatrati dijete središtem procesa i pružiti mu sve potrebne informacije. Posebnu pažnju trebaju posvetiti saslušavanju djeteta i uzimanju u obzir njegovih mišljenja. Osoblje za zaštitu djece dodatno bi se trebalo savjetovati s drugim tijelima, kao što su tijela za zdravstvenu skrb, obrazovanje i izvršavanje zakonodavstva.

Skrbnik bi trebao imati ključnu ulogu i pružiti tijelima svoje mišljenje o određenom predmetu. Skrbnik je osoba od povjerenja koja pruža informacije i olakšava

komunikaciju s djetetom kad god je to potrebno. Skrbnik bi trebao biti prisutan kod svih razgovora, ako to dijete želi.

Kada?

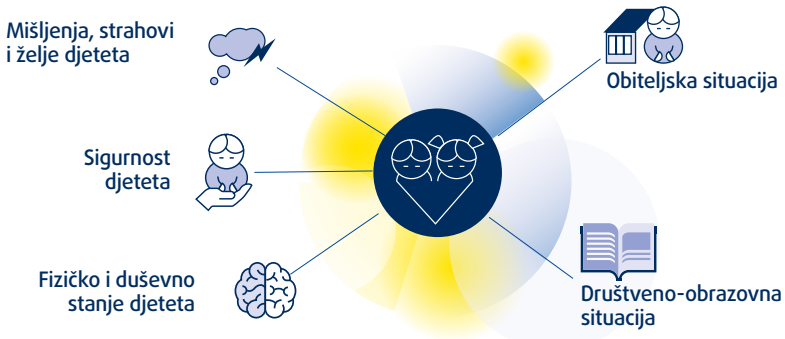
U radu s djecom važno je odluke donositi brzo i u odgovarajuće vrijeme. Međutim, djeci bez roditeljske skrbi kojoj treba zaštita, uključujući žrtve trgovanja djecom, može biti potrebno neko vrijeme da steknu povjerenje u skrbnika i tijela za zaštitu djece. Postizanje određene razine povjerenja i samopouzdanja ključno je za učinkovito utvrđivanje najboljih interesa.

S druge strane, mogući su slučajevi u kojima prioritet mora biti spajanje djeteta i obitelji. Stoga dug proces oporavka i izgradnje povjerenja ne bi bio koristan. Tada, zavisno o svakom pojedinačnom slučaju, odluka o trenutku započinjanja procesa spajanja obitelji ovisi o stručnoj prosudbi stručnog djelatnika. Međutim, to se mora obvezno napraviti uz savjetovanje s djetetom i skrbnikom.

Kako?

Proces procjene najboljih interesa djeteta i saslušanja njegova mišljenja ne bi smio biti traumatičan za dijete. Djeca nisu sklona ponavljanju razgovora o istim temama, posebno ako ih svaki put vode različiti stručni djelatnici. Stoga je Odbor UN-a za prava djeteta u *General Comment No 12* (Općoj napomeni br. 12) zaključio da se razgovori s djecom ne smiju voditi češće nego što je potrebno. Sam stručni djelatnik morat će procijeniti i pronaći pravu ravnotežu. Pri procjeni najboljih interesa u svrhu pronalaženja trajnog rješenja potrebno je imati u vidu elemente prikazane na slici 9.

Slika 9.: Elementi koje je potrebno imati u vidu pri procjeni najboljih interesa

Izvor: FRA, 2019.

- **Mišljenja, strahovi i želje djeteta:** razmatranje djetetova mišljenja ne predstavlja samo poštovanje djetetova prava na saslušanje, već se time osigurava i da rješenja koje se donese bude trajno i održivo. Primjerice, djecu žrtve trgovanja ljudima ili kojoj je potrebna zaštita potrebno je pitati žele li se vratiti svojoj obitelji, zašto su napustila dom, koje mogućnosti smještaja žele i koji su im odgojitelji poželjniji. Dijete bi se moglo pitati je li zadovoljno skrbnikom.

→ Vidjeti i *mjeru 3.: Saslušanje djeteta.*

- **Obiteljska situacija:** uključuje pronalaženje jednog ili oba roditelja ili uže rodbine i procjenu njihove sposobnosti i spremnosti na brigu o djetetu. Procjenom bi se trebalo utvrditi ima li dijete primjerenog odgajatelja (roditelja, skrbnika ili drugog odraslog staratelja). Takvom bi se procjenom obitelji trebalo utvrditi i ima li obitelj financijske ili emocionalne uvjete da se brine o djetetu (primjerice, u slučajevima u kojima je obitelj bila uključena u iskorištavanje djeteta), kao i vjerojatnost da bi premještaj djeteta mogao dovesti do odbijanja zbog stigmatizacije ili poteškoća s reintegracijom. U slučajevima u kojima povratak obitelji nije moguć, procjenom bi se trebala uzeti u obzir i mogućnost smještaja kod šire rodbine ili udomitelja. Postoji i mogućnost da primjerena državna agencija u državi članici djetetova uobičajenog boravišta djetetu pruži primjerenu skrb i zaštitu.
- **Fizičko i duševno stanje djeteta:** procjenom bi trebalo provjeriti zdravstveno stanje djeteta i utvrditi učinak koji bi različita trajna rješenja mogla imati na stanje i oporavak djeteta.
- **Društveno-obrazovna situacija:** u ovu su procjenu uključeni životni uvjeti u državi članici EU-a u kojoj se dijete nalazi te oni u državi članici uobičajenog boravišta. Time bi se trebala obuhvatiti i, primjerice, bilo kakva pojava diskriminacije u slučajevima etničkih manjina. Procjena bi trebala uključivati pitanja kao što su uvjeti smještaja i pristup školi ili stručnom osposobljavanju. Ovisno o trajanju boravka, mogla bi uključivati i procjenu razine integracije djeteta u zemlji domaćinu.
- **Sigurnost djeteta:** procjena bi trebala obuhvaćati sigurnosne rizike za dijete i njegovu rodbinu u državi članici ili državama članicama EU-a gdje se dijete i obitelj nalaze.

Sigurnost i stabilnost

UNHCR i UNICEF izradili su vodič čija je svrha pružiti potporu državama članicama u osiguravanju najboljih interesa djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja u Europi. U njemu je predstavljen praktičan pregled načina provođenja načela najboljeg interesa u praksu, od utvrđivanja identiteta do praćenja trajnog rješenja. Iako je vodič izrađen

imajući na umu djecu bez pratnje iz trećih zemalja, njegove se smjernice mogu primijeniti i na djecu koja se kreću unutar EU-a.

Više informacija potražite u dokumentu [Safe and sound](#) (Sigurnost i zdravlje), UNICEF/UNHCR, 2014.

Mjera 5.: Koordinacija svih dionika unutar države članice

Ovisno o nacionalnom kontekstu i pojedinačnom slučaju, obično će više tijela biti uključeno u pružanje potrebne potpore djetetu u svrhu ispunjenja njegovih neposrednih potreba u pogledu sigurnosti i zaštite. U pregledu u [Prilogu 4.](#) prikazani su najčešći sudionici.

Svaka država članica EU-a treba osigurati jasno određivanje uloge svakog tijela i mehanizama koordinacije među njima. Prethodno utvrđeni mehanizmi koordinacije trebali bi uključivati i jasne smjernice o koordinaciji s istovjetnim tijelima u drugim državama članicama EU-a, osobito u državi članici EU-a u kojoj je dijete prethodno boravilo.

→ *Vidjeti i mjeru 7.: Utvrđivanje nadležnosti i uspostavljanje transnacionalne suradnje.*

Stručni djelatnici mogu razmotriti sljedeće koordinacijske alate:

- općenite mehanizme koordinacije koji mogu uključivati, primjerice, strategije, standarde, operative postupke i protokole;
- nacionalne referalne mehanizme koji mogu sadržavati protokole kojima se definiraju određene uloge i dužnosti svake osobe ili organizacije. Ti bi protokoli trebali opisivati način upravljanja slučajem i mogu uključivati, primjerice, smjernice o načinu osiguravanja razmjene informacija bez kršenja prava na privatnost i zaštitu osobnih podataka, korake koji se poduzimaju prilikom upućivanja za svaku vrstu slučaja i kontaktne točke u svakoj organizaciji ili način na koji se može stupiti u kontakt s njima u hitnim slučajevima ili ako je dijete identificirano tijekom noći;
- redovitu razmjenu informacija o kretanjima, uključujući osiguravanje razvoja ciljanijih mjera prevencije;
- zajedničku izgradnju kapaciteta i obučavanje različitih organizacija, primjerice, zajedničko obučavanje policije i organizacija za potporu žrtvama radi identificiranja djece žrtava;

- zajedničke alate, primjerice u slučajevima u kojima različita tijela upotrebljavaju isti sustav upravljanja predmetima ili održavaju redovite sastanke o upravljanju predmetima;
- povremenu procjenu koordinacije pri kojoj se stručni djelatnici sastaju da bi revizirali, procijenili i poboljšali trenutačne mehanizme koordinacije.

Nacionalni referalni mehanizmi za pomoć žrtvama trgovanja

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS) izradila je priručnik sa smjernicama za osmišljavanje i provedbu održivih mehanizama i struktura za borbu protiv trgovanja ljudima i podršku žrtvama. U njemu se nalaze informacije i o različitim modelima za osiguravanje suradnje između vladinih i nevladinih tijela koja djeluju u području suzbijanja trgovanja ljudima.

Za više informacija pogledajte [National referral mechanisms – joining efforts to protect the rights of trafficked persons: A practical handbook](#) (Nacionalni referalni mehanizmi – udruživanje snaga za zaštitu prava žrtava trgovanja ljudima: praktični priručnik), Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS), 2004.

Rješavanje problema trgovanja ljudima trebalo bi biti uključeno u rad redovitih službi za zaštitu djece i obuhvaćati zakone, zakonodavstvo, politike i smjernice. Države članice EU-a ne bi smjele dopustiti da se slučajevi trgovanja ljudima usporedno vode u različitim sustavima. Stoga je važno dijete uputiti nacionalnom sustavu za zaštitu djece odmah nakon identifikacije. Policija, koja će najvjerojatnije biti prvo tijelo koje stupa u kontakt s djetetom, trebala bi osigurati da se slučaj što prije uputi svim odgovarajućim tijelima i agencijama, uključujući sustav za zaštitu djece. Time bi se osigurao koordiniran i cjelovit pristup. S tim bi ciljem tijela za izvršavanje zakonodavstva trebala intenzivirati istrage i kazneni progon u slučajevima trgovanja ljudima te poboljšati transnacionalnu provedbu zakona i sudsku suradnju u EU-u i izvan njega. Trebala bi i razmjenjivati obavještajne podatke o profilima rizičnosti s drugim državama članicama.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Napredak u pogledu nacionalnih referalnih mehanizama

U državama članicama uspostavljeni su brojni formalizirani ili neformalizirani nacionalni referalni mehanizmi. Države članice nastoje se pobrinuti da ti mehanizmi funkcioniraju bolje i učinkovitije. Prijavljuju pojačanje transnacionalne suradnje, uključujući suradnju s trećim zemljama, međunarodnim organizacijama i civilnim društvom. Osim toga, uviđaju da je zahvaljujući suradnji i uspostavljenim mrežama smanjeno trajanje postupaka, pri čemu ističu financijsku potporu EU-a.

Za više informacija pogledajte Drugo izvješće o napretku u borbi protiv trgovanja ljudima, Europska komisija, 2018., str. 9.

Za sveobuhvatan pristup trgovanju ljudima potrebna je bliska suradnja širokog spektra dionika na svim razinama. Takav pristup podrazumijeva djelovanje u mnogim područjima, uključujući izvršavanje zakonodavstva, upravljanje granicama, rad, spol, prava djece, prikupljanje podataka i vanjske odnose EU-a.

→ Vidjeti informacije o nacionalnim izvjestiteljima u 28 država članica EU-a na internetskoj stranici: [stranica EU-a o nacionalnim izvjestiteljima](#).

Prema članku 19. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) države članice imenovale su nacionalne izvjestitelje ili jednakovrijedne mehanizme. Dodijeljeni su im sljedeći zadaci: ocjenjivanje trendova u trgovanju ljudima, mjerenje rezultata postignutih provedbom mjera suzbijanja trgovanja ljudima te prikupljanje statističkih podataka i izvješćivanje. Na razini EU-a, koordinator EU-a za suzbijanje trgovine ljudima pridonosi koordiniranom i konsolidiranom odgovoru EU-a na trgovanje ljudima. To uključuje osiguravanje bliske suradnje na razini EU-a, unutar konteksta [Mreže nacionalnih izvjestitelja EU-a ili jednakovrijednih mehanizama](#), [platforme civilnog društva](#) EU-a protiv trgovanja ljudima te koordinacijske mreže kontaktnih točaka agencija EU-a u relevantnim agencijama EU-a.

Ovaj odjeljak sadržava popis tijela čije je mjere u pravilu potrebno koordinirati. Ovdje su navedeni i različiti zadaci koji su inače povjereni svakom od tih tijela. Ti zadaci nisu ograničeni samo na neposredne odgovore, već sadržavaju i korake opisane u naknadnim mjerama. Ipak, navedene organizacije, uloge i odgovornosti nisu sveobuhvatne. Popis služi samo kao općenita smjernica koju treba prilagoditi pojedinačnim nacionalnim ili lokalnim kontekstima.

Nacionalni referalni mehanizmi trebaju definirati tijela odgovorna za sveukupnu koordinaciju, uzimajući u obzir ulogu koju mogu ispunjavati tijela za zaštitu djece, kao i središnja tijela imenovana na temelju [Uredbe Bruxelles II.a](#).

1. Tijela za izvršavanje zakonodavstva:

- provode neposrednu početnu procjenu toga je li djetetu potrebna zaštita i je li žrtva trgovanja ljudima; dodatnu procjenu u većini slučajeva provode socijalne službe ili službe za zaštitu djece;

- utvrđuju identitet djeteta, među ostalim provjerom relevantnih opsežnih sustava informacijske tehnologije kojima imaju pristup;
- prikupljaju podatke o djetetu, odraslim osoba u njegovoj pratnji i drugim okolnostima slučaja, uključujući podatke dobivene od tijela za izvršavanje zakonodavstva drugih država članica EU-a, te razmatraju daljnju operativnu suradnju. Europol pruža stručno znanje i potporu, centralizirane baze podataka i kanal za komunikaciju;
- provode procjenu rizika i uspostavljaju mjere zaštite kad je to potrebno, uz savjetovanje sa skrbnikom i službama za zaštitu djece;
- obavješćuju dijete koje je počinilo prekršaj o njegovu pravu da se obrati konzularnim tijelima zemlje čiji je državljanin kako je predviđeno člankom 36. [Bečke konvencije o konzularnim odnosima](#);
- provode potpune istrage kaznenih djela, uključujući utvrđivanje moguće druge djece (ili odraslih osoba) izložene riziku u svrhu sprečavanja i otkrivanja kaznenih djela i pokretanja pravnih postupaka;
- upućuju dijete službama za zaštitu djece i obavješćuju posebne policijske jedinice za djecu i žrtve trgovanja ljudima ili zlostavljanja;
- poduzimaju radnje radi lociranja mogućih žrtava. Može doći do slučajeva u kojima tijela za izvršavanje zakonodavstva lociraju samo trgovca ljudima i postoje dokazi, primjerice videozapisi ili fotografije, o postojanju djece žrtava. Tijela za izvršavanje zakonodavstva i pravosudna tijela pokrenut će, često u koordinaciji s Eurojustom i tijelima drugih država članica EU-a, daljnje istrage u svrhu lociranja žrtava.

2. Socijalne službe i službe za zaštitu djece:

- zaprimaju sve slučajeve kao prva karika u lancu upućivanja;
- otvaraju i održavaju pojedinačne i povjerljive spise o svakom djetetu;
- otkrivaju slučajeve djece kojoj je potrebna zaštita tijekom praćenja socijalnih slučajeva na koje su ih uputile škole, zdravstvene ustanove, susjedi ili drugi;
- pružaju neposrednu pomoć i zaštitu izravno ili putem podugovorenih nevladinih ili drugih organizacija;
- imenuju privremenog skrbnika ili poduzimaju korake kako bi se imenovao skrbnik;

- procjenjuju najbolje interese djeteta kako bi odredili trajna rješenja u suradnji sa skrbnikom i sudom;
- traže izvješće o socijalnom statusu od socijalnih službi zemlje uobičajenog boravišta putem središnjih tijela na temelju [Uredbe Bruxelles II.a](#);
- redovito razgovaraju s djetetom i razmatraju njegova mišljenja;
- obavješćuju skrbnika djeteta i savjetuju se s njim u pogledu svih radnji i odluka u vezi s djetetom;
- osiguravaju odgovarajuću pomoć i potporu djetetu, uključujući prosljeđivanje nacionalnim referalnim mehanizmima ako je dijete žrtva trgovanja ljudima.

Službe za zaštitu djece u zemlji uobičajenog boravišta trebale bi poduzeti sljedeće:

- pronaći obitelj i uspostaviti kontakt ako je to u najboljem interesu djeteta;
- procijeniti obiteljsku situaciju i općenitu situaciju djeteta;
- pripremiti izvješće o socijalnom statusu za socijalne službe zemlje u kojoj se dijete nalazi koje se može prenijeti putem središnjih tijela na temelju [Uredbe Bruxelles II.a](#);
- raspraviti o privremenim mjerama i preporučenim trajnim rješenjima sa službama za zaštitu djece pri kojima se dijete nalazi;
- pratiti stanje djeteta ako ga se vrati u zemlju uobičajenog boravišta i prema potrebi obavješćivati središnja i druga tijela;
- osigurati odgovarajuću pomoć i potporu, uključujući nacionalne referalne mehanizme (NRM) u slučaju djece žrtava trgovanja ljudima.

3. Skrbnik:

- djeluje kao glavna osoba za kontakt i veza između djeteta i različitih službi ili pojedinaca;
- redovito razgovara s djetetom i razmatra njegova mišljenja;
- djeluje kao djetetova glavna osoba od povjerenja;
- prati dobrobit djeteta i osigurava da dijete primi odgovarajuće usluge, uključujući besplatnu pravnu pomoć i pravno zastupanje;
- djeluje kao pravni zastupnik ili koordinira radnje ako je dodijeljen odvjetnik;

- pruža potporu službama za zaštitu djece tijekom procjene najboljeg interesa djeteta i određivanja trajnih rješenja.

→ Vidjeti i [mjeru 2.: Imenovanje skrbnika](#).

4. Konzularna tijela:

- pružaju pravnu i drugu pomoć djetetu koje je zadržano zbog počinjenog prekršaja, u skladu s člankom 36. točkom (c) [Bečke konvencije o konzularnim odnosima](#);
- štite interese djeteta, posebno u pogledu skrbništva, u skladu s člankom 5. [Bečke konvencije o konzularnim odnosima](#), nakon što ih se obavijesti u skladu s člankom 37. točkom (b) te konvencije;
- djeluju kao veza među tijelima obiju država članica EU-a, u koordinaciji sa središnjim tijelima iz [Uredbe Bruxelles II.a](#);
- pružaju podatke za kontakt različitim tijelima zemlje (prijašnjeg) uobičajenog boravišta;
- provjeravaju relevantne opsežne sustave informacijske tehnologije kojima imaju pravo pristupa;
- pružaju potporu djetetu ili stručnim djelatnicima i organizacijama koji pružaju usluge pismenog/usmenog prevođenja ili pravne usluge;
- pomažu u potrazi za srodnicima;
- pribavljaju službene dokumente i izdaju putne dokumente;
- pomažu stručnim djelatnicima ili organizacijama pružanjem informacija o zakonima o zaštiti djece u zemlji (prijašnjeg) uobičajenog boravišta;
- organiziraju putovanje i unaprijed plaćaju ili pokrivaju troškove putovanja.

5. Središnje tijelo uspostavljeno na temelju Uredbe Bruxelles II.a:

- djeluje kao središnja točka za koordinaciju komunikacije između države članice EU-a u kojoj se dijete nalazi i države članice djetetova uobičajenog boravišta. Kad je riječ o zahtjevima koji se propisuju Uredbom, središnje tijelo moglo bi koordinirati komunikaciju između socijalnih službi, sudaca i drugih stručnih djelatnika država članica EU-a. Opće funkcije i zadaci opisani su u člancima od 53. do 55. [Uredbe Bruxelles II.a](#);

- prenosi zahtjeve za izvješće o socijalnom statusu o općenitoj djetetovoj situaciji socijalnim službama ili službama za zaštitu djece;
- djeluje kao veza ili pomoć pri uspostavljanju kontakta među sudovima;
- pruža informacije i pomoć nositeljima roditeljske odgovornosti bez naknade u onoj mjeri u kojoj je to u djetetovu najboljem interesu i ne dovodi ga u opasnost od ponovnog trgovanja ljudima ili iskorištavanja;
- prenosi informacije o nacionalnom zakonodavstvu i procedurama;
- uspostavlja vezu s djetetovim skrbnikom i prema potrebi se koordinira s njime u vezi sa zahtjevima Uredbe;
- pruža potporu pri koordinaciji nacionalnih organizacija uključenih u slučajeve povezane sa zahtjevima Uredbe.

6. Pravosudna tijela:

- obavješćuju konzularna tijela djetetove matične zemlje ako to još nije obavljeno. Prema članku 37. točki (b) [Bečke konvencije o konzularnim odnosima](#) tijela su dužna obavijestiti konzularno predstavništvo o namjeri imenovanja skrbnika djeteta;
- imenuju privremenog skrbnika djeteta;
- uspostavljaju kontakt sa sudom države članice EU-a u kojoj dijete ima uobičajeno boravište da bi se donijela odluka o sudskoj nadležnosti. Taj je kontakt moguće uspostaviti putem središnjih tijela na temelju [Uredbe Bruxelles II.a](#) ili putem Europske pravosudne mreže i uspostavljene Haške mreže sudaca za vezu;
- donose odluke o privremenim mjerama pred građanskim sudovima;
- donose presude o trgovanju ljudima i drugim kaznenim djelima pred kaznenim sudovima;
- osiguravaju pravnog zastupnika i pristup pravnom savjetovanju za dijete;
- prikupljaju dokaze prema potrebi, uključujući informacije o premještanju djeteta u drugu državu članicu.

Naposljetku, i brojne druge organizacije mogu imati važne uloge:

- **Međunarodna organizacija za migracije (IOM)** pruža različite vrste pomoći djeci žrtvama trgovanja ljudima, kao što su potpora pri premještanju djeteta, dočekivanje u zračnoj luci, privremeni smještaj u zemlji odredišta, zdravstveno i psihološko savjetovanje, socijalno i pravno savjetovanje te stjecanje potpore za reintegraciju;
- **Međunarodna socijalna služba** može olakšati mnogobrojne kontakte, pripremiti izvješća o socijalnom statusu djeteta i obiteljskoj situaciji koja zatraže sudovi i tijela za dobrobit djece ili pružiti potporu pri premještanju djeteta;
- druge organizacije civilnog društva mogu ponuditi programe udomiteljstva ili posebnog smještaja za djecu kojoj je potrebna zaštita. To prije svega uključuje organizacije koje pružaju potporu žrtvama. Pravo i politika EU-a cijene važan doprinos civilnog društva borbi protiv trgovanja ljudima. U Direktivi EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima izričito se navodi važna uloga organizacija civilnog društva i zahtijeva da države članice s njima surađuju.

Platforma civilnog društva EU-a protiv trgovanja ljudima

Platforma civilnog društva EU-a protiv trgovanja ljudima pokrenuta je 2013. i trenutno uključuje više od 100 nevladinih organizacija u cijelom EU-u i izvan njega koje djeluju u području trgovanja ljudima. Njezin rad nadopunjuje e-platforma koja uključuje i druge organizacije.

Više informacija potražite na [internetskim stranicama Europske komisije](#).

Mjera 6.: Odgovor na potrebu za zaštitom

Čim se djetetu uskrati roditeljska skrb i postane mu potrebna zaštita, a nakon prve početne procjene službi za zaštitu djece i imenovanja skrbnika, dijete ima pravo na različite usluge službi za zaštitu. Taj bi oblik potpore trebao ispuniti osnovne potrebe, kao što je sklonište, ali i posebne potrebe, kao što su psihosocijalna i psihijatrijska pomoć ili usluge u pogledu reproduktivnog zdravlja. Potrebna potpora ovisi o posebnim okolnostima i iskustvima djeteta te o njegovoj dobi i spolu, uzimajući pritom u obzir posljedice određenih oblika zanemarivanja ili iskorištavanja kojima je dijete podvrgnuto.

U članku 27. **Konvencije o pravima djeteta** navedeno je da „države stranke priznaju svakom djetetu pravo na životni standard primjeren njegovu tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju”. Konvencija obvezuje države članice

EU-a da zaštite dijete i pruže odgovarajuću skrb i potporu svoj djeci kojoj je uskraćena obiteljska sredina, uključujući djecu bez pratnje te posebno djecu koja su pretrpjela zlostavljanje (članci 19. i 20.).

Točnije, u slučaju žrtava trgovanja ljudima, članak 11. stavak 3. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) obvezuje tijela država članica EU-a da poduzmu potrebne mjere kojima bi se osiguralo pružanje pomoći i potpore žrtvama. Prema članku 11. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) države članice EU-a obvezne su odgovoriti na posebne potrebe žrtava, od kojih se neke mogu pojaviti u kasnijoj fazi. Posebne potrebe koje se navode jesu trudnoća, zdravstveno stanje, invalidnost, duševne ili psihičke smetnje i teški oblici psihološkog, fizičkog ili seksualnog nasilja koje su žrtve pretrpjele. U općenitijem smislu, žrtve kaznenih djela moraju imati pristup službama za potporu žrtvama prema članku 8. [Direktive o pravima žrtava](#). Predviđene mjere pomoći i potpore potrebno je omogućiti neovisno o volji djece za suradnjom u istrazi ili podnošenjem službene pritužbe.

U nekim slučajevima, da bi se pružile pomoć i potpora, može biti potrebno da dijete zakonito boravi u zemlji domaćinu. Iako se prema [Direktivi o slobodnom kretanju državljanima EU-a](#) mogu slobodno kretati i boraviti u drugoj državi članici EU-a, obvezni su prijaviti se tijelima te države članice ako u njoj borave dulje od tri mjeseca. Za prijavu se od njih može zahtijevati da ispunjavaju određene uvjete propisane člankom 7. Direktive, što možda neće biti moguće. Primjerice, možda nisu upisani u školu ili zdravstveno osigurani. Sve dok za dijete nije definirano trajno rješenje, a za pristup relevantnim službama za potporu je potrebna prijava, odgovorna tijela država članica EU-a trebala bi biti sklona produljiti djetetu dozvolu boravka.

U svim je slučajevima potrebno obavijestiti dijete o mogućnostima potpore i razgovarati s njime o neposrednim potrebama i izborima. U [Direktivi o suzbijanju trgovanja ljudima](#) (članak 14.) i [Direktivi o seksualnom iskorištavanju djece](#) (članak 19.) utvrđuje se obveza uzimanja djetetova mišljenja u obzir pri odlučivanju o određenim mjerama potpore za dijete.

Zaštita djeteta bez roditeljske skrbi kojemu je potrebna zaštita i pronađeno je u drugoj članici EU-a često obuhvaća odluke o hitnom smještaju. To zahtijeva primjenu [Uredbe Bruxelles II.a](#). Prema članku 20. Uredbe Bruxelles II.a, država članica u kojoj se dijete nalazi može primijeniti hitne zaštitne mjere dostupne u okviru svojeg nacionalnog prava, neovisno o tome je li stvarno nadležna neka druga država članica. Početne hitne mjere koje se provode radi ispunjavanja neposrednih potreba bit će potrebno redovito ponovno procjenjivati i prilagođavati, posebno u slučajevima u kojima nije provedena ispravna početna procjena zbog hitnosti slučaja ili u slučaju promjene okolnosti.

→ Vidjeti i mjeru 7.: Utvrđivanje nadležnosti i uspostavljanje transnacionalne suradnje.

U tablici 4. prikazano je na koju pomoć djeca kojoj je potrebna zaštita, uključujući djecu žrtve trgovanja ljudima, imaju pravo prema Konvenciji o pravima djeteta i pravnim instrumentima EU-a u području žrtava i kaznenog pravosuđa.

Tablica 4.: Upućivanje u međunarodnim i regionalnim instrumentima te instrumentima EU-a

Instrument	Smještaj	Obrazovanje	Zdravstvena skrb	Psihološka podrška	Pronalaženje obitelji	Sigurnost	Pojedinačna procjena
Međunarodni i regionalni instrumenti							
Konvencija o pravima djeteta	Članak 27.	Članak 19., članak 23. stavci 3. i 4., članak 24. stavak 2. točke (e) i (f) te članci 28., 29., 32. i 33.	Članci 17, 23., 24., 25. i 39.	Članci 23. i 39.	Članak 22. stavak 2.	Članci 3. i 19.	-
Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima	Članak 12. stavak 1. točka (a)	Članak 12. stavak 1. točka (f) i članak 12. stavak 4.	Članak 12. stavak 1. točka (b) i članak 12. stavak 2.	-	Članak 10. stavak 4. točka (c)	Članak 12. stavak 2.	Članak 12. stavak 7.
Konvencija iz Lanzarotea Vijeća Europe	-	Članak 6.	Članak 14. stavak 4.	Članak 14. stavci 1. i 4.	-	Članak 5., članak 14. stavak 3., članak 31. stavak 1. točke (b) i (f)	Članak 14. stavak 1.

Instrument	Smještaj	Obrazovanje	Zdravstvena skrb	Psihološka podrška	Pronalaženje obitelji	Sigurnost	Pojedinačna procjena
Instrumenti EU-a							
Direktiva EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima	Članak 11. stavak 5.	Uvodne izjave 6., 22. i 25., članak 14. stavak 1.	Uvodne izjave 12., 20. i 25., članak 11. stavak 7.	Uvodna izjava 22., članak 11. stavak 5.	–	Uvodna izjava 18., članak 11. stavak 5.	Uvodne izjave 18., 19., 20. i 23., članak 12. stavci 3. i 4. te članci 14. i 16.
Direktiva o pravima žrtava	Uvodna izjava 38., članak 9.	Uvodna izjava 62., članak 26. stavak 2.	Uvodne izjave 9., 56. i 64.	Uvodne izjave 38. i 39., članak 4. stavak 1. točka (a) i članak 9. stavak 1. točka (c)	–	Uvodne izjave 38. i 52., članak 9. stavak 3. i članak 12.	Uvodne izjave 55., 56., 58., 59. i 61., članak 1., članak 2. stavak 2. točka (a), članak 21. stavak 1. te članci 22. i 23.
Direktiva o seksualnom iskorištavanju djece	–	Uvodna izjava 34., članak 23.	Uvodna izjava 36.	Uvodne izjave 31. i 37.	–	–	Članak 19.

Napomena: – = ne primjenjuje se.

Izvor: FRA, 2019.

Smještaj

Prema članku 27. Konvencije o pravima djeteta svakom se djetetu priznaje pravo na životni standard primjeren njegovu tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju. To uključuje odgovarajući smještaj.

Konkretnije, u pogledu žrtava trgovanja ljudima, prema članku 11. stavku 5. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) od država članica zahtijeva se pružanje odgovarajućeg i sigurnog smještaja. Smještaj mora odgovarati djetetu u pogledu dobi i spola, rizika i posebnih potreba (kao što su invalidnosti ili trauma). Djecu bez roditeljske skrbi ne smije se smjestiti s odraslim osobama s kojima nisu u rodu, čak ni onima sa sličnim iskustvima (npr. s djevojkama i ženama koje su žrtve seksualnog iskorištavanja).

Vrste smještaja mogu uključivati, primjerice, udomiteljski smještaj, domove za djecu ili posebna skloništa.

Važan aspekt koji treba procijeniti tijekom potrage za odgovarajućim smještajem jest sigurnost. Dijete može i dalje biti pod utjecajem osobe koja ga je iskorištavala ili njime trgovala, a u nekim slučajevima počinitelj može i nastojati uspostaviti kontakt s djetetom. Tijela za izvršavanje zakonodavstva moraju procijeniti situaciju i potrebe djeteta za sigurnošću. U nekim je slučajevima djecu žrtve potrebno smjestiti u posebno sklonište. Takva se skloništa obično nalaze na tajnim lokacijama u svrhu zaštite djece od počinitelja i njegove mreže. Skloništa se pomno nadziru, a pristup im je ograničen.

Imajući u vidu sigurnosne potrebe i najbolje interese djeteta, u iznimnim je slučajevima moguće osigurati početni smještaj u kojem je djetetu uskraćena sloboda. Međutim, zaštitu djeteta ili sprečavanje njegova bijega potrebno je uskladiti s drugim pravima djeteta, kao što je pravo na slobodu. Uskraćivanje slobode djetetu zakonito je samo u iznimno rijetkim slučajevima.

Obrazovanje

Člankom 28. Konvencije o pravima djeteta priznaje se pravo djeteta na obrazovanje. Obrazovanje je potrebno pružiti što prije da bi se olakšao oporavak žrtve i njezin povratak svakodnevnom životu.

U pogledu žrtava trgovanja ljudima, člankom 14. stavkom 1. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) utvrđeno je sljedeće: „Države članice u skladu sa svojim nacionalnim pravom u razumnom roku osiguravaju pristup obrazovanju djeci koja su žrtve i djeci žrtava kojima je pružena pomoć i podrška u skladu s člankom 11.“.

Dijete, skrbnik, tijela za zaštitu djece i osoblje skloništa trebaju zajednički odlučiti je li dijete spremno pristupiti određenim obrazovnim aktivnostima ili redovnom sustavu obrazovanja. Ta odluka ovisi o psihičkom stanju djeteta, njegovu poznavanju lokalnog jezika, prethodnom obrazovanju i očekivanom razdoblju boravka. Ipak, države članice EU-a trebale bi olakšati pristup obrazovanju što prije da bi se potaknuo oporavak, ojačao djetetov osjećaj vrijednosti i da bi mu se pomoglo da preuzme kontrolu nad svojim životom i budućnošću.

U slučajevima u kojima je očito da će dijete u kratkom razdoblju (npr. mjesec ili dva) biti premješteno u državu članicu EU-a u kojoj ima uobičajeno boravište, potrebno se usredotočiti na pripremu uključivanja djeteta u obrazovni sustav države članice

EU-a u koju će biti premješteno. To uključuje, primjerice, prijavu djeteta u školu ili strukovno obrazovanje, pripremu roditelja radi lakše integracije u školu, rješavanje drugih praktičnih pitanja povezanih s troškovima školarine, prijevozom itd.

Pružatelji usluga trebali bi promicati i pristup djeteta slobodnim aktivnostima, uključujući igru i rekreaciju primjerenu za njihovu dob, zrelost i interese. To je posebno važno za djecu za koju se očekuje skori premještaj u drugu državu članicu. Te aktivnosti treba ponuditi unutar prostora u kojem su smješteni ili u zajednici kad je to moguće te bi one trebale biti usmjerene na olakšavanje komunikacije i interakcije djeteta s vršnjacima i lokalnom zajednicom. Takva stalna dnevna rutina pomogla bi u oporavku djeteta.

Smjernice UN-a za alternativnu skrb

Opća skupština UN-a usvojila je Smjernice za alternativnu skrb o djeci. U njima se navode međunarodna načela prevencije razdvajanja obitelji, spajanja obitelji, modela alternativne skrbi, nadzora i potpore naknadnoj skrbi. Smjernice se odnose na sve javne i privatne subjekte i sve osobe uključene u organizaciju skrbi za dijete kojemu je potrebna skrb dok boravi u zemlji u kojoj nema uobičajeno boravište (stavak 140.).

Više informacija potražite u rezoluciji [Guidelines for the alternative care of children](#) (Smjernice za alternativnu skrb o djeci) koja je donesena na Općoj skupštini UN-a 18. prosinca 2009.

Zdravstvena skrb

Člankom 24. Konvencije o pravima djeteta propisano je pravo djeteta na uživanje najviše moguće razine zdravlja. Tijela bi trebala odgovoriti na kratkoročne i dugoročne zdravstvene potrebe djeteta, uključujući tjelesni oporavak te psihološku ili psihijatrijsku pomoć u slučajevima posttraumatskog stresnog poremećaja.

U pogledu žrtava trgovanja ljudima, članak 11. stavak 5. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) obvezuje države članice na pružanje potrebnog liječenja, što uključuje psihološku pomoć. Člankom 11. stavkom 7. zahtijeva se i posvećivanje pažnje posebnim potrebama žrtava, uključujući one koje proizlaze iz njihova zdravstvenog stanja, invalidnosti ili duševnih/psihičkih smetnji.

Psihosocijalna skrb ključna je za oporavak djece koja su pretrpjela bilo kakvu vrstu zlostavljanja. To se posebno može odnositi na djecu čiji su roditelji na neki način sudjelovali u njihovu iskorištavanju ili zlostavljanju. Može biti potrebno i pružanje drugih usluga zdravstvene skrbi kao neposredne hitne mjere u državi članici EU-a u kojoj

se dijete nalazi, na primjer, programi detoksikacije za djecu koja konzumiraju drogu. Može biti potrebno provesti dodatne dugoročne mjere nakon što se dijete smjesti.

Psihičke potrebe djece mogu postati zamjetne tek u kasnijoj fazi, nakon što specijalizirano osoblje stekne povjerenje djeteta i ono postane voljno podijeliti više informacija o svojem iskustvu. Djeca s problemima u ponašanju mogu naškoditi sama sebi ili postati agresivna prema stručnim djelatnicima ili drugoj djeci. Osim toga, mogu biti nedisciplinirana ili odbacivati bilo kakvu vrstu interakcije s drugima. Stručni djelatnici koji pružaju usluge djeci moraju biti osposobljeni i u stanju nastaviti pružati zaštitu djeci s takvim problemima u ponašanju.

Djevojčice i dječaci trebaju imati pristup reproduktivnoj zdravstvenoj skrbi prema preporuci Odbora za prava djeteta navedenoj u *General Comment No 15 on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health* (Općoj napomeni br. 15 o pravu djeteta na uživanje najviše moguće razine zdravlja). To se posebno odnosi na djecu žrtve seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja radi sprečavanja ili liječenja spolno prenosivih bolesti. Pristup reproduktivnoj zdravstvenoj skrbi nužan je za djevojke koje su žrtve seksualnog zlostavljanja, posebno ako su trudne. Djeci treba pružiti priliku da izaberu kojeg će spola biti zdravstveno osoblje koje će im pomoći.

Studija o rodnoj dimenziji trgovanja ljudima

U studiji o rodnoj dimenziji trgovanja ljudima istaknuto je da je „trgovanje ljudima teško kazneno djelo i predstavlja kršenje ljudskih prava s posebno užasnim dugoročnim implikacijama za žrtve. Žrtve trgovanja ljudima za potrebe seksualnog iskorištavanja trpe brutalno seksualno nasilje koje ozbiljno narušava njihovo zdravlje i dobrobit. Takvo seksualno nasilje može uzrokovati vaginalne ozljede u žena koje mogu dovesti do visoke stope spolno prenosivih infekcija i rizika zaraze HIV-om te visoke stope posttraumatskog stresnog poremećaja, anksioznosti i depresije. Žrtve žive u strahu od posljedica za sebe i/ili svoje obitelji ako pokušaju pobjeći; osim toga, visok je postotak žrtava koje se ponovno nađu u mreži trgovanja ljudima nakon bijega.“ U studiji se navodi i sljedeće: „Negativni učinci na duševno zdravlje koje uzrokuju mamljenje djece radi seksualnog iskorištavanja, prisila, prijetnje, izolacija, normalizacija svakodnevnog nasilja, uporaba droga i trauma iskustva žrtve trgovanja ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja teški su i dugotrajni“.

Study on the gender dimension of trafficking in human beings (Studija o rodnoj dimenziji trgovanja ljudima), *Europska komisija, 2015.*

Pronalaženje obitelji

Obitelj je temeljna jedinica društva i prirodno okruženje za rast i dobrobit članova društva, posebno djece. Potrebno je u potpunosti štiti pravo djeteta na obiteljski život. Sprečavanje razdvajanja obitelji i očuvanje obiteljske zajednice važne su sastavnice

svakog sustava za zaštitu djece. U skladu s člankom 9. stavkom 3. *Konvencije o pravima djeteta*, u slučajevima razdvajanja djeteta ima pravo održavati izravan kontakt i osobne odnose s roditeljima i članovima obitelji, osim ako se to kosi s njegovim najboljim interesom. Tijekom tog procesa potrebno je uzeti u obzir mišljenja djeteta i skrbnika. Nadležna bi tijela obično trebala zatražiti djetetov pristanak za uspostavljanje kontakta s obitelji u skladu s djetetovom dobi i zrelosti.

Studija o visokorizičnim skupinama izloženima trgovanju ljudima

„Iako je udaljšavanje djeteta iz njegove obitelji bez sumnje krajnje rješenje, u slučajevima u kojima sama obitelj predstavlja disfunkcionalno okruženje i sudjeluje u iskorištavanju djeteta potrebno je usredotočiti se na rano otkrivanje i pružanje rješenja alternativne skrbi.“

Study on High Risk Groups for trafficking in human beings (Studija o visokorizičnim skupinama izloženima trgovanju ljudima), *Europska komisija, 2015., str. 85.*

Najbolji interesi djeteta, djetetovo sudjelovanje i pravodobnost važna su načela pri pronalaženju obitelji. Prije nego što pokušaju uspostaviti kontakt, nadležna tijela trebala bi procijeniti sposobnost roditelja da bi se uvjerila da roditelji neće dovesti dijete u opasnost i da roditelji nisu na početku sudjelovali u trgovanju djetetom ni njegovu zlostavljanju. Pri pronalaženju obitelji potrebno je imati u vidu koliko bi informacija o trgovanju djetetom trebalo podijeliti s obitelji. Određene informacije mogle bi dovesti obitelj i dijete u opasnost od trgovaca ljudima. Druge informacije, primjerice o seksualnom iskorištavanju, mogle bi dovesti do stigmatiziranja djeteta u obitelji i široj zajednici. Osim toga, potrebno je pažljivo razmotriti i rizične situacije koje obitelj stavljaju pod pritisak zbog dugovanja trgovcima ljudima.

Za pronalaženje obitelji obično su odgovorne socijalne službe ili službe za zaštitu djece, uz blisku suradnju sa skrbnikom. Tijela za zaštitu djece različitih država članica EU-a moraju surađivati u procjeni obiteljskog stanja u slučajevima u kojima se dijete i obitelj nalaze u različitim državama članicama EU-a. U slučaju djece koja se kreću unutar EU-a, središnja tijela uspostavljena na temelju *Uredbe Bruxelles II.a* mogla bi olakšati uspostavu kontakta i izravno zatražiti od službi za zaštitu djece relevantne države članice EU-a da izrade izvješće o socijalnoj situaciji djeteta. U određenim bi slučajevima središnja tijela mogla preuzeti i zadatak obavješćivanja roditelja o djetetovoj situaciji, osim ako bi se to kosilo s najboljim interesom djeteta. Isto tako, dijete bi trebalo biti poznato s pokušajima pronalaženja njegove obitelji.

Sigurnost

Članak 19. Konvencije o pravima djeteta obvezuje zemlje da poduzmu mjere zaštite djeteta od bilo kakvog oblika tjelesnog ili psihičkog nasilja, povrede ili zlostavljanja, zanemarivanja ili nemara, lošeg postupanja ili iskorištavanja, što uključuje seksualno zlostavljanje. Nadležna su tijela odgovorna za sigurnost djeteta. To uključuje stvaranje okruženja za oporavak i sprečavanje ponovne situacije zlostavljanja ili iskorištavanja.

Kad je riječ o žrtvama trgovanja ljudima, članak 11. stavak 5. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) i članak 9. stavak 3. [Direktive o pravima žrtava](#), u pogledu žrtava bilo kakvih kaznenih djela, obvezuju nadležna tijela na pružanje sigurnog smještaja. U kontekstu službi za popravljjanje štete, člankom 12. [Direktive o pravima žrtava](#) predviđaju se mjere zaštite žrtve od sekundarne i ponovljene viktimizacije, zastrašivanja i odmazde.

Tijela za izvršavanje zakonodavstva, u suradnji sa skrbnikom i službama za zaštitu djece, trebala bi provesti početnu sigurnosnu provjeru. Po potrebi se treba savjetovati i s drugim dionicima, kao što su zdravstveni djelatnici i osoblje skloništa. Sigurnosnu procjenu potrebno je redovito provoditi i ažurirati. Osobama koje su u postupku pronalaženja trajnog rješenja potrebna je i posebna procjena rizika u vezi s okolnostima u zemlji uobičajenog boravišta.

→ *Vidjeti i [mjeru 9.](#): Utvrđivanje i provedba trajnih rješenja.*

Kontrolni popis: ključni elementi procjene rizika

- ✓ Obavijestite dijete o svrsi procjene rizika i provjerite razumije li je.
- ✓ Pobrinite se da se djetetovo mišljenje uzme u obzir i da se njegovim gledištima prida odgovarajuća pažnja u skladu s njegovom dobi i zrelosti te posebnim okolnostima slučaja.
- ✓ Pobrinite se da se utvrde rizici povezani sa spolom, primjerice, vrsta pretrpljenog iskorištavanja ili zlostavljanja.
- ✓ Poduzmite dodatne mjere da biste pronašli rješenje za posebno ranjive djevojčice i dječake koji su možda osobe s invaliditetom.
- ✓ Uzmite u obzir dodatne potrebe u slučaju homoseksualne, biseksualne, transrodne ili interseksualne djece.
- ✓ Ponudite djetetu mogućnost da izrazi želi li da osoba koja izvršava procjenu rizika bude muškarac ili žena, posebno u slučaju seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja.
- ✓ Prikupite podatke o počiniteljima, njihovim suradnicima i djetetovoj mreži, uključujući odrasle osobe u pratnji, članove šire obitelji u zemlji u kojoj se dijete nalazi i drugu djecu s kojima je žrtva možda bila u dodiru.
- ✓ Procijenite razinu sigurnosne prijetnje i u skladu s tim predložite preventivne mjere (npr. u pogledu smještaja, pristupa djetetu, kontakta s članovima obitelji itd.).
- ✓ Redovito procjenjujte rizik od djetetova bijega i poduzimajte preventivne mjere. Izgradnja povjerenja i osiguravanje visokokvalitetne skrbi najbolji je način da se spriječi nestanak djeteta.
- ✓ Ako dijete nestane, odmah to prijavite policiji i drugim relevantnim tijelima.
- ✓ Ažurirajte sigurnosnu procjenu i zabilježite bilo kakve promjene ili nove informacije koje se pojave.

Priručnik za pravosudne djelatnike u kaznenom pravosuđu

Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminal (UNODC) izradio je praktični priručnik za pomoć pravosudnim djelatnicima u kaznenom pravosuđu pri prevenciji trgovanja ljudima, zaštiti žrtava trgovanja ljudima, kaznenom progonu počinitelja i međunarodnoj suradnji koja je potrebna da bi se postigli ti ciljevi. Priručnik sadržava 14 modula. Modul 5. priručnika odnosi se na procjenu rizika i ključna pitanja koja bi trebalo razmotriti pri procjeni rizika.

Više informacija potražite u priručniku [Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners](#) (Priručnik o suzbijanju trgovanja ljudima za pravosudne djelatnike u kaznenom pravosuđu), UNODC, 2009.

Mjera 7.: Utvrđivanje nadležnosti i uspostavljanje transnacionalne suradnje

Države imaju obvezu zaštititi svu djecu koja se nalaze pod njihovom nadležnosti. Stoga je potrebno pojasniti koja država ima nadležnost poduzeti određene mjere, kakve se mjere trebaju poduzeti i u kojem trenutku. Da bi se to postiglo, države članice EU-a trebaju surađivati.

Utvrđivanje nadležnosti samo je jedan od ciljeva zbog kojih je potrebno uspostaviti djelotvorne mehanizme suradnje među državama članicama EU-a. Policija i pravosudna tijela moraju surađivati da bi se učinkovito pristupilo rješavanju transnacionalnih kaznenih djela. Ako država članica u kojoj je dijete pronađeno i država članica u kojoj ima uobičajeno boravište ne surađuju, u većini slučajeva bit će teško procijeniti najbolji interes djeteta i donijeti odluku o najprimjerenijem trajnom rješenju.

Sustavima za zaštitu djece potrebni su transnacionalni mehanizmi suradnje

„Imajući u vidu sve veći broj djece u prekograničnim situacijama kojoj su potrebne mjere zaštite, nastojanja se pojačavaju na sljedeće načine: jasnim određivanjem uloga i odgovornosti, praćenjem informacija o matičnoj državi, osiguravanjem nacionalne kontaktne točke za pitanja zaštite djece, utvrđivanjem postupaka i donošenjem smjernica, protokola ili procesa, primjerice, za prijenos odgovornosti u okviru postupaka azila (Dublinska uredba) ili tijekom razmatranja skrbičkog smještaja izvan zemlje, pronalaženja obitelji i zaštite u slučajevima trgovanja djecom.“

Reflection paper on integrated child protection systems (Dokument za razmatranje o integriranim sustavima za zaštitu djece), *Europska komisija, 2015., načelo 7.*

stručni djelatnici mogu se služiti raznim mehanizmima suradnje između država članica EU-a uspostavljenima zakonom ili kroz praksu. Podijeljeni su na mehanizme građanskog i kaznenog prava.

Građanskopravna pitanja, uključujući zaštitu djece

U skladu s člankom 2. *Konvencije o pravima djeteta*, države stranke moraju poštovati njome propisana prava i osigurati ih svakom djetetu unutar svoje nadležnosti bez diskriminacije te neovisno o statusu djeteta.

Djetetovo uživanje prava

„Obveze države u skladu s Konvencijom primjenjuju se unutar granica države, među ostalim i s obzirom na djecu koja u pokušaju ulaska na područje države dođu pod njezinu nadležnost. Stoga uživanje prava nije ograničeno na djecu koja su državljani države ugovornice te mora biti, ako nije drugačije navedeno u Konvenciji, dostupno svoj djeci, uključujući djecu tražitelje azila, izbjeglice i migrante, neovisno o njihovu državljanstvu, statusu migranta ili statusu osobe bez državljanstva.“

Odbor Ujedinjenih naroda za prava djeteta (2005.), General Comment No 6 on the treatment of unaccompanied children (Opća napomena br. 6 o postupanju s djecom bez pratnje), stavak 12.

To znači da svako dijete ima pravo na određene neposredne mjere zaštite u državi članici EU-a u kojoj se nalazi, kao što su sklonište, hrana ili liječnička pomoć, sve dok se njegova situacija dodatno ne procijeni i dok se ne pronađe trajno rješenje.

Pravo Unije u području građanskog pravosuđa, točnije *Uredba Bruxelles II.a*, i međunarodno privatno pravo određuju jesu li sudovi države članice EU-a nadležni za poduzimanje mjera zaštite djeteta u transnacionalnim situacijama u koje je uključeno više država članica. Uredba odražava načela *Haške konvencije iz 1996.* u kojoj su propisana i pravila za utvrđivanje postojanja nadležnosti tijela ugovorne strane za poduzimanje takvih mjera u prekograničnim situacijama. U slučajevima u kojima dijete ima uobičajeno boravište u državi članici EU-a, države članice moraju primijeniti Uredbu, a ne Konvenciju.

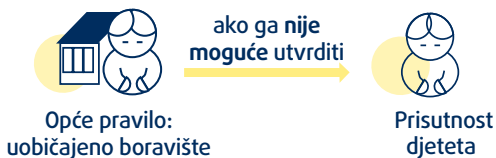
Pravila za utvrđivanje nadležnosti

Člankom 8. [Uredbe Bruxelles II.a](#) utvrđeno je da su, općenito gledajući, sudovi države članice EU-a u kojoj dijete ima uobičajeno boravište nadležni za poduzimanje mjera u pogledu zaštite djeteta. Ta odredba odražava članak 5. [Haške konvencije iz 1996.](#), prema kojem su tijela države ugovornice u kojoj dijete ima uobičajeno boravište nadležna za poduzimanje mjera zaštite u pogledu djeteta. U slučajevima u kojima nije moguće utvrditi uobičajeno boravište djeteta ili je dijete izbjeglica ili raseljeno na međunarodnoj razini, tijela države članice u kojoj se dijete nalazi nadležna su za poduzimanje mjera zaštite djeteta (članak 13. [Uredbe Bruxelles II.a](#)). Slična osnova za nadležnost koja se temelji na djetetovu boravku na državnom području države ugovornice propisana je člankom 6. [Haške konvencije iz 1996.](#) Slijedom toga, u slučajevima u kojima nije moguće utvrditi djetetovo uobičajeno boravište na državnom području države članice EU-a primjenjuje se [Haška konvencija iz 1996.](#) Pravila za utvrđivanje nadležnosti prikazana su na [slici 10.](#)

Kad je riječ o djeci bez pratnje koja su žrtve trgovanja ljudima, člankom 16. stavkom 2. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) propisano je da država članica koja identificira žrtvu mora poduzeti potrebne mjere da bi pronašla trajno rješenje.

[Uredba Bruxelles II.a](#) upućuje na nadležnost „suda“, ali to podrazumijeva bilo koje tijelo nadležno u slučajevima obuhvaćenima [Uredbom](#), kao što su socijalne službe i tijela za zaštitu djece (vidjeti članak 2. stavak 1. [Uredbe](#) i [Praktični priručnik](#) za primjenu [Uredbe Bruxelles II.a](#)).

Slika 10.: Pravila za utvrđivanje nadležnosti u slučajevima zaštite djece

Izvor: FRA, 2019.

U iznimnim slučajevima člankom 15. [Uredbe Bruxelles II.a](#) dopušta se i prijenos nadležnosti na sud koji je primjereniji za rješavanje slučaja.

Da bi prijenos nadležnosti bio zakonit, dijete mora biti posebno povezano s državom članicom i prijenos mora biti u najboljem interesu djeteta. Posebna povezanost s državom članicom postoji u sljedećim slučajevima:

- ako je dijete steklo uobičajeno boravište u toj državi nakon što je slučaj pokrenut na sudu podrijetla ili
- ako je prijašnje uobičajeno boravište djeteta bilo u drugoj državi članici ili
- ako je dijete njezin državljanin ili
- ako nositelj roditeljske odgovornosti ima u toj državi uobičajeno boravište ili
- ako je dijete vlasnik imovine u drugoj državi članici, a slučaj se odnosi na mjere zaštite djeteta koje se odnose na upravljanje njegovom imovinom, čuvanje njegove imovine ili raspolaganje njegovom imovinom.

Promicanje transnacionalne suradnje među sucima

„U članku 15. navedeno je da sudovi za potrebe upućivanja surađuju izravno ili putem središnjih tijela. Komunikacija između uključenih sudaca može biti posebno korisna za ocjenjivanje jesu li u određenom predmetu ispunjeni zahtjevi za prijenos, posebno ako bi to bilo u interesu djeteta. Ako dva suca govore i/ili razumiju isti jezik, ne bi se trebali ustručavati jedan drugom izravno obratiti telefonom ili e-poštom. Mogli bi biti korisni drugi oblici moderne tehnologije, kao što su konferencijski pozivi. U slučaju jezičnih prepreka, suci bi mogli koristiti, ako im to dopuštaju resursi, usluge usmenih prevoditelja. Sucima mogu pomagati i središnja tijela.“

Praktični priručnik za primjenu Uredbe Bruxelles II.a Europske komisije iz 2016., str. 36.

U nekim se slučajevima sudski postupci za isto dijete pokreću u različitim državama članicama EU-a. Za te se slučajeve člankom 19. stavkom 2. [Uredbe Bruxelles II.a](#) propisuje da se u načelu slučaj provodi pri sudu koji je prvi pokrenuo postupak ako se oba postupka vode o istom predmetu. Sud koji je drugi pokrenuo postupak mora ga prekinuti i pričekati da prvi sud odluči ima li nadležnost. Ako prvi sud smatra da je nadležan, drugi sud mora odustati od nadležnosti.

Određivanje uobičajenog boravišta

U [Uredbi Bruxelles II.a](#) ne definira se pojam „uobičajeno boravište“ te ga je potrebno utvrditi na temelju specifičnih okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. U nekim nedvosmislenim slučajevima uobičajeno je boravište mjesto u kojemu je dijete boravilo prije preseljenja.

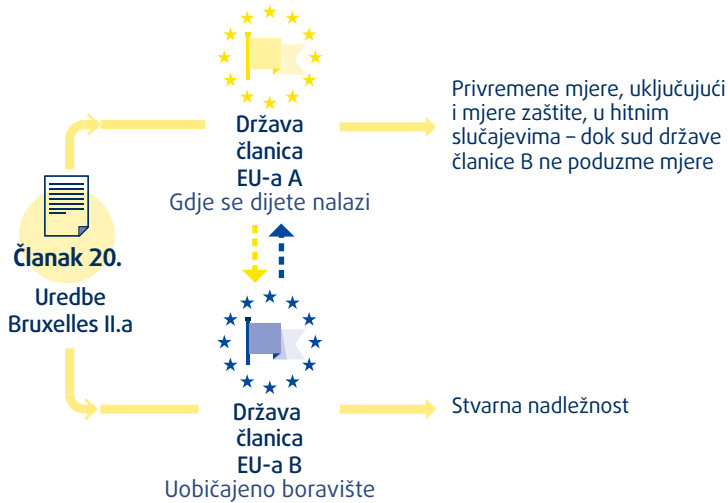
Ipak, mogu postojati slučajevi u kojima je utvrđivanje uobičajenog boravišta nešto složenije. Primjerice, moguće je da dijete koje potječe iz jedne države članice EU-a neko vrijeme živi u drugoj državi članici EU-a, ali u njoj nije uključeno ni u jednu društvenu, obrazovnu ili drugu strukturu ili da dijete posljednjih godina usporedno živi u nekoliko država članica EU-a i seli se iz jedne u drugu.

Privremene mjere zaštite

U skladu s člankom 20. [Uredbe Bruxelles II.a](#) državama članicama EU-a dopušteno je poduzeti privremene mjere, uključujući i mjere zaštite, u vezi s nekom osobom, čak i ako je u tom predmetu stvarno nadležna druga država članica EU-a. Na taj je način državama članicama EU-a dopušteno poduzeti prve hitne mjere zaštite djeteta. Te su mjere privremene i njihov je učinak ograničen na državu članicu u kojoj su poduzete. Tijela države u kojoj se dijete nalazi trebala bi komunicirati s tijelima države u kojoj dijete ima uobičajeno boravište da bi se utvrdila najprimjerenija dugoročna postupanja u pogledu djeteta. Na [slici 11](#), prikazani su odnosi između dviju država članica EU-a. Privremene mjere moraju težiti održavanju dobrobiti i zaštite djeteta te podržavati njegove najbolje interese.

Slika 11.: Privremene mjere u skladu s člankom 20. Uredbe Bruxelles II.a

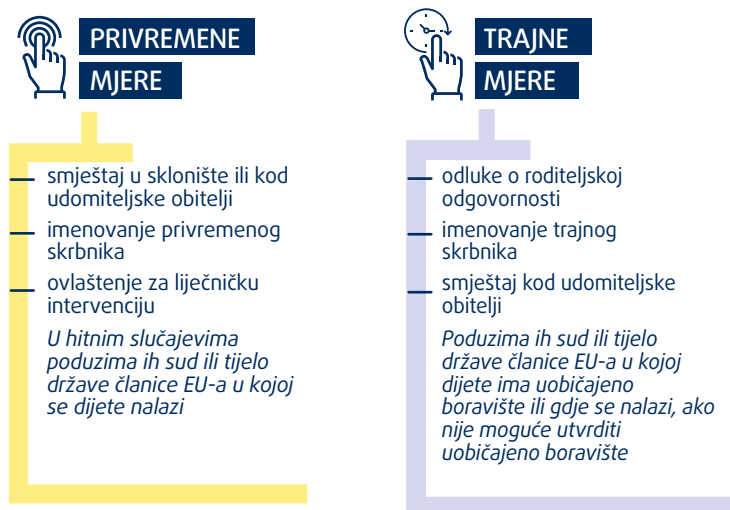

Izvor: FRA, 2019.

Mora postojati jasna razlika između privremenih mjera u hitnim slučajevima (koje poduzima država u kojoj se dijete nalazi) i trajnih mjera (koje treba poduzeti država u kojoj dijete ima uobičajeno boravište u skladu s općim pravilima). Stoga je potrebno odrediti koja je država nadležna u predmetu.

Na slici 12. prikazani su primjeri kojima se prikazuje razlika između privremenih i trajnih mjera. U primjere privremenih mjera zaštite uključeno je imenovanje privremenog skrbnika ili organiziranje udomiteljskog smještaja.

Slika 12.: Ogladni primjeri privremenih i trajnih mjera

Izvor: FRA, 2019.

Kad tijela države članice EU-a u kojoj se dijete nalazi i države članice u kojoj dijete ima uobičajeno boravište razmatraju pitanja nadležnosti i dugotrajne zaštite djeteta, prije svega treba uzeti u obzir najbolji interes djeteta. Da bi se spriječila ponovna viktimizacija i povratak u mrežu trgovaca ljudima, prioritet je da dijete bude u najsigurnijem i najzaštićenijem okruženju.

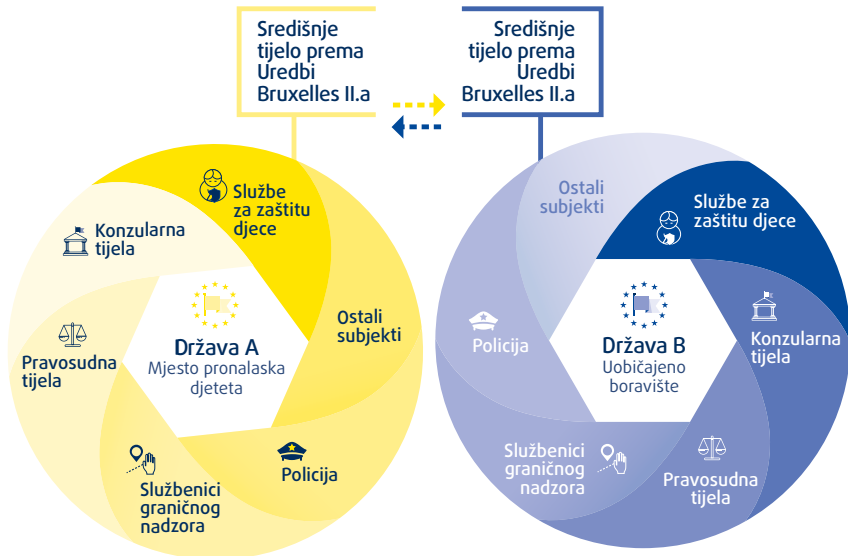
Središnja tijela uspostavljena na temelju Uredbe Bruxelles II.a

Jedno je poglavlje Uredbe Bruxelles II.a posvećeno suradnji među državama članicama EU-a. U članku 53. utvrđeno je da svaka država članica treba imenovati jedno ili više središnjih tijela koja će pomagati u primjeni Uredbe. Države članice EU-a već su imenovale središnja tijela za potrebe primjene Haške konvencije o otmici djece iz 1980. i Haške konvencije o zaštiti djece iz 1996. U nekim državama članicama ista tijela pružaju potporu provedbi Uredbe Bruxelles II.a. Haška konferencija uspostavila je neformalnu Međunarodnu hašku sudačku mrežu koja za pitanja u vezi s međunarodnom zaštitom djece djeluje kao komunikacijski kanal i veza s ostalim sucima unutar svojih područja nadležnosti i sa sucima drugih zemalja ugovornica te s nacionalnim središnjim tijelima.

→ U Prilogu 3. nalazi se poveznica na podatke za kontakt središnjih tijela.

Da bi središnja tijela mogla izvršavati svoje dužnosti, morat će se blisko povezati s različitim organizacijama na razini države članice, kao što su službe za zaštitu djece, pravosudna tijela, policija, tužitelji i pružatelji usluga. Na slici 13. prikazano je kako takva suradnja može uključivati nekoliko različitih organizacija.

Slika 13.: Skupine s kojima se može ostvariti domaća ili transnacionalna suradnja

Izvor: FRA, 2019.

Evaluacijom provedbe Uredbe Bruxelles II.a pokazalo se da je jedna od poteškoća za učinkovitu koordinaciju manjak resursa nekih središnjih tijela. Kad bi EU i njezine države članice osnažile središnja tijela, to bi znatno pridonijelo zaštiti kategorija djece na koje se odnosi ovaj praktični priručnik.

Uključivanje središnjih tijela ponekad se doživljava kao opterećenje. Da bi se izbjegla kašnjenja komunikacija se stoga često odvija izravno, a ne putem središnjih tijela. Primjerice, ponekad u hitnim slučajevima socijalne službe ili službe za zaštitu djece izravno kontaktiraju službu za zaštitu djece u matičnoj državi ili državi uobičajenog boravišta djeteta da bi zatražile procjenu socijalne situacije djeteta ili policijske snage različitih država članica EU-a međusobno stupe u kontakt da bi se utvrdio identitet djeteta.

Središnja tijela uspostavljena na temelju [Uredbe Bruxelles II.a](#) mogu, kad je to potrebno za izvršavanje određenog zahtjeva prema Uredbi:

- funkcionirati kao središnja točka za svu komunikaciju među relevantnim tijelima dviju država članica EU-a ili
- olakšati kontakt među relevantnim tijelima odgovornim za određeni slučaj i omogućiti im da izravno komuniciraju.

Njihovu konkretnu ulogu treba utvrditi u skladu sa specifičnostima nacionalnog konteksta i ljudskim i financijskim resursima kojima središnja tijela raspolažu te na temelju okolnosti slučaja. Središnja tijela obično će dati prednost vrlo hitnim slučajevima.

Središnja tijela mogu imati općeniti pregled slučajeva, što uključuje zatvorene slučajeve u kojima su sudjelovala, te razumjeti ulogu i sposobnosti partnerskih tijela i agencija. Države članice EU-a trebale bi definirati način na koji središnja tijela i druga tijela u zemlji međusobno komuniciraju i koordiniraju svoj rad.

Člankom 55. [Uredbe Bruxelles II.a](#) propisano je da središnja tijela moraju na zahtjev prikupljati i razmjenjivati informacije o položaju u kojemu se nalazi dijete, pokrenutim postupcima i odlukama koje su donesene o djetetu u pojedinačnim slučajevima. Jedna od njihovih ključnih uloga jest olakšati komunikaciju između sudova različitih država članica u određenim slučajevima povezanim s roditeljskom odgovornošću (članak 55. točke (c) i (d)). U članku 56. pružena je mogućnost privremenog smještaja djeteta u drugu državu članicu EU-a, što zahtijeva prethodno odobrenje te države.

U procesu uspostavljanja trajnog rješenja države članice EU-a mogu predavati ili primati zahtjeve kao što su:

- izvješća o socijalnoj situaciji djeteta;
- informacije o lokaciji djeteta i obitelji kad je to potrebno za izvršavanje konkretnog zahtjeva prema [Uredbi Bruxelles II.a](#);
- rasprava o konkretnom prekograničnom slučaju uz prisutnost svih uključenih strana;
- rasprava o prijenosu nadležnosti;
- uspostavljanje kontakta s obitelji i pružanje pratnje djetetu tijekom posjeta obitelji;

- stavljanje na raspolaganje dokumentacije, npr. identifikacijskog broja, svjedodžbi o obrazovanju ili rodnog lista;
- informacije o prethodnim sudskim postupcima povezanim s roditeljskom odgovornošću ili prethodnim istragama tijela za izvršavanje zakonodavstva;
- informacije o mogućnostima alternative skrbi u slučaju da roditelji nisu u stanju brinuti se za dijete;
- poduzimanje neposrednih mjera.

Model transnacionalnog referalnog mehanizma

Međunarodna organizacija za migracije pokrenula je mrežnu platformu s modelom transnacionalnog referalnog mehanizma, koji je potekao iz Strategije EU-a za iskorjenjivanje trgovine ljudima za razdoblje 2012.–2016.

Riječ je o alatu koji pridonosi tome da žrtve trgovanja ljudima mogu ostvariti svoja prava tijekom procesa, a posebno u situacijama prekograničnog upućivanja. Povezuje stručnjake i stručne djelatnike iz različitih zemalja uključene u utvrđivanje identiteta, upućivanje, pomoć, povratak i praćenje pomoći za žrtve trgovanja ljudima.

*Više informacija potražite u [Transnational referral mechanism model – TRM](#) (Modelu transnacionalnog referalnog mehanizma (TRM)), *Međunarodna organizacija za migracije, 2017.**

Transnacionalna zaštita djece

Tajništvo Vijeća baltičkih država razvilo je smjernice i praktični vodič za zaštitu djece u slučajevima u kojima postoji transnacionalni element, u kojima su navedeni praktični elementi suradnje među državama članicama.

*Više informacija potražite u dokumentima [Guidelines for promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases](#) (Smjernice za promicanje ljudskih prava i najboljih interesa djeteta u slučajevima transnacionalne zaštite djece) i [Transnational child protection: practical guide for caseworkers and case officers](#) (Transnacionalna zaštita djece: praktični vodič za socijalne radnike i službenike), *Vijeće baltičkih država, 2015.**

Drugi mehanizmi suradnje među državama članicama EU-a

Osim središnjih tijela uspostavljenih na temelju članka 53. Uredbe Bruxelles II.a, postoje i drugi mehanizmi suradnje, među kojima su sljedeći:

- **Europska pravosudna mreža u građanskim i trgovačkim stvarima.** Riječ je o fleksibilnoj mreži uspostavljenoj Odlukom br. 2001/470/EZ koja povezuje nacionalna pravosudna tijela. Njezine su glavne zadaće rješavanje predmeta između nacionalnih kontaktnih točaka, olakšavanje prekograničnog pristupa pravosuđu pružanjem informacija, imenovanje sudaca za vezu te procjena i razmjena iskustava o funkcioniranju određenih pravnih instrumenata EU-a u građanskim i trgovačkim stvarima. U člancima 54. i 58. **Uredbe Bruxelles II.a** opisane su situacije u kojima bi središnja tijela kao članovi mreže trebala upotrebljavati mrežu za međusobnu komunikaciju. Redovita uporaba mreže može pridonijeti djelotvornijoj suradnji između sudaca i središnjih tijela i među samim sucima.
- **Europski pravosudni atlas.** Putem ovog atlasa mogu se pronaći nadležni građanski sudovi i podaci za kontakt u drugim državama članicama EU-a.

→ *Više informacija o građanskopravnoj suradnji potražite na [portalu e-pravosuđe - suradnja u građanskim stvarima](#).*

Izvođenje dokaza

Uredba Vijeća (EZ) br. 1206/2001 (čiju je reformu Europska komisija predložila u svibnju 2018.) obuhvaća suradnju među sudovima različitih država članica EU-a u pogledu izvođenja dokaza u građanskim i trgovačkim predmetima, uključujući stvari iz područja obiteljskog prava. Sud može zatražiti od nadležnog suda druge države članice izvođenje dokaza ili izravno izvesti dokaze u toj drugoj državi članici EU-a. Uredbom se predlaže izvođenje dokaza putem videokonferencija i telekonferencija. Na **Europskom portalu e-pravosuđa** možete pronaći niz dokumenata, kontakata i iskustava te nacionalne informacije o tome gdje se nalazi potrebna oprema. Da bi se pojednostavnila i potaknula komunikacija među pravosudnim tijelima različitih država članica EU-a u područjima građanskog i trgovačkog prava, ondje se nalaze i upute za uspostavljanje **videokonferencija**.

Bilateralni sporazumi o suradnji

Neke su države članice EU-a donijele bilateralne sporazume kojima su posebno obuhvaćeni zaštita i premještaj u slučaju da se djeca koja su državljani te zemlje nađu u drugoj državi članici EU-a. Međutim, moguće je da bilateralni sporazumi ne sadržavaju dovoljno proceduralnih mjera zaštite i sprečavaju tijela da djelotvorno zaštite dijete. Poželjno je da se države članice EU-a koriste postojećim strukturama koje su uspostavile sve države članice EU-a unutar zakonodavnog okvira EU-a za potrebe svih država članica. Države članice EU-a trebale bi izbjegavati stvaranje paralelnih struktura. Postojanje paralelnih struktura dovodi do rizika da će se potpora pružiti samo u nekim slučajevima te bi neka djeca bila izostavljena i došlo bi do stvaranja dvostrukih standarda i oslabljivanja mehanizama uspostavljenih na temelju [Uredbe Bruxelles II.a](#) i [Haške konvencije](#) iz 1996.

Pitanja kaznenog prava

Za neka kaznena djela u okviru prava Unije uspostavljena su pravila o nadležnosti. To je, primjerice, slučaj s trgovanjem ljudima. U skladu s člankom 10. stavkom 1. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#), države članice EU-a moraju poduzeti potrebne mjere da bi uspostavile svoju nadležnost u sljedećim slučajevima:

- ako je kazneno djelo u cijelosti ili djelomično počinjeno na njihovu državnom području; ili
- ako je počinitelj njihov državljanin.

Druge se mogućnosti uspostavljanja daljnje nadležnosti u slučajevima kaznenih djela počinjenih izvan područja države članice navode u članku 10. stavcima 2. i 3. te direktive.

U svim će slučajevima djeca koja sudjeluju u postupku, kao žrtve ili kao svjedoci, imati pravo na posebnu zaštitu i mjere potpore, pravnu pomoć i zastupanje te odštetu.

→ *Više informacija potražite i u mjeri 8.: Potpora djetetu tijekom sudskog postupka.*

U općenitijem smislu, EU je razvio različite instrumente za suradnju policijskih i pravosudnih tijela. Ti instrumenti djeluju na različitim razinama. Prije svega, agencije EU-a kao što su Europol i Eurojust pružaju operativnu i drugu potporu državama članicama u situacijama s prekograničnom dimenzijom.

Kako Eurojust pruža potporu pravosudnim tijelima

Eurojust olakšava suradnju i koordinaciju istraga i kaznenih progona među pravosudnim tijelima država članica koja se bave teškim prekograničnim i organiziranim kriminalom, uključujući trgovanje ljudima. Eurojust potiče nacionalna tijela da ga uključe u sve slučajeve prekograničnog trgovanja ljudima, s obzirom na njihovu složenost i nužnost hitnog utvrđivanja identiteta i zaštite svih žrtava, a posebno djece, pri čemu je cilj kazneno goniti i razbiti cijeli lanac trgovanja ljudima.

Eurojust je odredio kontaktnu točku za pitanja zaštite djece koja je zadužena za više aktivnosti, među kojima su: i. osiguravanje da Eurojust ima pristup najboljim praksama u tom području; ii. praćenje rada nacionalnih tijela, organizacija za izvršavanje zakonodavstva i drugih tijela u području zaštite djece i iii. održavanje statističkih pregleda svih predmeta povezanih s tom temom kojima se bavi Eurojust.

Na koordinacijskim sastancima Eurojusta za istim se stolom sastaju nacionalna pravosudna tijela različitih zemalja da bi se olakšala razmjena informacija, ispunjavanje međusobnih zahtjeva za pravnu pomoć ili prisilnih mjera (npr. naloga za pretragu i uhićenje) i sprečavanje ili rješavanje sukoba nadležnosti, povezanih pitanja ili drugih pravnih ili dokaznih problema. Tijekom koordinacijskih sastanaka na jednostavan se način može raspravljati i postići dogovor o istražnim koracima i strategijama kaznenog progona.

Koordinacijski centar Eurojusta još je jedan alat koji se upotrebljava u složenim slučajevima koji zahtijevaju razmjenu informacija u stvarnom vremenu u okviru opsežnih aktivnosti koje se provode istodobno u više zemalja (npr. uhićenja, pretrage, zapljene dokaza ili imovine). Koordinacijski centri u svakom trenutku međusobno povezuju sva tijela koja u tome sudjeluju putem namjenskih telefonskih linija i računala, a informacije se brzo prenose od jednog tijela do drugog putem Eurojusta.

Nadležno nacionalno tijelo države članice može kontaktirati odgovarajući nacionalni ured Eurojusta u vezi s konkretnim kaznenim slučajem. Odgovarajući nacionalni ured otvorit će slučaj pri Eurojustu prema svim uključenim državama članicama te čak i trećim zemljama, ako je potrebno.

Više informacija potražite na [internetskim stranicama Eurojusta](#).

Kako Europol pruža potporu tijelima za izvršavanje zakonodavstva

Europol, Agencija Europske unije za suradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva, pruža potporu tijelima država članica za izvršavanje zakonodavstva pri sprečavanju i suzbijanju svih oblika teškog međunarodnog organiziranog kriminala. Usluge potpore koje nudi državama članicama EU-a širokog su raspona – od olakšavanja sigurne razmjene informacija do pružanja operativne i strateške analize, stručnosti i operativne potpore pri kaznenim istragama.

Europol podupire aktivnosti izvršenja zakonodavstva država članica na sljedeće načine: olakšavanjem razmjene informacija između Europolu i časnika za vezu koje su u Europol postavile države članice i zemlje koje su sklopile sporazum o suradnji s Europolom, a koji služe kao veza između istražitelja država članica i Europolovih stručnjaka, zatim osiguravanjem operativne analize i potpore operacijama država članica, pružanjem stručnog znanja i tehničke podrške u istragama i operacijama koje se izvršavaju unutar EU-a pod nadzorom i pravnom odgovornošću država članica, izrađivanjem strateških izvješća (npr. procjena prijetnje) te analizom kaznenog djela na temelju informacija i obavještajnih podataka koje pružaju države članice ili koji su prikupljeni iz drugih izvora.

Analički projekt (AP) „Phoenix“ Europolov je operativni projekt koji se bavi trgovanjem ljudima u okviru Europskog centra za teški organizirani kriminal. Posebna namjena analitičkog projekta „Phoenix“ jest pružanje potpore nadležnim tijelima država članica EU-a te tijelima EU-a, povezanim trećim zemljama i međunarodnim organizacijama u sprečavanju i suzbijanju oblika kriminala unutar Europolovih ovlasti u vezi s trgovanjem ljudima. Trgovanje djecom jedan je od ključnih prioriteta AP-a „Phoenix“. Projekt omogućuje pohranu i obradu podataka i kaznene evidencije o žrtvama (djeci i odraslim osobama) trgovanja ljudima te osumnjičenicima u operativne svrhe.

Informacije koje uključuju osobne podatke osumnjičenika i žrtava moguće je putem službenog komunikacijskog alata Europolu, mrežne aplikacije za sigurnu razmjenu informacija (SIENA) dostupne svim državama članicama, na siguran način razmjenjivati s AP-om „Phoenix“ i svim ostalim relevantnim dionicima. Centralizacija informacija u Europolovoj bazi podataka od očite je izravne koristi u *ad hoc* istragama. Osim toga, omogućuje Europolu da izradi potpunu i temeljitu obavještajnu sliku tog fenomena u kontekstu cijele Europe.

Europol može pružiti potporu nadležnim tijelima država članica pri sprečavanju i suzbijanju teških kaznenih djela kojima su pogođene dvije države članice ili njih više. Europol trenutačno pruža potporu na zahtjev. Međutim, na temelju članka 6. Uredbe o Europolu, on može zatražiti da nadležna tijela država članica pokrenu istrage.

Više informacija potražite na internetskim stranicama Europolu.

Kako CEPOL pruža potporu tijelima za izvršavanje zakonodavstva i drugim tijelima

Agencija EU-a za osposobljavanje u području izvršavanja zakonodavstva (CEPOL) posvećena je razvijanju, provedbi i koordinaciji osposobljavanja službenika za izvršavanje zakonodavstva. CEPOL organizira rezidencijalne tečajeve, internetske module i jedan internetski tečaj o trgovanju ljudima koji se bavi, među ostalim, i trgovanjem djecom. Osim toga, CEPOL nudi i program razmjene nalik programu Erasmus koji omogućuje službenicima za izvršavanje zakonodavstva da provedu tjedan dana s kolegom u njegovoj zemlji u svrhu razmjene iskustava i dobre prakse.

Više informacija potražite na internetskim stranicama CEPOL-a.

Osim potpore koju pružaju agencije EU-a, postoje brojni pravni instrumenti EU-a koji osnažuju i olakšavaju suradnju između tijela za izvršavanje zakonodavstva i sudova, kao što su [europski uhiđbeni nalog](#) i [europski istražni nalog](#). [Europskom konvencijom o uzajamnoj pravnoj pomoći](#) uspostavljeni su oblik i načini suradnje među državama članicama EU-a u vezi s kaznenim postupcima. U nastavku su navedeni odabrani resursi dostupni za promicanje suradnje među državama članicama EU-a.

- [Europska pravosudna mreža u kaznenim stvarima](#): EU je uspostavio ovaj alat da bi stvorio mrežu nacionalnih kontaktnih točaka radi olakšavanja suradnje među sudovima u kaznenim stvarima. U nju su uključeni suci za vezu.
- [Europski pravosudni atlas](#): pomaže u pronalasku nadležnih kaznenih sudova i kontaktnih podataka u drugim državama članicama EU-a.
- [Zajednički istražni timovi \(ZIT\)](#): ovaj se alat za suradnju temelji na sporazumima između nadležnih tijela dviju država članica EU-a ili njih više (pravosudnih, tj. sudaca ili tužitelja i snaga za izvršavanje zakonodavstva) sklopljenima na ograničeno razdoblje i u određenu svrhu, za provođenje kaznenih istraga u jednoj predmetnoj državi ili njih više. ZIT-ovi omogućuju izravno prikupljanje i razmjenu informacija i dokaza bez potrebe za pribjegavanjem uobičajenim kanalima za međusobnu pravnu pomoć. ZIT-ovi su djelotvoran alat koji olakšava koordinaciju istraga i kaznenih progona koji se provode istodobno u nekoliko država članica ili u predmetima s prekograničnom dimenzijom. Eurojust i Europol mogu sudjelovati u zajedničkim istražnim timovima zasebno ili zajednički.

Praktični vodič o zajedničkim istražnim timovima

Mreža zajedničkih istražnih timova u suradnji s Europolom i Eurojustom izradila je praktični vodič o zajedničkim istražnim timovima. On sadržava savjete, smjernice, korisne informacije te odgovore na česta pitanja stručnjaka. Tajništvo Mreže zajedničkih istražnih timova, čije se sjedište nalazi u Eurojustu, u Haagu, pruža podršku nacionalnim stručnjacima ZIT-ova.

Više informacija potražite u [Praktičnom vodiču o zajedničkim istražnim timovima](#) Vijeća Europske unije iz 2017. koji se može preuzeti na svim službenim jezicima EU-a na [internetskim stranicama](#) [Europola](#).

- [Europski informacijski sustav kaznene evidencije \(ECRIS\)](#): ovaj alat pruža sucima, tužiteljima i relevantnim upravnim tijelima jednostavan pristup opsežnim informacijama iz kaznenih evidencija svih građana EU-a, neovisno o tome u kojoj je državi članici ta osoba u prošlosti osuđena.

- **Europski informacijski sustav kaznene evidencije za državljane trećih zemalja i osobe bez državljanstva (ECRIS-TCN):** kad se uspostavi, sustav će nadopunjavati postojeći Europski informacijski sustav kaznene evidencije za državljane EU-a (ECRIS). Pružit će nacionalnim nadležnim tijelima pristup informacijskom tehnološkom sustavu koji će sadržavati informacije o identitetima osoba koje nisu državljani EU-a, Europskog gospodarskog prostora i Švicarske kojima je osuđujuću presudu izrekao kazneni sud u Europskoj uniji. Te će informacije o identitetu uključivati alfanumeričke podatke i podatke o otiscima prstiju.

Prijedlog memoranduma o razumijevanju

Radna skupina Vijeća baltičkih država protiv trgovanja ljudima (CBSS) razvila je prijedlog memoranduma o razumijevanju da bi poboljšala suradnju između tijela za izvršavanje zakonodavstva i pružatelja usluga ili nevladinih organizacija. On će poslužiti kao predložak koji će se prilagođavati nacionalnim kontekstima.

Više informacija potražite u Model Memorandum of Understanding (Prijedlogu memoranduma o razumijevanju), Vijeće baltičkih država, 2011.

→Više informacija o kaznenopravnoj suradnji potražite na [portalu e-pravosuđa](#) – kaznene stvari.

Povjerljivost, zaštita podataka i razmjena informacija

S obzirom na potrebu za razmjenom informacija s raznim tijelima država članica EU-a i istodobnu potrebu za zaštitom prava djeteta, poštovanjem privatnosti i zaštitom osobnih podataka, tijela će morati razmotriti upotrebu postupaka kojima se poštuje privatnost djeteta i štite povjerljive informacije.

Člankom 8. **Povelje Europske unije o temeljnim pravima** uspostavljeno je pravo zaštite osobnih podataka, a člankom 7. pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života. Pravo Unije uključuje dva instrumenta koja su važna za ovaj Vodič, a stupila su na snagu u svibnju 2018.: **Opću uredbu o zaštiti podataka** (Uredba (EU) 2016/679, poznata i kao OUPZP) te **Direktivu o zaštiti podataka za policijska i kaznenopravna tijela** (Direktiva (EU) 2016/680, poznata i kao Direktiva o izvršavanju zakonodavstva).

Na **slici 14.** prikazano je da se **Direktiva (EU) 2016/680** primjenjuje u svim slučajevima u kojima nadležno tijelo obrađuje osobne podatke u svrhe sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela. U slučajevima u kojima nadležna tijela obrađuju osobne podatke u druge svrhe primjenjuje se opći režim prema **Općoj uredbi o zaštiti podataka**.

Slika 14.: Područje primjene Opće uredbe o zaštiti podataka i Direktive o izvršavanju zakonodavstva

Izvor: FRA, 2019.

Neke su odredbe tih dvaju pravnih instrumenata jednake ili slične. Načela zakonitosti i pravednosti, ograničenja svrhe, smanjenja količine podataka, ograničenja pohrane, točnosti podataka, integriteta i povjerljivosti u pogledu zaštite podataka polazište su za sve postupke obrade (članak 5. OUZP-a, članak 4. Direktive o izvršavanju zakonodavstva). Nadalje, većina prava osobe čiji se podaci obrađuju primjenjiva su u oba konteksta (vidjeti članke od 12. do 23. OUZP-a i članke od 12. do 18. Direktive o izvršavanju zakonodavstva). Pri sprečavanju kaznenih djela i istrazi za prava svakog pojedinca vrijede posebna ograničenja da se ne bi ugrozile istrage i postupci u tijeku. Obveze voditelja obrade podataka u vezi s obavijestima o povredi osobnih podataka (članci 33. i 34. OUZP-a; članci 30. i 31. Direktive o izvršavanju zakonodavstva) ili evidencijom aktivnosti obrade (članak 30. OUZP-a; članak 24. Direktive o izvršavanju zakonodavstva) slične su u oba konteksta.

Djeca zahtijevaju posebnu zaštitu jer bi mogla biti manje svjesna rizika i posljedica obrade podataka. Informacije i obavijesti u vezi s obradom podataka koje se upućuju djetetu trebaju biti izražene jasnim i jednostavnim jezikom kako bi ih dijete lako razumjelo (članak 12. OUZP-a).

Priručnik o europskom zakonodavstvu o zaštiti podataka

Priručnik FRA-e, EDPS-a i Vijeća Europe pruža pregled primjenjivih zakonodavnih okvira EU-a i Vijeća Europe u području zaštite podataka, uključujući Opću uredbu o zaštiti podataka (OUZP) i Direktivu o izvršavanju zakonodavstva. U njemu se objašnjava i ključna sudska praksa u obliku sažetaka najvažnijih presuda Suda Europske unije (SEU) i Europskog suda za ljudska prava. Priručnik će biti dostupan na svim jezicima EU-a.

Za više informacija pogledajte Priručnik o europskom zakonodavstvu o zaštiti podataka, Agencija za temeljna prava, 2018.

Potreba za poštovanjem pravila povjerljivosti, privatnosti i zaštite podataka ne sprečava razmjenu informacija radi zaštite djeteta, pod uvjetom da se poštuju određene mjere zaštite. [Općom uredbom o zaštiti podataka](#) propisuje se da je zakonito dijeliti informacije da bi se zaštitili ključni interesi ispitanika (u ovom slučaju djeteta) ili izvršile zadaće od javnog interesa ili pri izvršavanju službenih ovlasti (članak 6. OUZP-a).

Kad se pomaže djeci bez roditeljske skrbi kojoj je potrebna zaštita, pravo na poštovanje privatnog života, zaštitu osobnih podataka i povjerljivost u praksi obuhvaća sljedeće korake:

- tijekom prikupljanja osobnih podataka o djetetu dijete treba primiti jezgrovite, transparentne, razumljive i lako dostupne informacije izražene jasnim i jednostavnim jezikom;
- prikupljeni podaci moraju biti primjereni, relevantni i u umjerenim količinama u odnosu na slučaj i svrhu;
- podaci se nikad ne smiju dijeliti s osobama koje nisu povezane sa slučajem; ne dijelite s javnošću ili medijima bilo kakve osobne podatke koji bi mogli dovesti do utvrđivanja identiteta djeteta;
- zabilježeni podaci moraju biti točni i ažurirani;
- djecu treba obavijestiti koji će se podaci dijeliti, s kime i zašto; stručni djelatnici u području zaštite djece trebaju ishoditi suglasnost djeteta u dogovoru sa skrbnikom, osim ako je to nesigurno ili neprikladno;
- podatke je moguće dijeliti bez suglasnosti ako je to potrebno za zaštitu ključnih interesa djeteta ili druge osobe; potrebno je zabilježiti koji su podaci pruženi i kome;

- službe za zaštitu djece koje se bave slučajem mogu uputiti središnja tijela kako dijeliti informacije s drugom državom članicom EU-a i pritom osigurati privatnost (npr. zamjenom imena kodovima);
- tijela moraju poštovati nacionalna pravila o zadržavanju podataka i ne zadržavati ih dulje nego što je potrebno;
- potrebno je provesti mjere da bi se osigurala sigurnost podataka i spriječili gubitak, uništenje ili oštećenje podataka. Primjerice, označite spise predmeta kodovima i ne upotrebljavajte ime pojedinca; ako su spisi u papirnatom obliku, treba ih čuvati zaključane na sigurnoj lokaciji; elektroničke datoteke zaštitite pojedinačnim lozinkama kojima je pristup ograničen i pohranite ih na sigurnim poslužiteljima, a nikad na osobnim računalima, USB *stickovima* ili drugim uređajima za pohranu.

Mjera 8.: Potpora djetetu tijekom sudskog postupka

Dijete žrtva trgovanja ljudima, zlostavljanja ili iskorištavanja, ili kojemu je iz nekog drugog razloga potrebna zaštita, može biti uključeno u različite vrste sudskih postupaka. Prvo, dijete može biti uključeno u kazneni postupak kao žrtva ili svjedok protiv osobe ili osoba koje su trgovala djecom te ih zlostavljale ili iskorištavale. Osim toga, sudski postupak može biti povezan i s građanskim ili upravnim pitanjima koja se odnose, primjerice, na odštetu, obrazovanje, roditeljsku odgovornost, procjenu dobi, imenovanje skrbnika ili smještaj u udometeljski smještaj ili u dom.

Pravom Unije propisana su posebna prava i mjere zaštite za djecu koja postanu žrtve kaznenih djela i neke mjere zaštite za djecu svjedoke određenih zločina, kao što su seksualno zlostavljanje ili trgovanje ljudima. Pravo Unije sadržava detaljne mjere zaštite za djecu uključenu u kaznene postupke, ali ne i upravne, a posebno ne građanske postupke, u kojima je pravno pitanje uglavnom regulirano nacionalnim zakonodavstvom.

Kazneni postupak

Svjedočenje u svojstvu žrtve ili svjedoka pred kaznenim sudom može biti stresno za bilo koga, a posebno za dijete. Djeci je potrebno pružiti pravnu i socijalnu potporu prije, tijekom i nakon postupka. Time će se olakšati njihovo sudjelovanje i prikupljanje dovoljne količine dokaza te uspješni progon počinitelja. Osim toga, smanjit će se rizik štete za dijete.

Okončavanje kulture nekažnjavanja trgovanja ljudima

„U kontekstu trgovanja ljudima, do kulture nekažnjavanja dolazi kad osobe uključene u kriminalni poslovni model i/ili lanac trgovanja ljudima ne snose nikakve posljedice za svoje radnje. Uhićenja, kazneni progoni i osude te suočavanje počinitelja s odgovornošću povećavaju opći i specifični stupanj odvraćanja od kaznenog djela, što čini jedan od elemenata prevencije. To ne uključuje samo trgovce ljudima, već i njihove suučesnike i sve koji svjesno profitiraju od usluga koje pružaju žrtve. Kultura nekažnjavanja prisutna je zbog nedostataka u zakonodavstvu ili nedosljedne primjene postojećih zakona. Borba protiv kulture nekažnjavanja i povećanje odgovornosti podrazumijeva povećanje broja istraga, kaznenih progona i osuda, ne samo protiv trgovaca ljudima, već i onih koji profitiraju od zločina i iskorištavaju žrtve.“

Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell (Zajednički koraci k rješavanju trgovanja ljudima: sažetak ključnih koncepata), Europska komisija, 2018., str. 5.

Mjere zaštite djece žrtava prema pravu Unije

Da bi se zaštitila djeca i spriječila sekundarna viktimizacija, EU je u nekoliko instrumenata definirao sveobuhvatan skup proceduralnih mjera zaštite za djecu žrtve zločina. U tablici 5. prikazan je pregled mjera zaštite uspostavljenih Direktivom EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima, Direktivom o seksualnom iskorištavanju djece i Direktivom o pravima žrtava. Iz tablice je vidljivo da su te mjere zaštite djece žrtava trgovanja ljudima ili seksualnog iskorištavanja slične onima koje su propisane pravom Unije za djecu žrtve zločina u općenitom smislu.

Tablica 5.: Mjere zaštite za djecu žrtve tijekom kaznenih postupaka u pravu Unije

Mjere	Pravni instrument EU-a		
	Direktiva EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima	Direktiva o pravima žrtava	Direktiva o seksualnom iskorištavanju djece
Besplatno pravno savjetovanje	Članak 15. stavak 2.	Članak 9. stavak 3. točka (b)	Članak 20. stavak 2.
Besplatno pravno zastupanje	Članak 15. stavak 2.	Članak 24. stavak 1. točka (c)	Članak 20. stavak 2.
Nema neopravdanih kašnjenja u provođenju razgovora	Članak 15. stavak 3. točka (a)	Članak 20. točka (a)	Članak 20. stavak 3. točka (a)
Prostorije su prilagođene potrebama razgovora	Članak 15. stavak 3. točka (b)	Članak 23. stavak 2. točka (a)	Članak 20. stavak 3. točka (b)

Mjere	Pravni instrument EU-a		
	Direktiva EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima	Direktiva o pravima žrtava	Direktiva o seksualnom iskorištavanju djece
Razgovore provode obučeni stručni djelatnici	Članak 15. stavak 3. točka (c)	Članak 23. stavak 2. točka (b)	Članak 20. stavak 3. točka (c)
Razgovore provodi ista osoba	Članak 15. stavak 3. točka (d)	Članak 23. stavak 2. točka (c)	Članak 20. stavak 3. točka (d)
Minimiziranje broja razgovora	Članak 12. stavak 4. točka (a) i članak 15. stavak 3. točka (e)	Članak 20. točka (b)	Članak 20. stavak 3. točka (e)
Pravo na pratnju zastupnika ili druge odrasle osobe	Članak 15. stavak 3. točka (f)	Članak 3. stavak 3. i članak 20. točka (c)	Članak 20. stavak 3. točka (f)
Razgovori zabilježeni na videosnimci	Članak 15. stavak 4.	Članak 24. stavak 1. točka (a) i članak 23. stavak 3. točka (a)	Članak 20. stavak 4.
Saslušanje bez prisustva javnosti	Članak 15. stavak 5. točka (a)	Članak 23. stavak 3. točka (d)	Članak 20. stavak 5. točka (a)
Saslušanje putem videoveze	Članak 15. stavak 5. točka (b)	Članak 23. stavak 3. točka (b)	Članak 20. stavak 5. točka (b)
Programi zaštite svjedoka	Članak 12. stavak 3.	–	–

Napomena: – = ne primjenjuje se.

Izvor: FRA, 2019.

U **Direktivi o pravima žrtava** utvrđuje se niz mehanizama zaštite koji se primjenjuju na sve žrtve kaznenih djela, uključujući djecu. Osim toga, ona sadržava i posebna jamstva za djecu. U Direktivi je propisano da djeca, zbog izloženosti sekundarnoj viktimizaciji, moraju proći zasebnu procjenu da bi se utvrdile njihove individualne potrebe za zaštitom (članak 22.). U skladu s člankom 22. stavkom 4. pretpostavlja se da djeca žrtve imaju posebne potrebe za zaštitom zbog izloženosti sekundarnoj i ponovljenoj viktimizaciji, zastrašivanju i odmazdi. Na temelju toga imaju pravo na sve mjere zaštite tijekom kaznenih postupaka koje su predviđene za sve žrtve s posebnim potrebama za zaštitom, a koje su navedene u članku 23., te na mjere zaštite posebno namijenjene djeci navedene u članku 24.

Odredba o nekažnjavanju

Dijete žrtva zlostavljanja ili iskorištavanja može počiniti kazneno djelo, kao što su krađa ili prekršaj povezan s prostitucijom, posjedovanjem krivotvorenih osobnih dokumenata ili prijevarom povezanom sa socijalnim naknadama.

U svim slučajevima u kojima nadležna tijela ili druge organizacije stupe u kontakt s djetetom bez roditeljske skrbi kojemu je potrebna zaštita, prioritet bi trebao biti osigurati sigurnost djeteta, pružiti mu zaštitu, razmotriti njegove najbolje interese i osigurati mu ostvarivanje prava i pristup mjerama zaštite na koje ima pravo.

Pravo Unije sadržava odredbe o nekažnjavanju djece žrtve trgovanja ljudima ili seksualnog iskorištavanja. Prema članku 8. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) i članku 14. [Direktive o seksualnom iskorištavanju djece](#), države članice moraju osigurati da nadležna nacionalna tijela imaju pravo ne provesti kazneni progon nad žrtvom ili ne izreći joj sankcije. Te odredbe o nekažnjavanju obuhvaćaju kaznene radnje koje su žrtve bile prisiljene počinuti, a izravna su posljedica kaznenog djela kojem su bile izložene. Odredba o nekažnjavanju je i dio članka 26. [Konvencije Vijeća Europe o trgovanju ljudima](#).

Dužnost nekažnjavanja djeteta temelji se na činjenici da dijete žrtva trgovanja ljudima ili seksualnog iskorištavanja nema autonomiju i nije slobodno donositi jasne ili promišljene odluke niti se obraniti kad ga se prisiljava da počini kazneno djelo. Tumačenje dužnosti nekažnjavanja u kojem se uzima u obzir to da se radi o djetetu trebalo bi rezultirati time da se kazneni progon ne provodi ili da se on prekine kad god postoji bliska veza između kaznenog djela i trgovanja ljudima ili zlostavljanja koje je dijete pretrpjelo.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Praktična provedba odredbe o nekažnjavanju

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS) izradila je dokument u kojem se razmatraju načelo nekažnjavanja u pravu i problemi do kojih dolazi u njegovoj provedbi u praksi. Dokument završava praktičnim smjernicama i preporukama za izradu politika i zakonodavstva.

Više informacija potražite u dokumentu [Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking](#) (Preporuke u pogledu politike i zakonodavstva u svrhu učinkovite provedbe odredbe o nekažnjavanju u vezi sa žrtvama trgovanja ljudima), Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS), 2013.

Stručni djelatnici u kontaktu s djecom trebaju biti stručni i primjereno osposobljeni za povezivanje mogućih kaznenih djela koje je dijete počinilo sa zločinom trgovanja ljudima ili seksualnog iskorištavanja. Pritom treba imati na umu da, prema članku 2. stavku 5. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#), da bi se dokazalo trgovanje ljudima, nema potrebe dokazivati da su trgovci ljudima prijetili ili upotrijebili silu ili druge oblike prisile.

Stručni djelatnici trebali bi izbjegavati stereotipizaciju i povezivanje određenih skupina djece, kao što su djeca određene etničke pripadnosti ili državljanstva, s određenim vrstama kaznenih djela ili kriminalitetom u općenitom smislu. Svako dijete zaslužuje preciznu i nepristranu procjenu u procesu identifikacije. Ispravna identifikacija može spriječiti pojavu sekundarne traume za dijete koju može iskusiti ako ga se uputi u kaznenopravni sustav kao osumnjičenika.

Djeca u sukobu sa zakonom

U određenim situacijama nacionalna tijela mogu pokrenuti i kazneni postupak protiv djeteta i uputiti ga u uobičajene kanale pravosudnog sustava za maloljetnike. U tim se slučajevima primjenjuju jamstva uspostavljena [Direktivom o postupovnim jamstvima za djecu](#).

Do upućivanja u pravosudni sustav za maloljetnike ne bi trebalo doći prerano jer bi se time mogla spriječiti identifikacija u slučajevima u kojima dijete u kasnijoj fazi otkrije da je bilo žrtva. Nadležna bi tijela trebala razmotriti djetetovu prošlost, socijalnu i obiteljsku situaciju te obvezu nediskriminirajućeg pružanja zaštite svoj djeci. Prema uvodnoj izjavi 9. Direktive o postupovnim jamstvima za djecu, djeci koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima treba posvetiti posebnu pažnju da bi se očuvao njihov potencijal za razvoj i reintegraciju u društvo.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Minimalna dob za kaznenu odgovornost

Međunarodna mreža o pravima djeteta (CRIN) pruža ažurirane informacije o minimalnoj dobi za kaznenu odgovornost u državama članicama EU-a i drugim europskim zemljama.

Više informacija potražite u dokumentu [Minimum ages of criminal responsibility in Europe](#) (Minimalna dob za kaznenu odgovornosti u Europi), [Međunarodna mreža o pravima djeteta \(CRIN\)](#).

Građanski postupci

[Uredba Bruxelles II.a](#) primjenjuje se u slučajevima smještaja djeteta u udomiteljsku obitelj ili u ustanovu za skrb o djeci, bilo kao privremena mjera prema članku 20., bilo kao dugoročna mjera kad se dijete već nalazi u državi članici EU-a koja je nadležna. Ne sadržava nikakva posebna postupovna jamstva kojima bi se djeca zaštitila tijekom građanskih postupaka. Zaštita djece tijekom građanskih postupaka regulira se nacionalnim zakonodavstvom. Jedina iznimka odnosi se na dužnost saslušanja djeteta u slučajevima međunarodne otmice, kako je predviđeno člankom 11. stavkom 2. Međutim, [Uredba Bruxelles II.a](#) u postupku je revizije i u budućnosti će propisivati obvezu saslušanja djeteta u svim slučajevima povezanim s roditeljskom odgovornošću.

Člankom 17. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) propisuje se da žrtve trgovanja ljudima moraju imati pristup postojećim mehanizmima naknade štete za žrtve kaznenih djela s elementima nasilja. Člankom 15. stavkom 2. te direktive žrtvama se daje pravo na pristup besplatnom pravnom savjetovanju bez odgode i besplatnom pravnom zastupanju, uključujući u svrhu zahtjeva za naknadu štete.

ZA ONE KOJI ŽELE ZNATI VIŠE

Prakse za pružanje potpore djeci tijekom sudskih postupaka

Prema istraživanju FRA-e o djeci i pravosuđu u državama članicama EU-a čini se da su jamstva u kaznenim postupcima detaljnija od onih u građanskim postupcima u pogledu pristupa pravnoj pomoći, tijela zaduženog za saslušanje djeteta, okruženja u kojem se dijete saslušava i količine informacija koje se pružaju djetetu. Građanski postupci fragmentiraniji su pa saslušanje djeteta može biti obvezno, opcionalno ili potpuno neregulirano, ovisno o vrsti pravnog pitanja. Isto tako, istraživanje FRA-e pokazuje da je upotreba jamstava vrlo često prepuštena sucima ili drugim sudionicima i ne temelji se na procjeni posebnih potreba djeteta.

Više informacija potražite u dokumentu [Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States](#) (Pravosuđe prilagođeno djeci – stajališta i iskustva stručnjaka o sudjelovanju djece u građanskim i kaznenim sudskim postupcima u 10 država članica EU-a), Agencija za temeljna prava, 2015.

Zaštitne mjere za potporu djeci

Svaki uključeni stručni djelatnik mora u praksi provoditi sve skupove jamstava utvrđene pravom Unije i nacionalnim pravom. Osim njih, u ovom su vodiču predložene i druge mjere koje, iako nisu obvezujuće, mogu pomoći djetetu tijekom pravnih postupaka.

Postupovna jamstva, čija je svrha zaštita djeteta i izbjegavanje ponovne traume, nisu važna samo u kaznenim postupcima, već su nužna i u građanskim postupcima da bi se izbjegao kontakt djeteta žrtve s počiniteljima. To je posebno važno u slučajevima u kojima su roditelji uključeni u trgovanje djetetom ili njegovu zlostavljanje. Stoga se u [Smjernicama Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci](#) navode neobvezujuće upute za sve vrste postupaka u kojima sudjeluju djeca, što uključuje kaznene, građanske i upravne postupke.

Barnahus

Island je 1998. osnovao prvi europski dječji dom Barnahus za zaštitu djece žrtava i svjedoka nasilja putem intervencija prilagođenih djeci i brzog pristupa pravosuđu i skrbi. Očekuje se da će do 2019. u više od 20 zemalja djelovati jedan Barnahus ili njih više. Regionalne ustanove i europski pokret Barnahus te mreža PROMISE rade na tome da potaknu otvaranje još više Barnahusa u skladu s europskim standardima.

Glavno načelo Barnahusa pravo je djeteta da sudjeluje tako da ga se sasluša i da mu se pruže primjerene informacije. Višedisciplinarna i međuagencijska suradnja, što uključuje službe za izvršavanje zakonodavstva, kazneno pravo i zaštitu djece te socijalne i zdravstvene službe, još je jedno važno načelo koje treba primijeniti tijekom svih faza istraga, dijagnostičkih procjena i procjena potreba te pružanja usluga da bi se izbjegle ponovne traume i osigurali ishodi koji su u najboljem interesu djeteta. Ključno je potaknuti dijete da se otvori, a vrlo je važno da se forenzički intervju odvija prema protokolu utemeljenom na dokazima te da dokazna pravovaljanost djetetove izjave bude unutar okvira propisanog postupka, izbjegavajući pritom potrebu za time da dijete ponavlja svoju izjavu tijekom sudske postupke. U projektu PROMISE razvijeni su standardi kvalitete koji se primjenjuju u većini Barnahusa.

Više informacija potražite na [internetskim stranicama projekta „Promise“](#).

Stručnjaci u području prava i socijalne skrbi koji su intervjuirani za [istraživanje FRA-e o pravosuđu prilagođenom djeci](#) naveli su nekoliko problema zajedničkih građanskim i kaznenim postupcima. Iste su probleme navela i djeca s kojom se razgovaralo. Intervjuirani stručnjaci predložili su primjenu istih postupovnih jamstava za svu djecu, uključujući onu koja sudjeluju u građanskim postupcima. Djeca koja su istodobno uključena u kaznene i građanske postupke, primjerice u slučaju predmeta o skrbništvu povezanih sa slučajevima zlostavljanja, žale se da postupovna jamstva koja su dostupna u kaznenim postupcima nisu dostupna i u građanskim postupcima.

Više preporuka ili prijedloga primljenih tijekom istraživanja mogu nadilaziti zahtjeve određenih pravnih instrumenata EU-a, ali mogli bi se integrirati u nacionalne pravne okvire.

Nadležna tijela koja rade s djecom tijekom građanskih ili kaznenih postupaka mogu zahtjeve prava Unije shvatiti kao polazište i nadopuniti ih određenim mjerama proizašlima iz istraživanja FRA-e. Ta bi tijela trebala u obzir uzeti sljedeće:

- ✓ **Osigurati visokokvalitetno stručno ponašanje.** Uljudno, prijateljski nastrojeno i empatično ponašanje stručnih djelatnika najvažniji je element koji djetetovo iskustvo čini što jednostavnijim i korisnijim. Stručnjaci trebaju osposobljavanje i praktične smjernice. Za različite stručnjake uključene u isti slučaj treba uspostaviti mehanizme koordinacije.
- ✓ **Ograničiti broj razgovora.** Djeca su pod stresom kad moraju svjedočiti više od jednom i pred više ljudi. Trebalo bi biti moguće snimiti glavni razgovor s djetetom i na njemu temeljiti istragu. Osim toga, prijenos videozapisa svjedočenja mogao bi zamijeniti saslušanje svjedoka na sudu, ali obično samo ako su tuženik i njegov odvjetnik imali priliku postavljati pitanja tijekom snimanja.
- ✓ **Ograničiti broj prisutnih osoba.** Djeci je uglavnom ugodnije ako je što manje ljudi prisutno tijekom saslušanja i žele znati koja je njihova uloga. Javnosti ne smije biti dopušten boravak u prostoriji suda dok traje saslušanje djeteta.
- ✓ **Skratiti postupak.** Djeca često izjavljuju da postupci traju dugo. Imaju pritužbe na čekanja između saslušanja u različitim fazama postupka te brojne razgovore i saslušanja s brojnim stručnim djelatnicima koji se često ponavljaju. Mnoga djeca napominju da i saslušanja traju predugo, često djelomično i zbog toga što je vrijeme čekanja prije svjedočenja isto bilo predugo.
- ✓ **Izbjegavati kontakt s tuženikom i obitelji.** Ovo načelo treba poštovati ne samo u sudnici tijekom saslušanja, već i na hodnicima zgrade suda, čekaonicama i u sanitarnim prostorijama.
- ✓ **Razgovarati s djetetom o vrsti postupovnih jamstava.** Nekoj je djeci koja sudjeluju u kaznenopravnim postupcima vrlo važno biti u stanju donijeti utemeljenu odluku o dostupnim postupovnim jamstvima i znati moguće posljedice odabira određenih postupaka umjesto drugih, primjerice, odabira videoveze umjesto svjedočenja iza zaslona u svrhu izbjegavanja vizualnog kontakta s tuženikom.
- ✓ **Ponuditi djetetu da odabere** želi li da saslušanje vodi muškarac ili žena, ako je to moguće.
- ✓ **Razgovarati s djetetom o tome hoće li i u kojem trenutku imati pratnju osobe od povjerenja** tijekom saslušanja. To bi mogla biti osoba koja mu pruža potporu, kao što je socijalni radnik, ili odrasla osoba od povjerenja, kao što je roditelj, udomitelj ili skrbnik.

- ✓ **Provoditi saslušanje u prostoru prilagođenom djeci.** Djeci obično sud i druga službena okruženja djeluju zastrašujuće i prijeteće te ih povezuju s kriminalitetom. Stoga im je draže da se saslušanja održavaju izvan okruženja suda ili u prostorijama za saslušanje unutar suda s elementima prilagođenima djeci, pod uvjetom da je ponašanje stručnih djelatnika isto prilagođeno djeci.
- ✓ **Osigurati djetetu pravnu pomoć i zastupanje.** Djeca s kojom je razgovarala FRA rijetko su izjavljivala da primaju pravnu pomoć. Neka djeca ne doživljavaju odvjetnike ili pravne savjetnike kao izvor potpore jer smatraju da stručni djelatnici ne informiraju djecu o postupcima. Stručni djelatnici koje je intervjuirala FRA naveli su nekoliko problema u vezi s pristupom pravnoj pomoći, uključujući manjak smjernica o načinu traženja besplatne pravne pomoći, obučenos i dostupnost specijaliziranih odvjetnika za djecu te pravodobno i sustavno dodjeljivanje pravnih zastupnika.
- ✓ **Osigurati da je dijete dobro informirano.** Djeca informacije smatraju iznimno važnima. Djeca s kojom je razgovarala FRA često su se žalila da ne dobivaju najnovije informacije o tijeku svojih predmeta za vrijeme postupaka, primjerice, informacije o lokaciji tuženika tijekom kaznenih postupaka. Djeca su predložila da im se informacije pruže dovoljno rano da bi se mogla pripremiti za saslušanja te, nakon toga, redovito tijekom postupka. Osim toga, htjela bi unutar razumnog vremenskog okvira dobiti informacije o mogućem vremenu čekanja prije saslušanja, trajanju sudskih postupaka te presudi i njezinim posljedicama. Stručni djelatnici trebali bi informirati dijete služeći se jezikom koji ono razumije te, ako je potrebno, pružiti usluge usmenog prevođenja.
- ✓ **Izbjegavanje situacija koje plaše dijete.** Brojna su djeca s kojom je razgovarala FRA izjavila da su se susrela s tuženikom jer su postupovna jamstva bila nedovoljna. Takvi neželjeni susreti s tuženicima i rodbinom, do kojih obično dolazi prije ili nakon saslušanja, glavni su izvor straha djece. Nadalje, djetetov osjećaj sigurnosti potkopava manjak zasebnih ulaza i/ili neprimjeren sigurnosni sustav suda, primjerice u slučajevima u kojima dolasci i odlasci stranaka nisu planirani tako da se djeca ne susretnu s tuženicima. Djecu plaši i neprimjereno ponašanje stručnih djelatnika, prijeteća okruženja i općeniti manjak povjerljivosti, što uključuje dijeljenje informacija bez njihova pristanka. Djeca su ponekad toliko tjeskobna zbog sudskih postupaka da samo žele da ona završe, iako to nije u njihovu najboljem interesu. Stručnjaci trebaju spriječiti takav ishod.
- ✓ **Osigurati privatnost i zaštitu podataka.** Djeca s kojom je razgovarala FRA izjavila su da su uplašena i pod stresom zbog nedovoljne povjerljivosti i zaštite podataka. Boje se da će pojedinci o njihovim slučajevima i postupku postati javni. Djeca su izjavljivala da su uznemirena kad su ljudi oko njih upoznati s njihovom ulogom u postupku, obiteljskom situacijom ili odlukama suda.

U nekim su slučajevima djeca izjavila da trpe ugnjetavanje ili su stigmatizirana među svojim vršnjacima ili u lokalnoj zajednici zbog informacija koje otkrivaju nastavnici, roditelji, rodbina ili stručni djelatnici ili koje se objavljuju u medijima.

Kontrolni popisi za stručne djelatnike uključene u sudske postupke

Na temelju opsežnih istraživanja u kojima su sudjelovali stručni djelatnici i djeca uključeni u sudske postupke FRA je izradila praktični kontrolni popis za pomoć stručnim djelatnicima u obliku popisa mjera koje treba uzeti u obzir da bi sudski postupci bili prilagođeni djeci.

Više informacija potražite u dokumentu [Pravosuđe prilagođeno djeci – Check-lista za stručnjake, FRA, 2017.](#)

Mjera 9.: Utvrđivanje i provedba trajnih rješenja

Nakon procjene najboljeg interesa opisane u mjeri 4. nadležna bi tijela trebala biti u stanju predložiti i provesti trajno i održivo rješenje za predmetno dijete. U općenitom smislu postoje tri moguća trajna rješenja za djecu bez roditeljske skrbi kojoj je potrebna zaštita, uključujući žrtve trgovanja ljudima, koja se nalaze u drugoj državi članici EU-a:

1. premještaj natrag u državu članicu EU-a u kojoj imaju uobičajeno boravište;
2. integracija u državu članicu EU-a u kojoj se dijete trenutačno nalazi;
3. premještaj u treću zemlju (unutar ili izvan EU-a).

U pravu Unije navodi se samo izričita dužnost poduzimanja potrebnih mjera u svrhu pronalaženja trajnog rješenja samo za djecu žrtve trgovanja ljudima. U članku 16. stavku 2. [Direktive EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) istaknuto je da se to trajno rješenje mora temeljiti na pojedinačnoj procjeni najboljih interesa djeteta.

U [General Comment No 14 on best interests](#) (Općoj napomeni br. 14 o najboljim interesima) (stavak 97.) Odbor za prava djeteta preporučuje da svaka odluka u vezi s djetetom treba biti obrazložena, opravdana i objašnjena. Odluka o trajnom rješenju trebala bi stoga biti u obliku službene, pisane odluke čiji se primjerci predaju djetetu, privremenom skrbniku, nositeljima roditeljske odgovornosti (ako je primjereno) i središnjim tijelima (ako su bila uključena u slučaj). Službena će odluka smanjiti rizik od ponovljenog iskorištavanja ili ponovnog trgovanja djetetom i osigurati bolje praćenje djetetove situacije. Odluka bi trebala sadržavati i pravno obrazloženje i mehanizme za preispitivanje (stavak 98.). Dijete i njegov skrbnik te druge zainteresirane strane, kao

što su nositelji roditeljske odgovornosti, trebali bi imati pravo zatražiti preispitivanje ili uložiti žalbu na odluku. Ako u razumnom roku nije bilo moguće provesti trajno rješenje, treba ponoviti postupak odlučivanja i pronaći novo trajno rješenje za dijete.

Države članice EU-a trebale bi utvrditi koje je tijelo u nekom nacionalnom kontekstu odgovorno za dogovor o trajnom rješenju u suradnji sa službama za zaštitu djece. U nekim je slučajevima moguće da konačnu odluku donese tijelo koje je nadležno na temelju [Uredbe Bruxelles II.a](#), ali, ovisno o uvjetima slučaja, neke okolnosti mogu zahtijevati uključenost suda. Može biti potrebno izvršiti prijenos nadležnosti prema članku 15. [Uredbe Bruxelles II.a](#) ili člancima 8. i 9. [Haške konvencije](#) iz 1996. ako je predloženo rješenje na koje pristanu uključene strane u državama članicama EU-a premještaj djeteta u treću zemlju ili integracija u državu članicu EU-a u kojoj se dijete trenutačno nalazi, a ne premještaj u državu (prijašnjeg) uobičajenog boravišta, koja obično ima nadležnost.

Ovo su neki od zajedničkih elemenata koje treba razmotriti pri provedbi bilo kakvog trajnog rješenja:

- **Suglasnost djeteta:** sva trajna rješenja u idealnim bi se uvjetima trebala provesti uz suglasnost djeteta. Dijete koje se snažno protivi predloženoj odluci neće sudjelovati u njezinoj uspješnoj provedbi i može biti izloženo dodatnim rizicima ili pobjeći skrbi nadležnih tijela. Nadležni stručni djelatnici trebali bi pratiti dijete tijekom tog procesa i objasniti mu razloge na kojima se temelji odluka te ispitati zašto joj se dijete protivi. Dijete ne bi trebalo prisiljavati da ostane u zemlji domaćinu niti da ga se premjesti u državu uobičajenog boravišta ili treću zemlju. Prema [Direktivi o slobodi kretanja](#), opće je pravilo da djecu državljanke EU-a nije moguće protjerati iz države članice EU-a, osim ako je to u najboljem interesu djeteta (članak 28. stavak 3.) ili je potrebno zbog javne sigurnosti.
- **Pitanje spola:** u svim koracima provedbe trajnog rješenja treba uzeti u obzir različite potrebe dječaka i djevojčica te pretrpljenu vrstu iskorištavanja. To bi moglo utjecati na, primjerice, odabir smještaja, vrstu reintegracije i podrške ili na to hoće li dijete tijekom putovanja pratiti žena li muškarac.
- **Organiziranje skrbi:** potrebno je poduzeti sve dostupne mjere da bi se dijete bez roditeljske skrbi vratilo roditeljima, osim u slučajevima kad je daljnja razdvojenost u najboljem interesu djeteta. Nadležna bi tijela trebala ocijeniti roditeljsku sposobnost da bi se uvjerila da roditelji neće dovesti dijete u opasnost i da nisu sudjelovali u prvotnoj trgovini djetetom ni njegovu zlostavljanju. U slučajevima u kojima nije moguće dijete vratiti njegovoj obitelji potrebno je pronaći

mogućnosti alternativne skrbi, po mogućnosti u obiteljskim okruženjima kao što su udomiteljske obitelji. Manji domovi mogli bi biti privremena mjera. Prema članku 20. stavku 3. [Konvencije o pravima djeteta](#), pri razmatranju mogućnosti alternativne skrbi potrebno je imati u vidu etničko, vjersko, kulturno i jezično podrijetlo djeteta.

- **Individualni plan:** neovisno o tome u kojoj će državi članici EU-a biti smješteno, dijete mora primiti pomoć na temelju procjene individualnih potreba i podršku pri integraciji. Potrebno je izraditi individualni plan za svako dijete u svrhu poticanja njegove integracije u društvo. Djetetu može biti potrebna potpora u obliku zdravstvene skrbi, osiguranja, psihološke potpore, pravne pomoći, planova za ostvarivanje prihoda ili potpore pri integraciji u obrazovni sustav (školarine, troškovi prijevoza, nastavni materijali).
- **Putne isprave:** djeci je potrebno nabaviti potrebne putne isprave i boravišne dozvole da bi mogla putovati i/ili zadržati se u predmetnoj državi članici.
- **Skrbništvo:** skrbnik bi trebao nastaviti zastupati dijete sve dok ono ponovo ne bude s nositeljima roditeljske odgovornosti ili dok se ne imenuje novi skrbnik. U tom trenutku skrbnik može koordinirati završetak i predaju svojih odgovornosti putem središnjih tijela.
- **Podrška obitelji:** trajno rješenje koje će biti odabrano ovisi o obiteljskoj situaciji i o tome može li se obitelj brinuti za dijete i je li to voljna učiniti. Mogu postojati slučajevi u kojima je obitelj u stanju preuzeti skrb samo ako primi dodatnu potporu, kao što je organizirana skrb za djecu, socijalna pomoć ili planovi ostvarivanja prihoda za obitelj.
- **Praćenje:** socijalne službe u suradnji s drugim tijelima, kao što su nevladine organizacije, trebale bi pratiti životne uvjete djeteta nakon spajanja obitelji i/ili smještanja u alternativnu skrb. Djeci koja postanu punoljetna mogu biti potrebne mjere socijalne zaštite. Individualni plan trebao bi uključivati i neke osnovne informacije o načinu na koji će se pratiti njegova provedba.

→ Više informacija o praćenju možete pronaći i u [mjeri 10.](#): *Praćenje dobrobiti djeteta*.

Premještaj u državu članicu EU-a uobičajenog boravišta

Premještaj djeteta natrag u državu članicu uobičajenog boravišta ne bi trebao biti automatsko rješenje. Do toga bi trebalo doći samo ako se ta odluka temelji na procjeni najboljih interesa djeteta (članak 3. [Konvencije o pravima djeteta](#)). Ta je procjena

ključna da bi se djeca zaštitila od budućeg zlostavljanja ili ponovnog trgovanja ljudima, ali i da bi se osiguralo da su intervencije nadležnih tijela djelotvorne i održive.

U članku 16. [Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima](#) navodi se nekoliko odredbi o povratku, uključujući i to da „djeca koja su žrtve trgovanja ljudima neće biti vraćena ni u jednu državu ako nakon procjene opasnosti i sigurnosti postoje pokazatelji da takav povratak ne bi bio u najboljem interesu djeteta“ (članak 16. stavak 7.). [Direktivom EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima](#) nisu obuhvaćena pitanja u vezi s premještajem djeteta u zemlju uobičajenog boravišta. [Uredbom Bruxelles II.a](#) propisuju se samo postupci osiguravanja brzog povrata u slučajevima otmice djece (najčešće roditeljske otmice).

Osim prethodno navedenih zajedničkih elemenata koji su bitni za provedbu bilo kakvog trajnog rješenja, postoje i drugi specifični elementi koje treba razmotriti u slučajevima premještaja djeteta u državu članicu uobičajenog boravišta.

- **Koordinacija:** tijela obiju država članica EU-a trebaju se pobrinuti da se rasprave i utvrde sve pojedinosti premještaja i preuzimanja. Primjerice, trebalo bi biti jasno tko će pratiti dijete, tko će ga dočekati u zračnoj luci, u kojem će smještaju boraviti dijete i pratnja te koje su isprave i dokumenti potrebni za formalno preuzimanje djeteta.
- **Priprema za premještaj:** dijete treba pripremiti za povratak u zemlju uobičajenog boravišta. To bi trebalo uključivati osnovne informacije o procesu i o tome kako će mu tamo izgledati svakodnevni život. Nadležna bi se tijela trebala pobrinuti da ostane dovoljno vremena da se dijete pripremi za premještaj, a da se pritom proces nerazumno ne odulji.

Ovisno o tome koliko je vremena dijete provelo u inozemstvu, mogu mu biti potrebne praktične informacije o gradu u koji se vraća, o školi, obiteljskoj situaciji itd. Dijete bi trebalo dobiti podatke za kontakt organizacija koje mu mogu pomoći u zemlji u koju se premješta. Osim toga, djetetu može biti potrebna psihosocijalna pomoć te ponovna integracija u obitelj. Isto tako, nadležna bi tijela trebala roditeljima ili drugim članovima obitelji koji će se brinuti za dijete pružiti potrebne informacije o njemu. Tijela bi trebala roditeljima pružiti i potporu pri skrbi za dijete, s obzirom na moguća traumatična iskustva koje je dijete pretrpjelo.

- **Troškovi premještaja:** potrebno je uspostaviti jasne postupke pokrivanja troškova putovanja. Troškove putovanja mogu pokriti obitelj, samostalno ili uz financijsku potporu javnih tijela, ili konzularni ured. Troškovi mogu uključivati letove,

karte za vlak ili autobus, hranu tijekom putovanja i potencijalno smještaj za dijete i pratnju.

- **Pratnja tijekom putovanja:** dijete bi tijekom putovanja trebao pratiti skrbnik ili socijalni radnik kojeg dijete poznaje, neovisno o vrsti prijevoza.
- **Sigurnost tijekom putovanja:** potrebno je provesti mjere da bi se spriječilo da dijete nestane tijekom putovanja, bilo svojom voljom ili pod prisilom trgovaca ljudima. Pratnja je odgovorna za sigurnost djeteta i ne smije ga napustiti ni pod kojim okolnostima, sve dok dijete ne preuzme odgovorna osoba u zemlji uobičajenog boravišta.
- **Dolazak:** dijete bi u idealnim uvjetima pri dolasku trebali dočekati socijalni radnik i roditelji ako je to u najboljem interesu djeteta. Pratnja i dijete trebali bi se osobno sastati s osobama koje dočekuju dijete i pratnja bi trebala predati odgovornost nad djetetom te djetetove osobne dokumente.
- **Organiziranje skrbi:** ako roditelji i drugi članovi obitelji nisu u stanju skrbiti se za dijete, ne bi trebalo doći do premještanja djeteta sve dok se ne organizira sigurna skrb i dodijeli odgovornost za skrbništvo.
- **Programi povratka:** potrebno je poduzeti sve što je moguće da bi se dijete uključilo u raspoložive programe povratka, kao što su programi koje vodi Međunarodna organizacija za migracije (MOM) ili druge organizacije. MOM pruža potporu pri povratku djece, a mogao bi pomoći i obitelji putem planova za ostvarenje prihoda.

Integracija u državi članici EU-a u kojoj se dijete trenutno nalazi

U određenim slučajevima nadležna bi tijela mogla odlučiti da je u najboljem interesu djeteta da se integrira u državi članici EU-a u kojoj se nalazi. Tijela države članice u kojoj je dijete pronađeno i države članice uobičajenog boravišta djeteta trebala bi surađivati pri procjeni stanja i donošenju odluke.

Ako nitko iz države članice uobičajenog boravišta ne zatraži da se dijete vrati, država članica u kojoj se dijete nalazi može poduzeti privremene mjere zaštite djeteta (članak 20. [Uredbe Bruxelles II.a](#)) i produljiti njihovo trajanje sve dok trenutna država članica ne postane nova zemlja uobičajenog boravišta djeteta. Ako nijedan sud nije pokrenuo postupak u državi članici prethodnog uobičajenog boravišta, država članica novog uobičajenog boravišta ima nadležnost na temelju članka 8. [Uredbe Bruxelles II.a](#), bez potrebe za traženjem prijenosa prema članku 15. te [uredbe](#).

→ *Više informacija o nadležnosti potražite i u mjeri 7.*

Odluka o ostanku djeteta u državi članici EU-a u kojoj se trenutačno nalazi može biti i privremena, primjerice, ako spajanje obitelji u državi članici uobičajenog boravišta trenutačno nije moguće, a nije organizirana druga primjerena skrb. Člankom 56. [Uredbe Bruxelles II.a](#) tijelima u zemlji uobičajenog boravišta daje se mogućnost da privremeno smjeste dijete u drugu državu članicu EU-a, uz prethodnu suglasnost predmetne države. Primjenu članka 56. u svrhu privremenog smještaja djeteta u drugu državu članicu EU-a moguće je upotrijebiti kao ispitivanje mogućeg trajnog rješenja. Ako nadležni sud smatra da je za dijete bolje da ga se smjesti u drugu državu članicu EU-a, ali nije siguran, može se pozvati na članak 56. da bi odredio privremeni smještaj. Tijekom privremenog smještaja treba pratiti razvoj situacije i dobrobit djeteta. Ako je smještaj uspješan i ako je njegova trajna provedba u najboljem interesu djeteta prije nego što država u kojoj je smješteno postane nova zemlja uobičajenog boravišta, sud može prenijeti nadležnost na nadležni sud države članice u kojoj je dijete privremeno smješteno.

Nadležnost za nove odluke automatski će biti dodijeljena sudu države članice novog uobičajenog boravišta. Ako je država članica EU-a u kojoj se dijete prethodno nalazilo donijela konkretne odluke, one će ostati na snazi sve dok ih ne povuče jedna od dviju država članica ili dok ih ne promijeni država članica novog uobičajenog boravišta djeteta. Primijenit će se u toj državi članici prema uvjetima propisanim nacionalnim zakonodavstvom te države u skladu s člankom 15. stavkom 3. i člankom 17. [Haške konvencije](#) iz 1996.

Svi navedeni opći elementi bilo kakvog trajnog rješenja primjenjuju se u slučajevima kada dijete ostane u državi članici EU-a u kojoj je identificirano: dijete bi na to trebalo pristati, trebalo bi osmisliti individualni plan, bilo bi potrebno organizirati skrb pri kojoj treba pokušati izbjeći smještaj u ustanovu i po mogućnosti smjestiti dijete u udomiteljsku obitelj i obiteljsko okruženje itd. Usvajanje obično nije primjereno rješenje za dijete koje je žrtva trgovanja ljudima. Prije nego se može razmatrati usvajanje, treba iscrpiti sve mogućnosti ponovnog priključivanja roditeljima i široj obitelji.

U slučajevima u kojima dijete ostaje u zemlji u kojoj se trenutačno nalazi, treba mu omogućiti sva prava prema [Konvenciji o pravima djeteta](#) koja imaju i djeca državljanima te zemlje, što uključuje obrazovanje, osposobljavanje, zaposlenje i zdravstvenu skrb. Skrbnik treba i dalje biti odgovoran za dijete sve dok nadležni sud djetetu ne dodijeli trajnog zakonskog skrbnika. Nadležna bi se tijela trebala pobrinuti i da dijete primi

sve potrebne dokumente prema nacionalnom pravu koji mu omogućuju da zakonski boravi u toj državi članici EU-a.

Odluku o zadržavanju djeteta u državi članici EU-a u kojoj se trenutno nalazi nikad ne treba nametati, primjerice, zbog toga što nadležna tijela žele nastaviti s kaznenim progonom. EU raspolaže dovoljnim brojem drugih mehanizama pravosudne suradnje među državama članicama EU-a.

→ *Vidjeti i mjeru 7.: Utvrđivanje nadležnosti i uspostavljanje transnacionalne suradnje.*

Premještaj u treću zemlju

Premještaj u treću zemlju može podrazumijevati drugu državu članicu EU-a ili, u rjeđim slučajevima, zemlju izvan EU-a. U slučaju trećih zemalja izvan EU-a primjenjuje se [Haška konvencija](#) iz 1996. ako je treća zemlja jedna od zemalja ugovornica.

Premještaj djeteta u treću zemlju može biti opravdano rješenje u slučaju visokog sigurnosnog rizika (primjerice, kod djece pod zaštitom za svjedoke) ili kad je povratak u obitelj koja se nalazi u trećoj zemlji u najboljem interesu djeteta. Boravište roditelja u drugoj državi članici EU-a jedan je od čimbenika kojima se određuje „posebna povezanost“ i koji omogućuju prijenos nadležnosti prema članku 15. [Uredbe Bruxelles II.a](#).

Sve prethodno navedene opće napomene za provođenje bilo kakvog trajnog rješenja primjenjuju se u slučajevima u kojima se dijete premješta u drugu državu članicu EU-a ili treću zemlju. Primjenjuju se i elementi koji se odnose na navedena posebna pitanja, kao što je organiziranje putovanja, pratnja, sigurnost tijekom putovanja, primopredaja, individualni plan i boravišna dozvola.

Ako je treća zemlja država članica EU-a, njezino bi središnje tijelo moglo na zahtjev locirati obitelj na temelju [Uredbe Bruxelles II.a](#). Ako nije država članica EU-a, a zemlja je ugovornica [Haške konvencije](#) iz 1996., njezino bi središnje tijelo moglo na temelju te konvencije locirati obitelj. Međunarodna socijalna služba, Međunarodni odbor Crvenog križa ili konzularna tijela isto bi mogli pomoći.

Mjera 10.: Praćenje dobrobiti djeteta

Praćenje je važan element kojim se osigurava dobrobit djeteta, procjenjuju poduzete mjere i prilagođavaju ili mijenjaju mjere kad god je potrebno. Tijela za zaštitu djece u suradnji s relevantnim tijelima, kao što su nevladine organizacije ili tijela

za izvršavanje zakonodavstva, trebale bi pratiti situaciju djeteta nakon što se provede bilo kakav oblik trajnog rješenja. Cilj praćenja spajanja obitelji ili smještaja u aranžmanu alternativne skrbi u državi članici EU-a u kojoj se dijete nalazi, u zemlji uobičajenog boravišta ili trećoj zemlji trebalo bi biti osiguravanje uspješne ponovne integracije djeteta te sprečavanje rizika ponovne viktimizacije.

Imajući u vidu transnacionalnu narav takvih predmeta i moguće probleme u pogledu nadležnosti, tijela svih uključenih država članica EU-a trebala bi postići dogovor o tome tko će pratiti slučaj, na koji način, kada i koliko dugo.

Sustavi za praćenje

Nakon provedbe trajnog rješenja potrebno je razmotriti dvije vrste praćenja:

- 1. Praćenje koje provode tijela u zemlji u kojoj se nalazi dijete:** slijedilo bi slične procese kao i praćenje u slučajevima zaštite djece u nacionalnom kontekstu u pogledu praćenja obiteljske situacije, integracije u školi i zajednici, općeg stanja itd. U nastavku su predloženi neki specifični elementi.
- 2. Praćenje koje provode tijela koja su organizirala premještaj djeteta i kojima su potrebne informacije o djetetovoj situaciji:** država članica EU-a koja je identificirala dijete na svojem državnom području, provela procjenu najboljih interesa i donijela odluku o trajnom rješenju u suradnji s drugom relevantnom državom članicom trebala bi imati pravo primiti informacije o situaciji i integraciji djeteta, barem na određeno vrijeme. Time bi država članica mogla i procijeniti učinkovitost svoje reakcije i prilagoditi svoje mjere za buduće slučajeve ako to bude potrebno. Neke države članice EU-a postigle su dogovor u pogledu sustava za praćenje i izvješćivanje te, primjerice, primaju izvješće šest mjeseci nakon premještaja djeteta. Ako nema takvog praktičnog bilateralnog sporazuma, Opća uredba o zaštiti podataka i relevantno nacionalno pravo države članice u kojoj dijete trenutačno živi služe kao temelj za utvrđivanje vrsta informacija koje je moguće pružiti drugoj državi članici i uvjeta pod kojima se pružaju.

Praćenje i poduzimanje daljnjih mjera u određenom predmetu potrebno je prije svega provoditi u slučajevima u kojima država članica EU-a u kojoj se dijete nalazi nije nadležna. Do toga može doći ako se provede mjera privremenog smještaja prema članku 56. [Uredbe Bruxelles II.a](#) i ako pritom dijete ostane toliko blisko povezano s državom članicom u kojoj je smješteno da nastavi u njoj imati uobičajeno boravište. U tom bi slučaju tijela države domaćina mogla biti u boljem položaju za provođenje praćenja od tijela države članice uobičajenog boravišta koja su i dalje nadležna za

taj predmet. Ako se nadležnost prenese primjenom članka 15. [Uredbe Bruxelles II.a](#), sud koji je prethodno bio nadležan više neće imati ovlast zatražiti informacije u vezi sa slučajem i pratiti stanje djeteta.

U nastavku su navedeni neki od elemenata koje treba razmotriti pri praćenju situacije djeteta:

- **Izvori informacija:** glavni izvor informacija trebalo bi biti dijete. Trebalo bi se savjetovati i s obitelji, skrbnikom ili pružateljima skrbi. Nadležna tijela mogla bi organizirati najavljene i nenajavljene posjete obitelji, udomiteljima, široj rodbini ili odgovarajućem rezidencijalnom smještaju u kojem dijete živi. Putem rasprava mogla bi se procijeniti provedba individualnog plana i pružene usluge.
- **Uključeni stručni djelatnici:** glavnu odgovornost trebale bi imati službe za zaštitu djece ili socijalne službe, u idealnom slučaju socijalni radnici koji vode predmet. Međutim, ako postoje problemi u pogledu sigurnosti, može biti potrebno uključiti tijela za izvršavanje zakonodavstva. Ako se to od njih zatraži, središnja tijela na temelju [Uredbe Bruxelles II.a](#) mogu biti odgovorna za prijenos informacija drugoj državi članici.
- **Mehanizam za podnošenje pritužbi:** dijete i roditelji ili skrbnik trebali bi imati pristup mehanizmu za podnošenje pritužbi u slučaju da je potpora koju dijete prima nedovoljna ili neprimjerena. Mehanizam za podnošenje pritužbi trebao bi biti prilagođen djeci.
- **Povjerljivost:** praćenje ne bi trebalo utjecati na pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života djeteta i njegove obitelji. Uključene osobe trebale bi se nastojati pridržavati načela povjerljivosti. Tijela koja provode praćenje trebala bi biti svjesna rizika stigmatiziranja djece žrtava u zajednici i trebaju biti što neupadljivija tijekom posjeta (npr. ne posjećivati djetetovu školu u policijskom automobilu ili u pratnji uniformiranih službenika).
- **Nastupanje punoljetnosti:** kada dijete navrší 18 godina, može izgubiti određena prava. Potrebno je poduzeti mjere da bi se osiguralo da je dijete samostalno i spremno na život odrasle osobe te mu pružati potporu tijekom tog prijelaza. Ovisno o okolnostima slučaja, nadležna tijela mogla bi razmotriti produljenje određenih mjera zaštite za djecu koju nije bilo moguće ponovo integrirati u obitelj (na primjer, produljenjem pružanja potpore socijalnih službi do 21. godine života djeteta ako je to omogućeno prema nacionalnom pravu). Kada dijete postane punoljetno, i dalje će imati pravo na neke mjere zaštite prema [Direktivi o pravima](#)

žrtava i Direktivi EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima ili nacionalnim zakonima o zaštiti žrtava.

- **Prilagođavanje individualnog plana:** individualni plan dogovoren na početku faze integracije treba biti temelj provođenja praćenja. Pri provođenju praćenja potrebno je provjeriti jesu li provedene sve dogovorene mjere i je li potrebno ažurirati individualni plan.
- **Prilagođavanje plana praćenja:** na temelju rezultata praćenja može biti potrebno produljiti trajanje naknadnih mjera, promijeniti učestalost posjeta ili izmijeniti izvješće poslano drugoj državi članici EU-a putem središnjih tijela.

Prilog 1.: Pravna osnova

Instrumenti EU-a	
Povelja EU-a o temeljnim pravima	Povelja Europske unije o temeljnim pravima, SL C 364, 2000., sv. 43., 18. prosinca 2000.
Direktiva EU-a o suzbijanju trgovanja ljudima (2011/36/EU)	Direktiva 2011/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 5. travnja 2011. o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2002/629/PUP, SL L 101, 2011., str. 1.
Direktiva Vijeća (2004/81/EZ)	Direktiva Vijeća 2004/81/EZ od 29. travnja 2004. o dozvoli boravka izdanoj državljanima trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudima ili koji su korišteni za djelovanja kojima se omogućuje nezakonito useljavanje, koji surađuju s nadležnim tijelima, SL L 261, 6.8.2004., str. 19.
Direktiva o pravima žrtava (2012/29/EU)	Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP, SL L 315, 2012., str. 57.
Direktiva o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece (2011/93/EU)	Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP, SL L 335, 2011., str. 1.
Uredba Bruxelles II.a (Uredba (EZ) br. 2201/2003)	Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, kako je izmijenjena Uredbom Vijeća (EZ) br. 2116/2004 od 2. prosinca 2004. s obzirom na sporazume sa Svetom Stolicom, SL L 367, 14.12.2004., str. 1.
Direktiva o slobodnom kretanju (2004/38/EZ)	Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice, kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (Tekst značajan za EGP), SL L 158, 2004., str. 77.

Direktiva o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima (2016/800/EU)	Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima, SL L 132, 21.5.2016., str. 1.
Zakonik o schengenskim granicama (Uredba (EU) br. 2016/399)	Uredba (EU) 2016/399 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o Zakoniku Unije o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (Zakonik o schengenskim granicama), SL L 77, 23.3.2016., str. 1.
Schengenski informacijski sustav (Uredba (EU) br. 2018/1862)	Uredba (EU) 2018/1862 Europskog parlamenta i Vijeća od 28. studenoga 2018. o uspostavi, radu i upotrebi Schengenskog informacijskog sustava (SIS) u području policijske suradnje i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima, izmjeni i stavljanju izvan snage Odluke Vijeća 2007/533/PUP i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1986/2006 Europskog parlamenta i Vijeća i Odluke Komisije 2010/261/EU, SL L 312, 7.12.2018., str. 56.
Direktiva o vraćanju (Direktiva 2008/115/EZ)	Direktiva 2008/115/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o zajedničkim standardima i postupcima država članica za vraćanje državljana trećih zemalja s nezakonitim boravkom, SL L 348, 24.12.2008., str. 98.
Direktiva o sankcijama za poslodavce (Direktiva 2009/52/EZ)	Direktiva 2009/52/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 18. lipnja 2009. o minimalnim standardima za sankcije i mjere za poslodavce državljana trećih zemalja s nezakonitim boravkom, SL L 168, 30.6.2009., str. 24.
Dublinska uredba (Uredba (EU) br. 604/2013)	Uredba (EU) br. 604/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljaniin treće zemlje ili osoba bez državljanstva, SL L 180, 29.6.2013., str. 31.
Odluka Vijeća 2001/470/EZ o Europskoj pravosudnoj mreži	Odluka Vijeća 2001/470/EZ od 28. svibnja 2001. o uspostavi Europske pravosudne mreže u građanskim i trgovačkim stvarima, SL L 174, 27.6.2001., str. 25.
Uredba Vijeća (EZ) br. 1206/2001 o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima	Uredba Vijeća (EZ) br. 1206/2001 od 28. svibnja 2001. o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima, SL L 174, 27.6.2001., str. 1.

Sporazumi koje je sklopila Europska unija	
EU-ova Konvencija o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima	Akt Vijeća od 29. svibnja 2000. kojim se u skladu s člankom 34. Ugovora o Europskoj uniji donosi Konvencija o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima među državama članicama Europske unije, SL C 197, 12.7.2000. str. 1.
Sporazum o Europskom gospodarskom prostoru	Sporazum o Europskom gospodarskom prostoru od 2. svibnja 1992., SL L 1, 3.1.1994., str. 3.
Sporazum između Europske zajednice i Švicarske	Sporazum između Europske zajednice i njezinih država članica, s jedne strane, i Švicarske Konfederacije, s druge strane, o slobodnom kretanju osoba, Luxembourg, 21. lipnja 1999., SL L 114, 2002., 30.4.2002., str. 6.
Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma iz 1985.	Schengenska pravna stečevina – Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma od 14. lipnja 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama, 19. lipnja 1990., SL L 239, 22.9.2000., str. 19.
Međunarodni instrumenti	
Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta	Konvencija a o pravima djeteta, Ujedinjeni narodi, New York, 20. studenoga 1989., Serija ugovora, svezak 1577.
Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji uz Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta	Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, 25. svibnja 2000., Serija ugovora, svezak 2171.
Europska konvencija o ljudskim pravima (ECHR)	Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Rim, 1950.
Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovine ljudima	Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovine ljudima, Varšava, 2005.
Haška konvencija iz 1996.	Konvencija od 19. listopada 1996. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u području roditeljske odgovornosti i mjerama za zaštitu djece.
Haška konvencija o otmici djece iz 1980.	Konvencija od 25. listopada 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece

Neobvezujući pravni izvori	
Odbor UN-a za prava djeteta, <i>Opća napomena br. 6</i>	Odbor UN-a za prava djeteta, <i>Opća napomena br. 6 o postupanju s djecom bez pratnje i djecom odvojenom od roditelja izvan njihovih matičnih država (General Comment No 6, Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin), 1. rujna 2005., CRC/GC/2005/6.</i>
Odbor UN-a za prava djeteta, <i>Opća napomena br. 12</i>	Odbor UN-a za prava djeteta, <i>Opća napomena br. 12 o pravu djeteta da bude saslušano (General Comment No 12, The right of the child to be heard), 1. srpnja 2009., CRC/C/GC/12.</i>
Odbor UN-a za prava djeteta, <i>Opća napomena br. 13</i>	Odbor UN-a za prava djeteta, <i>Opća napomena br. 13 o pravu djeteta na zaštitu od svih oblika nasilja (General Comment No 13, The right of the child to freedom from all forms of violence), 18. travnja 2011., CRC/C/GC/13.</i>
Odbor UN-a za prava djeteta, <i>Opća napomena br. 14</i>	Odbor UN-a za prava djeteta, <i>Opća napomena br. 14 (2013.) o pravu djeteta da se prije svega uzme u obzir ono što je u djetetovu primarnom interesu (General Comment No 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration), 29. svibnja 2013., CRC/C/GC/14.</i>
Odbor UN-a za prava djeteta, <i>Opća napomena br. 15</i>	<i>Opća napomena br. 15 o pravu djeteta na uživanje najviše moguće razine zdravlja (General Comment No. 15 on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health), 17. travnja 2013., CRC/C/GC/15.</i>
Opća skupština Ujedinjenih naroda, <i>Smjernice za alternativnu skrb o djeci</i>	Opća skupština Ujedinjenih naroda, <i>Rezolucija 64/142, Smjernice za alternativnu skrb o djeci, 24. veljače 2010., A/RES/64/142.</i>
Vijeće Europe, <i>Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci</i>	Vijeće Europe, <i>Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci koje je donio Odbor ministara 17. studenoga 2010. na 1098. sastanku zamjenika ministara – uređivana verzija, 31. svibnja 2011.</i>
Vijeće Europe, <i>Životni planovi za maloljetne migrante bez pratnje</i>	Vijeće Europe, <i>Vijeće ministara, Preporuka CM/Rec(2007)9 Vijeća ministara državama članicama o životnim planovima za maloljetne migrante bez pratnje, 12. srpnja 2007.</i>

Prilog 2.: Odabrana literatura i sudska praksa

Anti-slavery (2014.), *Trafficking for forced criminal activities and begging in Europe*, Anti-Slavery International, <https://www.antislavery.org/european-states-fail-protect-thousands-people-trafficked-forced-crime/>

Beth Hurley, Mandy John-Baptiste i Swati Pande, National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC) (2015.), *Free to move, invisible to care*, London, Ujedinjena Kraljevina, <https://library.nspcc.org.uk/HeritageScripts/Hapi.dll/search2?CookieCheck=43536.4907562384&searchTermo=C5717>

CBSS (2011.), *Model Memorandum of Understanding (MoU) for law enforcement agencies and specialist service providers working with victims of human trafficking for sexual exploitation in the Baltic Sea Region*, Stockholm, Švedska, Radna skupina Tajništva Vijeća baltičkih država protiv trgovanja ljudima, <http://www.cbss.org/safe-secure-region/tfthb/>

CBSS (2015.), *Transnational child protection: practical guide for caseworkers and case officers*, Stockholm, Švedska, Tajništvo Vijeća baltičkih država, <http://www.childrenatrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

CBSS (2016.), *Guidelines promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases*, Stockholm, Švedska, Tajništvo Vijeća baltičkih država, <http://www.cbss.org/protecting-unaccompanied-children-manner-can-proud/>

Child Rights International Network (Međunarodna mreža o pravima djeteta – CRIN), *Minimum Ages of Criminal Responsibility in Europe*, <https://archive.crin.org/en/home/ages/europe>

CONNECT (2014), *Identifying good practices in, and improving, the connections between actors involved in reception, protection and integration of unaccompanied children in Europe*, više informacija potražite u dijelu „Connect Tools“ internetske stranice projekta „Connect“ <http://www.connectproject.eu/tools.html>

Council of the Baltic Sea States (Vijeće baltičkih država – CBSS) (2019.), *Listen Up! Creating conditions for children to speak and be heard, Professional communication with children at risk of exploitation and trafficking – Experience and lessons learned from the Baltic Sea Region*, Stockholm, Švedska, Tajništvo Vijeća baltičkih država, <http://www.childrenatrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

EASO (Europski potporni ured za azil) (2018.), *EASO Practical Guide on age assessment*, drugo izdanje, Valletta, Malta, Europski potporni ured za azil, <https://www.easo.europa.eu/news-events/easo-publishes-practical-guide-age-assessment>

EASO (Europski potporni ured za azil) (2018.), *EASO Training Curriculum*, <https://www.easo.europa.eu/training>

EIGE (Europski institut za ravnopravnost spolova) (2018.), *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*, Vilnius, Litva, Europski institut za ravnopravnost spolova, <https://eige.europa.eu/publications/gender-specific-measures-anti-trafficking-actions-report>

Eurojust (Ured Europske unije za pravosudnu suradnju) (2017.), *Joint Investigation Teams Practical Guide*, Glavno tajništvo Vijeća Europske unije, <http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/JITs/joint-investigation-teams/Pages/jits-framework.aspx>

Europol (Agencija Europske unije za suradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva) (2014.), *Child trafficking for exploitation in forced criminal activities and forced begging*, Haag, Nizozemska, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/child-trafficking-for-exploitation-in-forced-criminal-activities-and-forced-begging>

Europol (Agencija Europske unije za suradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva) (2018.), *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the EU*, izvješće o stanju, ref. br. 1001370, Haag, Nizozemska, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/criminal-networks-involved-in-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-eu>

Europol (Agencija Europske unije za suradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva) (2018.), *Internet organised crime threat assessment (IOCTA)*, Haag, Nizozemska, Agencija Europske unije za suradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2018>

Europska komisija (2012.), *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The EU Strategy towards the eradication of trafficking in human beings 2012-2016*, COM(2012) 286 final, Bruxelles, 19. lipnja 2012., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52012DCo286>

Europska komisija (2013.), *Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings*, Luxembourg, Luksemburg, Ured za publikacije, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/guidelines-identification-victims_en

Europska komisija (2013.), *Prava žrtava trgovanja ljudima u EU-u*, Luxembourg, Luksemburg, Ured za publikacije, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/eu-rights-victims-trafficking-now-available-all-european-languages_en

Europska komisija (2015.), Koordinacija i suradnja u sustavima integrirane zaštite djeteta, dokument za razmatranje predstavljen na *Devetom Europskom forumu o pravima djeteta*, 30. travnja 2015., https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/child-protection-systems_hr

Europska komisija (2015.), *Study on high-risk groups for trafficking in human beings*, završno izvješće, Luxembourg, Luksemburg, Ured za publikacije Europske unije (Ured za publikacije), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/study-high-risk-groups-trafficking-human-beings_en

Europska komisija (2016.), *Praktični priručnik za primjenu Uredbe Bruxelles II.a*, Luxembourg, Luksemburg, Ured za publikacije, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed/language-hr>

Europska komisija (2016.), *Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the extent to which Member States have taken the necessary measures in order to comply with Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims in accordance with Article 23 (1)*, COM(2016) 722 final, Bruxelles, 2. prosinca 2016., https://ec.europa.eu/home-affairs/news/commission-reports-member-states-measures-combat-trafficking-human-beings_en

Europska komisija (2017.), *Komunikacija Komisije Europskom parlamentu i Vijeću. Izvješće o koracima poduzetima u pogledu Strategije EU-a za iskorjenjivanje trgovanja ljudima i utvrđivanju daljnjih konkretnih mjera*, COM(2017) 728 final, Bruxelles, 4. prosinca 2017., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52017DC0728>

Europska komisija (2018.), *A Europe that protects: Commission calls for continued action to eradicate trafficking in human beings*, priopćenje za javnost, Bruxelles, 4. prosinca 2018., https://ec.europa.eu/home-affairs/news/europe-protects-commission-calls-continued-action-eradicate-trafficking-human-beings_en

Europska komisija (2018.), *Commission Staff working document accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament and the Council Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2018) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*, SWD(2018) 473 final, Bruxelles, 3. prosinca 2018., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2018:473:FIN>

Europska komisija (2018.), *Izvešće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću. Drugo izvješće o napretku u borbi protiv trgovanja ljudima (2018.) u skladu s člankom 20. Direktive 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava*, COM(2018) 777 final, Bruxelles, 3. prosinca 2018., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=COM:2018:0777:FIN>

Europska komisija (2018.), *Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell*, 4. prosinca 2018., https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/working-together-to-address-trafficking-in-human-beings-concepts-in-a-nutshell_en

Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA) (2012.), *Pregnancy, childcare and the family: Key issues for Europe's response to drugs*, EMCDDA, http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues/children_en

Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA) (2017.), *Health and social responses to drug problems: A European guide*, EMCDDA, <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/health-and-social-responses-to-drug-problems-a-european-guide>

Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF) (2004.), *Let's talk – Developing effective communication with child victims of abuse and human trafficking*, Priština, Kosovo, UNICEF, http://www.childtrafficking.org/cgi-bin/ct/main.sql?ID=1326&file=view_document.sql&TITLE=-1&AUTHOR=-1&THESAURO=-1&ORGANIZATION=-1&TYPE_DOC=-1&TOPIC=-1&GEOG=-1&YEAR=-1&LISTA=No&COUNTRY=-1&FULL_DETAIL=Yes

FRA (Agencija Europske unije za temeljna prava) (2014.), *Certification and accreditation procedures for professionals*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/certification>

FRA (Agencija Europske unije za temeljna prava) (2014.), *Priručnik o europskom pravu u području azila, zaštite granica i imigracije*, Luxembourg, Ured za publikacije, https://fra.europa.eu/sites/default/files/handbook-law-asylum-migration-borders-znded_hr.pdf

FRA (Agencija Europske unije za temeljna prava) (2015.), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, Luxembourg, Ured za publikacije, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens> i https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_hr.pdf

FRA (Agencija Europske unije za temeljna prava) (2015.), *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxembourg, Luksemburg, Ured za publikacije, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/guardianship-children-deprived-parental-care>

FRA (Agencija Europske unije za temeljna prava) (2015.), *Mapping child protection systems in the EU*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu>

FRA (Agencija Europske unije za temeljna prava) (2017.), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, Luxembourg, Luksemburg, Ured za publikacije, <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-childrens-view>

FRA (Agencija Europske unije za temeljna prava) (2017.), *Pravosuđe prilagođeno djeci – Check-lista za stručnjake*, Luxembourg, Luksemburg, Ured za publikacije, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly-justice-checklist-for-professionals_hr_1.pdf

FRA (Agencija Europske unije za temeljna prava) (2018.), *Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide*, Luxembourg, Luksemburg, Ured za publikacije, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/prevent-unlawful-profiling>

FRA (Agencija Europske unije za temeljna prava) (2018.), *Priručnik o europskom zakonodavstvu o zaštiti podataka - Izdanje iz 2018.*, Luxembourg, Luksemburg, Ured za publikacije, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/handbook-european-data-protection-law>

Frontex (Europska agencija za upravljanje operativnom suradnjom na vanjskim granicama država članica Europske unije) (2015.), *VEGA priručnik: Djeca u zračnim lukama, djeca kojoj prijete rizik u pokretu, priručnik za granične policajce*, Varšava, Poljska, Frontex, <https://publications.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/d2e66d8a-8df5-11e7-b92d-01aa75ed71a1/language-hr>

Grupa eksperata za suzbijanje trgovanja ljudima (GRETA), *Report on the implementation of the Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/general-reports>

Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu (HCCH) (2005.), *Guide to good practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III – Preventive measures*, Bristol, Ujedinjena Kraljevina, Jordan Publishing, <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=3639>

Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu (HCCH) (2014.), *Practical Handbook on the Operation of the 1996 Child Protection Convention*, HCCH Publications, <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=6096&dtid=3>

Invernizzi Antonella u suradnji s ARSIS-om (2011.), *Vulnerability to exploitation and trafficking of Bulgarian children and adolescents in Greece: A case study of street-based survival strategies in Thessaloniki*, MARIO Project, ARSIS Solun, Grčka, <https://resourcecentre.savethechildren.net/publishers/mario-project>

IOM (Međunarodna organizacija za migracije) (2017.), *Enhancing the Safety and Sustainability of the Return and Reintegration of Victims of Trafficking*, <https://publications.iom.int/books/enhancing-safety-and-sustainability-return-and-reintegration-victims-trafficking>

IOM (Međunarodna organizacija za migracije) (2017.), *IOM, EU Aid Victims of Human Trafficking through New Online Platform*, priopćenje za javnost, 4. prosinca 2017., https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/transnational-referral-mechanism-model---trm_en

ODIHR (Ured za demokratske institucije i ljudska prava OEES-a) (2014.), *Guiding principles on human rights in the return of trafficked persons*, Varšava, Poljska, ODIHR, <https://www.osce.org/odihr/124268>

OEES (Organizacija za europsku sigurnost i suradnju) (2004.), *National Referral Mechanisms – Joining efforts to protect the rights of trafficked persons: a practical handbook*, OEES, <https://www.osce.org/odihr/13967>

OEES (Organizacija za europsku sigurnost i suradnju) (2013.), *Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking*, Beč, Austrija, Ured posebnog predstavnika i koordinatora za suzbijanje trgovine ljudima OEES-a, <https://www.osce.org/secretariat/101002>

Promise 2 (2017. – 2019.), The European Barnahus Movement, više informacija potražite na poveznici: <https://www.childrenatrisk.eu/promise/>

Save the Children (2016.), *Young invisible enslaved: The child victims at the heart of trafficking and exploitation in Italy*, Save the Children Italy, <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/young-invisible-enslaved-child-victims-heart-trafficking-and-exploitation-italy>

Sud Europske unije (SEU), C-435/06, C. protiv Finske, 27. studenoga 2007.

Sud Europske unije (SEU), C-92/12 PPU, Health Service Executive protiv S.C. i A.C., 26. travnja 2012.

Terre des Hommes (2015.), *Entrusted children: A study on the legal requirements and procedures concerning the exit and re-entry of Romanian minors in the context of human trafficking: the role of Public Notaries*, <http://tdh-europe.org/library/entrusted-children/7233>

UNICEF (2006.), *Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe*, <https://www.refworld.org/docid/49997af7d.html>

UNICEF, Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) (2014.), *Safe and sound: what States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*, UNHCR, <https://www.refworld.org/docid/5423da264.html>

Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminal (UNODC) (2009.), *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners*, UNODC, <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2009/anti-human-trafficking-manual.html>

Vijeće Europe (2010.), *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice*, Strasbourg Cedex, Francuska, Council of Europe Publishing, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804b2cf3

Vijeće Europe (2018.), *Handbook for frontline professionals on how to convey child-friendly information to children in migration*, Strasbourg Cedex, Francuska, Council of Europe Publishing, <https://www.coe.int/en/web/children/-/council-of-europe-launches-handbook-on-child-friendly-information-for-children-in-migration>

Prilog 3.: Podaci za kontakt

Organizacija/mreža	Internetske stranice
Kontakti na nacionalnoj razini	
Središnja tijela uspostavljena na temelju Uredbe Bruxelles II.a	Portal e-pravosuđe
Središnja tijela uspostavljena na temelju Haške konvencije o djeci	Kontakti za Hašku konvenciju
Nacionalni izvjestitelji za trgovanje ljudima ili istovrijedni mehanizmi	Kontakti nacionalnih izvjestitelja
Platforma civilnog društva za suzbijanje trgovanja ljudima	Platforma civilnog društva
Relevantne agencije EU-a	
Europol – Agencija Europske unije za suradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva	Kontakt za agencije za izvršavanje zakonodavstva
EUROJUST – Ured Europske unije za pravosudnu suradnju	Kontakt za stručnjake
CEPOL – Agencija Europske unije za osposobljavanje u području izvršavanja zakonodavstva	CEPOL

Prilog 4.: Pregled zadataka odgovornih tijela

Tijelo	Moguće mjere
Policija	<p>Uočiti dijete kojemu je potrebna zaštita</p> <p>Utvrđiti identitet</p> <p>Provesti procjenu rizika</p> <p>Poduzeti mjere za zaštitu djetetove sigurnosti</p> <p>Istražiti i pokrenuti pravne postupke</p> <p>Uputiti dijete službama za zaštitu djece, među ostalim i za žrtve trgovanja</p> <p>Informirati dijete</p> <p>Saslušati dijete i razmotriti njegova mišljenja</p>
Službenici graničnog nadzora	<p>Uočiti dijete kojemu je potrebna zaštita</p> <p>Uputiti dijete službama za zaštitu djece, među ostalim i za žrtve trgovanja</p> <p>Informirati dijete</p> <p>Saslušati dijete i razmotriti njegova mišljenja</p>
Službe za zaštitu djece/socijalne službe	<p>Uočiti dijete kojemu je potrebna zaštita</p> <p>Otvoriti i voditi pojedinačni spis predmeta</p> <p>Pružiti neposrednu pomoć i zaštitu</p> <p>Uputiti dijete žrtvu trgovanja ljudima odgovornom tijelu, uključujući nacionalne referalne mehanizme (NRM) u slučaju djece žrtava trgovanja ljudima</p> <p>Dodijeliti privremenog skrbnika</p> <p>Procijeniti djetetove najbolje interese</p> <p>Informirati dijete</p> <p>Saslušati dijete i razmotriti njegova mišljenja</p> <p>Pronaći obitelj i procijeniti obiteljsku situaciju</p> <p>Pratiti dobrobit djeteta nakon provedbe trajnog rješenja</p>
Skrbnik	<p>Biti djetetova glavna osoba za kontakt</p> <p>Pratiti djetetovu dobrobit</p> <p>Zastupati dijete</p> <p>Štititi djetetove najbolje interese</p> <p>Informirati dijete</p> <p>Saslušati dijete i razmotriti njegova mišljenja</p>
Pravosudna tijela	<p>Imenovati skrbnika i osigurati da dijete ima zakonskog zastupnika</p> <p>Izvršavati sudske postupke (građanske, upravne, kaznene)</p> <p>Utvrđiti nadležnost</p> <p>Održavati kontakt sa sudom u drugoj državi članici ili u više njih</p> <p>Saslušati dijete i razmotriti njegova mišljenja</p>
Središnja tijela uspostavljena na temelju Uredbe Bruxelles II.a	<p>Koordinirati komunikaciju među različitim državama članicama EU-a o pojedinačnim predmetima obuhvaćenima područjem primjene Uredbe na zahtjev</p> <p>Djelovati kao veza ili olakšavati uspostavu kontakta između sudova</p> <p>Prenositi zahtjeve za izvješće o socijalnom statusu u pogledu općenite djetetove situacije socijalnim službama ili službama za zaštitu djece</p> <p>Dati informacije roditeljima</p>

Djeca bez roditeljske skrbi pronađena u drugoj državi članici EU-a

Tijelo	Moguće mjere
Konzularna tijela	Pomoći djetetu kojemu je uskraćena sloboda Djelovati kao veza između država članica EU-a Organizirati putovanja Informirati dijete Saslušati dijete i razmotriti njegova mišljenja

Kontakt s EU-om

Osobno

U cijeloj Europskoj uniji postoje stotine informacijskih centara Europe Direct. Adresu najbližeg centra možete pronaći na: https://europa.eu/european-union/contact_hr

Telefonom ili e-poštom

Europe Direct je služba koja odgovara na vaša pitanja o Europskoj uniji. Možete im se obratiti:

- na besplatni telefonski broj: 00 800 6 7 8 9 10 11 (neki operateri naplaćuju te pozive),
- na broj: +32 22999696 ili
- e-poštom preko: https://europa.eu/european-union/contact_hr

Traženje informacija o EU-u

Na internetu

Informacije o Europskoj uniji na svim službenim jezicima EU-a dostupne su na internetskim stranicama Europa: https://europa.eu/european-union/index_hr

Publikacije EU-a

Besplatne publikacije EU-a i publikacije EU-a koje se plaćaju možete preuzeti ili naručiti preko internetske stranice: <https://publications.europa.eu/hr/publications>. Za više primjeraka besplatnih publikacija obratite se službi Europe Direct ili najbližemu informacijskom centru (vidjeti https://europa.eu/european-union/contact_hr).

Zakonodavstvo EU-a i povezani dokumenti

Za pristup pravnim informacijama iz EU-a, uključujući cjelokupno zakonodavstvo EU-a od 1952. na svim službenim jezičnim verzijama, posjetite internetske stranice EUR-Lexa: <http://eur-lex.europa.eu>

Otvoreni podatci iz EU-a

Portal otvorenih podataka EU-a (<http://data.europa.eu/euodp/hr>) omogućuje pristup podatkovnim zbirkama iz EU-a. Podatci se mogu besplatno preuzimati i ponovno uporabiti u komercijalne i nekomercijalne svrhe.

Cilj je vodiča *Djeca bez roditeljske skrbi pronađena u drugoj državi članici EU-a* povećati mogućnosti reakcije svih relevantnih strana u pogledu zaštite djece. Zaštita tih djevojčica i dječaka presudna je i predstavlja obvezu država članica EU-a koja proizlazi iz međunarodnog i europskog pravnog okvira. U središtu su pozornosti vodiča djeca žrtve trgovanja ljudima i djeca koja su izložena riziku te provedba mjera opisanih u *Komunikaciji iz 2017. o jačanju mjera EU-a protiv trgovanja ljudima*. Pritom se u obzir uzimaju utvrđeni obrasci, uključujući one povezane sa spolnom dimenzijom kaznenih djela.

U vodiču se nude praktični prijedlozi za identifikaciju i upućivanje djece te pružanje podrške u okviru „deset mjera“, uz opis provedbe načela kao što su pravo djeteta da ga se sasluša i osiguravanja njegovih najboljih interesa pri donošenju odluke o trajnom rješenju. U vodiču su pružene praktične informacije u svrhu osnaživanja nacionalne i transnacionalne suradnje unutar EU-a i informacije o potpori koju mogu pružiti relevantne agencije EU-a, što uključuje borbu protiv nekažnjavanja koje potiče trgovanje ljudima. Ovim se smjernicama mogu služiti stručni djelatnici kao što su tijela za izvršavanje zakonodavstva i pravosudna tijela, socijalni radnici, zdravstveni djelatnici, službenici za zaštitu djece, skrbnici, suci, odvjetnici ili središnja tijela uspostavljena na temelju Uredbe Bruxelles II.a, ali i tijela koja definiraju postupke i protokole. Osnaživanje suradnje unutar EU-a i promicanje pristupa kojim se poštuju temeljna prava među svim uključenim dionicima poboljšat će zaštitu sve djece bez roditeljske skrbi, uključujući djecu žrtve trgovanja ljudima, te pridonijeti nastojanjima u pogledu prevencije.